

Horia Truță

CĂȘDĂIA

HORIA TRUȚĂ

CĂSOAIA

Editura Gutenberg Univers
Arad, 2017

Carte apărută cu sprijinul Centrului Cultural Județean Arad

Coperta: Aneta Beatrice Filip

Fotografii din colecțiile:

Florin Hornoiu, Mircea Boran, Titus Stefanov, Horia Truță

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TRUȚĂ, HORIA

Căsoaia / Horia Truță. - Arad : Gutenberg Univers, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-675-136-0

908

Editura Gutenberg Univers Arad –
Editură recunoscută de C.N.C.S.I.S.

Tipărit la tipografia Gutenberg
310158 - Arad, Calea Victoriei Nr. 41
Tel.: 0257 254 330, Fax: 0257 254 339
E-mail: dtp@gutenbergarad.ro
www.gutenbergarad.ro

PREFAȚĂ

În lucrare se dorește prezentarea unuia din cele mai cunoscute locuri ale județului Arad, încercând să-l descriem și să justificăm devenirea lui în istorie. Apariția acestui volum a fost posibilă prin interesul și deschiderea Centrului Cultural Județean, prin directorul dr. Doru Sinaci, spre cercetarea monografică a județului.

În 1935, un grup de drumeți entuziaști au ridicat la poalele Highișului din Munții Zărandului o clădire și au creat un nume: Căsoaia. Cum s-ar zice, o casă mare cu etaj și mansardă, ridicată integral din lemn, cu aspectul cabanelor montane din Europa occidentală. Această construcție, singulară acolo în vremea aceea, a atras în timp mii de oameni de toate vârstele, dând locului un nume cu rezonanță turistică. Devenirea acestor locuri la identitate proprie a creat și o istorie interesantă care se întinde pe o durată de peste 80 de ani, adică, aproape pe parcursul a două generații. Nu doar peisajul natural și accesul facil, cu deschidere spre Țara Zărandului, Mureș și Câmpia Aradului, au creat Căsoaia de astăzi. În apropiere mai sunt cabane, refugii cu locuri pitorești și potențial turistic ridicat, dar care au intrat în uitare. Spre deosebire de acestea, Căsoaia a beneficiat de preocuparea unor oa-

meni, firme profesioniste și instituții care au găsit posibilități remarcabile de exploatare turistică, educativă și culturală. Începând cu organizația fondatoare numită: Societatea Anonimă: *Căsoaia, Căminul Turiștilor Arădani SA, Stațiune climaterică SA*, care a edificat și a botezat Cabana Căsoaia, continuând cu succesiunea de proprietari, după statificare, au urmat, unități economice și instituții școlare, interesate de aceste locuri. Deși din punct de vedere istoric până după Primul Război Mondial, zona nici nu era amintită, locurile au fost cercetate de naturaliști și geografi, în special sub aspect botanic. Semnificativ este studiul complex efectuat într-o perioadă de șase ani (1970-1975) de colectivul de botaniști ai Universității clujene, urmate de amplele cercetări ale biologului Aurel Ardelean și al inginerului silvic Ioan Don.

Se poate însă afirma, fără a greși, că cea mai mare dezvoltare și atracție a cunoscut Căsoaia, după 1973, principalii artizani fiind Intreprinderea Județeană de Gospodărire Comunală și Inspectoratul de învățământ prin Taberele șolare. În anii următori a fost asigurată alimentarea cu apă potabilă și energie electrică, au fost refăcute vechile marcaje turistice, edificate locuri de joacă pentru copii, terenuri sportive, bazin de înot și alte utilități. Concomitent a fost extinsă capacitatea de cazare, pentru toate vârstele, prin căsuțe și bungalowuri.

Marea afluență de turiști, a fost unul din motivele alegerii Căsoaiei, ca loc pentru desfășurarea Taberei de artă monumentală. Atunci, în opinia organizatorilor, prin amenajări speciale, întreaga vale, urma să devină un obiectiv turistic și cultural de primă

importanță pentru județul Arad. Pentru aceasta, timp de șapte ani, vara, în perioada 1979-1985, câteva instituții arădene, au organizat pe Dealul Dubilor, din Căsoaia după modele mai vechi, un Simpozion de sculptură. Au fost cioplite în piatră 70 de lucrări monumentale, semnate de 57 autori, dintre care 10 sunt arădeni și unul din Ungaria. Lucrările au fost etalate sub forma unei expoziții permanente în aer liber, pe o suprafață de aproape 10 ha, realizându-se atunci și prelucrarea dendrologică a zonei. Era și începutul unei viitoare colecții dendrologice, nefinalizate însă, ca de altfel, întregul proiect, care urma să completeze printr-un decor viu, expresivitatea sculpturilor.

Succesul acestor demersuri, este dovedit în parte, nu doar prin dezvoltarea în Căsoaia a unor noi sate de vacanță finanțate de întreprinzători privați, dar și prin vinderea sau concesionarea de către Primăria Târnovei a peste 50 loturi pentru construirea unor case familiare de vacanță, printr-o investiție guvernamentală, fiind modernizat drumul. Mai aproape de noi, în 2015, Centrul Cultural Județean, proprietar din 2010 al domeniului, printr-o cooperare transfrontalieră, cu orașul Mako din Ungaria, a finalizat Proiectul *Casa Verde*, pentru educare ecologică. După demolarea regretabilă a vechii cabane, care a adus faima locului, a fost ridicată o clădire modernă, cu ecomuzeu și dotări moderne. Așteptările sunt mari și posibilitățile de revigorare a Căsoaiei pe măsură ce locul având șansa să-și câștige prestigiul de odinioară.

A rămas însă mutilat pe Dealul de la poalele Highișului, unul din cele mai importante bunuri culturale ale județului, *Poiana*

înobilată cu statui. Mutilat de nepăsarea celor chemați să-l fructifice, spectacolul promis pentru o mie de ani, a fost frânt după câteva decenii, într-un ocean de tristețe, zâmbete amare și revoltă sufletească. Sculpturile uitate, schilodite de nepăsare și sufocate de natura sălbatică ale căror rădăcini dizlocă roca, au încetat să mai respire. Pentru cât timp, nu se știe. Vrem să se facă auzit și strigătul nostru până nu e prea târziu.

I. CADRUL NATURAL

Situată în Munții Zărandului, la 65 km de Arad, 17 km de comuna Târnova și 4 km de satul Arăneag, Căsoaia este cunoscută astăzi ca o luncă larg deschisă spre nord numită până După Primul Război Mondial, Valea lui Iosif (Volgye Jozsef). Locul se

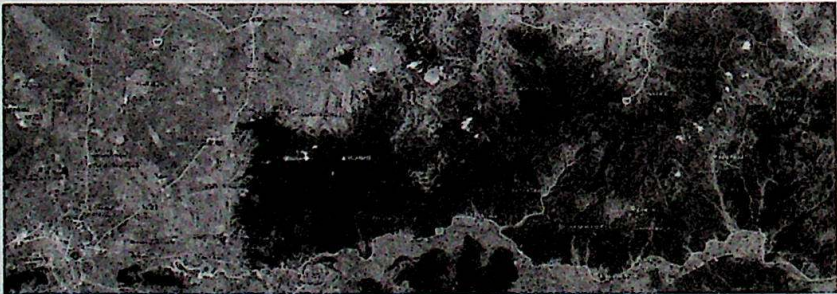

Cabana Căsoaia, (Desen de Mihai Takacs, 2014)

află pe cursul superior al Văii Arăneagului. la confluența cu Văile Șoimușului, Highișului, Livorscu, Băilor și Neamțului. Aceste ape, alături de pâraiele: Ieruga, Ristosa, Pâncotanu, Chiciora, Stojart, Radevu, Velicu, Pârâul lui Domb, Pârâul lui Franz, Ieruga Mică, invadate de vegetație, au în general debite mici, cu variații sezoniere determinate de precipitații, dar fără viituri majore. Cursul lor este în general orientat spre nord ca afluenți ai Văii Arăneagului din bazinul hidrografic al Crișului Alb.

Denumirea zonei a fost preluată de la numele cabanei cu un etaj și mansardă, ridicată în 1936 din lemn și piatră, în scop turistic. Etimologic, cuvântul *căsoaie* poate să însemne fie o casă mare, ori o construcție alcătuită dintr-un schelet de stâlpi și grinzi, umplut cu piatră sau pământ, lucrare folosită mai ales pentru protecția malurilor împotriva surpării dar și pentru clădiri.

Din punct de vedere geografic, Munții Zărandului, numiți până după Primul Război Mondial Masivul Highiș-Drocea se desfășoară pe direcția est-vest și deoarece prezintă altitudini scăzute sunt considerați mici în comparație cu intervalele montane vecine: Codru Moma, Bihor, Metaliferi. Vârfurile mai importante sunt: Măgura Ciungani (841 m), Drocea (831 m), Highiș (799 m), Ivănița (708 m), Fântâna Rece (572 m), Crucea Țiganului (546 m) și altele.

Munții Zărandului (Masivul Highiș)

Teritoriul Căsoaiei se află pe latura nord-vestică a culmii Munților Zărandului, la contactul acestora cu dealurile joase ce se întind de la Dud și Arăneag, până la Agriș și Măderat. Această subunitate geografică, aparținătoare Țării Zărandului, se învecinează spre nord-est cu Vârful Highiș (799 m) și dealurile Tauțului, iar spre vest cu dealurile Măderat-Pâncota. Suprafața, se desfășoară ca o prispă marginală a masivului Highiș, modelată în variate formațiuni: marne și argile nisipoase, gresii, conglomerate și porfire cuarțifere de vârste geologice diferite. Înspre nord, la marginea dâmburilor joase, cu înălțimi de 130-190 m, fragmentate de văi largi, se află satele Dud, Drauț, Arăneag, Agrișul Mare și Măderat. Spre nord, terenul, continuă printr-un șes întins, lipsit de denivelări, până la Câmpia Cigherului, de unde, spre apus, intră în vasta Câmpie de Vest a României (Coteș, 1957, p. 14). Pe această suprafață, au fost amenajate principalele căi de comunicație, drumurile județene unele relativ paralele cu orientarea est-vest:

Cabana Căsoaia (1950)

Măderat-Agrișul Mare-Drauț (sud) și Măderat-Târnova-Șilindia (nord), altele perpendiculare, pe direcția nord-sud: Târnova – Agrișul Mare, Târnova – Arăneag – Căsoaia, Târnova Drauț și Târnova-Dud-Tauț.

Principala cale care străbate pădurea de la nord la sud, pe o distanță de 11 km, pornește din capătul Arăneagului și face legătura cu Valea Mureșului, prin Milova. În prezent drumul, circulat înainte, este accesibil doar pentru căruțe și mersul pe jos, având și pante de 8-12 grade. Alte drumuri de pădure sunt importante pentru turism iar pe plan local, în exploatarea forestieră.

Zărandul montan cu împrejurimile a fost intens populat încă din Eneolitic și Bronz Timpuriu, urme arheologice întâlnindu-se la Cioaca Chiciora (Dud), Dealul Rujelor (Tauț), sau Cioaca Tornea (Covăsânt) (Pădurean, Berzovan, 2016, p. 61). Vârful Highiș (798 m;

Vârful Highiș (798 m)

coordonate geografice: 46, 12, 33 N și 21, 48,33 E), aflat la doar 8 km de Căsoaia, deține o poziție dominantă în zonă. Platoul de sus orientat pe direcția NV-SE cu o lungime de 130 m și o lățime de 25-30 m, se desfășoară pe o suprafață ușor convexă, astfel încât apele din precipitații nu bălesc, scurgându-se spre pantele din jur. Spre sud, dar și în jurul platoului se poate (încă) observa traseul unui șanț, în mare parte colmatat, cu o deschidere de 3,5 m, considerat ca fiind rezultatul unei foarte vechi intervenții umane. Prezența unor aliniamente de pietre cu mari dimensiuni întărește această supoziție (Pădurean, Berzovan, 2016, p. 63). Investigațiile efectuate la fața locului de istoricul Eugen Pădureanu și fragmentele ceramice de culoare brun cărămizie descoperite și salvate în 2010, sunt argumente că este vorba de o locuire din Epoca preistorică, etapa a II-a a Bronzului Timpuriu din Transilvania și anume, Grupul cultural Șoimuș (2500 – 2300 Î. Chr.). Pe de altă parte, caracterul limitat al cercetării și insuficiența materialului arheologic nu pot da naștere unor comentarii ample despre intensitatea habitatului. Altitudinea de 800 m, lipsa mijloacelor de subzistență, distanța relativ mare față de cea mai apropiată sursă de apă – Fântâna de Sus, dar și diferența mare de altitudine duc la presupunerea că era o așezare sezonieră, dar nu exclude posibilitatea ca locul să fi reprezentat un spațiu preistoric de ritual (Pădurean, Berzovan, 2016, p. 67).

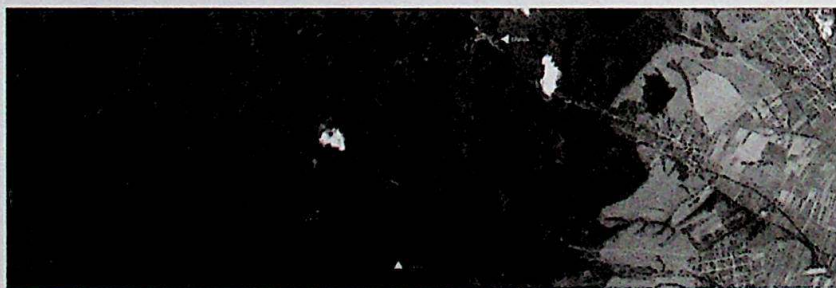

Căsoaia și Vârful Highiș

Relieful deluros, bogat în culmi bine conturate, cu pante variabile, dar fără accidente peisagistice, hidrografia bogată și vegetația diversă, formează un peisaj interesant pentru toate anotimpurile. La o altitudine de 210 m, depresiunea are un climat blând, ușor montan, specific dealurilor mijlocii și înalte din vestul țării. Deși orientarea generală al bazinului hidrografic a Văii Arăneagului este SE-NV, expozițiile dominante, sunt în general semiumbrite datorită văilor secundare care fragmentează întregul teritoriu.

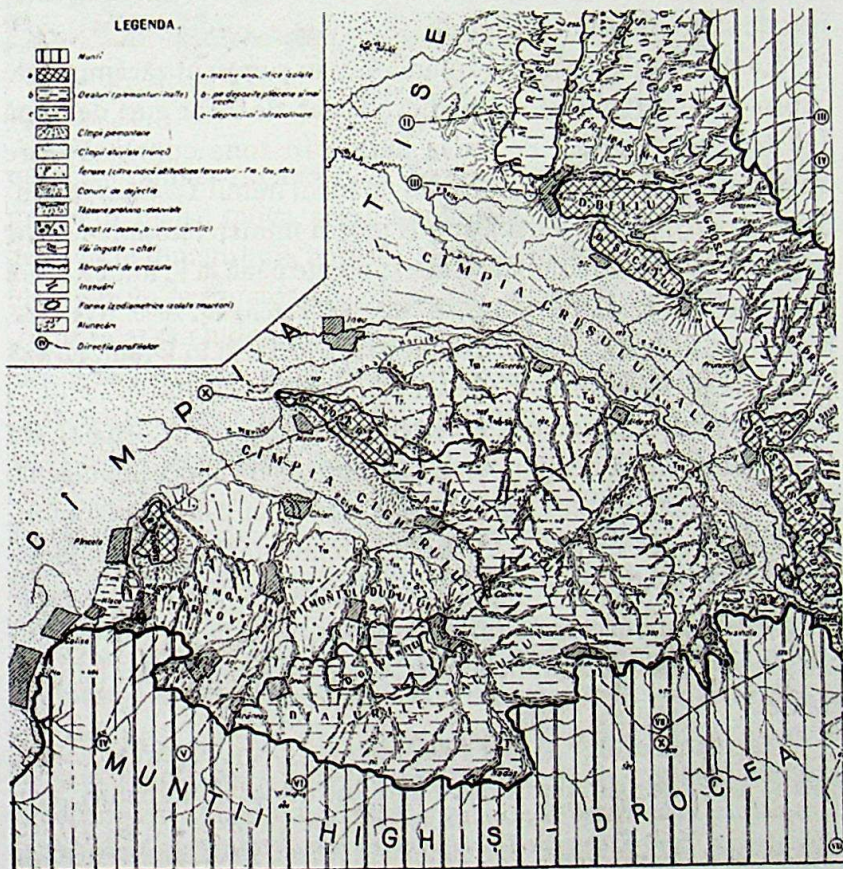
Geologic, spațiul aparține marelui golf de origine tectonică, care a cuprins întreaga Depresiune a Zărandului, umplut cu depozite loessoide, argilă roșcată, nisipuri și pietrișuri de origine cuaternară. Erupțiile vulcanice, în ordinea în care au apărut, au fost cele de riolit, andezit cu piroxeni, andezit cu amfiboli, și bazalte. În lungul fracturilor și crăpăturilor a pătruns magma, după răcirea căreia, s-a realizat mineralizarea și metalizarea intruziunilor sub forma unor filoane de calcopirită, galenă, baritină, aragonit, gips, cuarț, calcită etc. (Coteț, 1957, p. 15). De aceea, sub aspect stratigrafic zona este complexă, întinderea faciesului eruptiv fiind mare în adâncime.

Încă din perioada medievală în Munții Zărandului (Drauț, Arăneag, Dud, Tauț, Covăsânț, Cladova, Milova și Codrul Moma (Moneasa, Dezna), existau exploatări de cupru, aur, argint, fier,

Vârful Highiș (detaliu)

minereuri care erau prelucrate la topitoriile din Dezna, Reștirata (Pădurean, 2011, p. 149) sau Milova de pe Valea Mureșului. Minele ca și topitoriile, au avut o existență limitată, mai ales, datorită insuficienței materiei prime, zăcămintele minerale din zonă fiind repede secătuite. Ele au fost rentabile exclusiv în sistemul bazat pe o economie închisă, cu un caracter artizanal-feudal. În urma unei explorări geologice realizate în anul 1884, se menționează despre

Harta geomorfologică

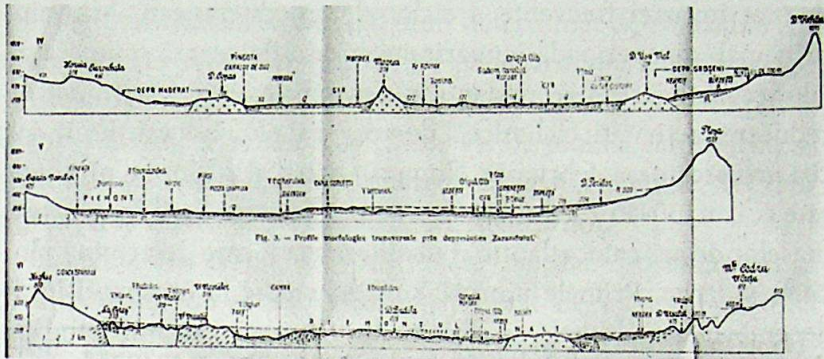
existența zăcămintelor de minerale neferoase de la Arăneag, și posibilitatea exploatării lor. În raport se apreciază că în această zonă pe Văile Solarscu și Băilor există filit, roci metamorfice cu suficiente impregnații de calcopirită, azurit, bronit, tetraedrit (L. Von Loczy, 1844, p. 348-349; Vasile Boroneanț, colab., 1998, p. 385). De bună seamă, în aceste zone miniere, s-au perindat muncitori calificați și specialiști în practicarea acestor meserii. aduși din Alsacia, Flandra, Cehia, Slovacia, sau din alte părți ale Europei, care au fost asimilați ulterior de către comunitățile locale.

La Arăneag, pe pârâul Fântânilor, s-au cunoscut zăcămintele de cupru, exploatate în epoca medievală, dar ale căror guri de mină azi doar se bănuiesc. Pe Valea Băilor, în zona cuprinsă între Valea Sarastău și Pârâul Lugoșului, în locul numit *La Cireș* (denumirea veche –Lugoș/Ratac), se află galerii miniere, numite *Minele Bătrâne*, care au funcționat cu intermitențe până la Primul Război mondial (Boroneanț, colab., 1998 p. 381-389; Boroneanț, 2000, p.141-142, Brana, 1962, p 219-227). Despre minerit, s-a vorbit și în Drauț, fără să se cunoască, în mod sigur, vre-o exploatare¹.

Forma de extragere a minereului la Arăneag (Căsoaia) era următoarea: după deschiderea zăcămintelor pe aflorimentele de la suprafață, ajungându-se la filoane, se săpau galerii orizontale, care pe parcurs mergeau în pantă ascendentă sau descendentă. Sterilul format din roca spartă, nu se scotea la suprafață ci se folosea pentru rambleierea gurilor, în *trepte răsturnate* pentru urcuș sau *drepte*, deasupra muncitorilor, peste un planșeu din lemn la coborâș.

Tăierea galeriilor se făcea rudimentar, prin folosirea focului, apei și a penelor din lemn uscat care introduse în crăpături, prin

¹ *Și uite-așa, într-o zi, cine știe de unde, vin câțiva indivizi și spun că aici, (n.n. în Drauț), trebuie să se deschidă o mină. Atunci începe dandanaua și lumea aceea se întoarce cu susul în jos* (Ungureanu, 2009, p. 213).

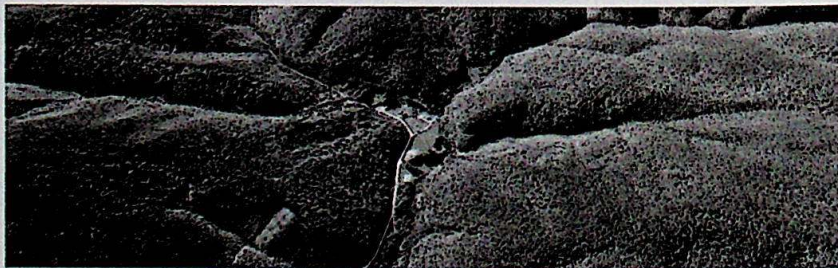
Profile morfologice transversale în depresiunea Zărandului
în Țara Zărandului

udare se umflau rupând roca. În continuare se lucra cu instrumente de mână: ranga, șpițul sau floreta, burghiul, icul, ciocanul de diferite dimensiuni, barosul, târnăcopul, lopata. Mai târziu au fost folosite perforatoarele cu rotație, acționate cu mâna, cu aer comprimat sau hidraulice. Minereul căzut, era sortat pe loc, introdus în saci și dus la puțul de transport, sterilul rămânând în rambleu (Haiduc, 1940, p. 171). Pe malul pârâului Milova, existau alături de exploatările miniere cu o vechime de câteva secole, o topitorie, bolovani și blocuri de zgură amestecate cu fontă cenușie. Pe vale a existat o cale ferată industrială și un baraj pentru acumularea apei necesare spălării minereului, instalații care au fost demontate după închiderea minelor.

Zona, fiind adăpostită și acoperită aproape integral cu păduri în amestec de foioase, este ferită de vânturi puternice, dezvoltând temperaturi medii de 10,6 grade Celsius și precipitații anuale de peste 600 mm. care înregistrează în cursul anului două maxime și două minime. Maximul principal are loc în intervalul mai-iunie, fiind determinat de frecvența ciclonilor atlantici, iar cel secundar, în octombrie-noiembrie, cu prelungiri până în decembrie,

datorat invaziei frecvente a ciclonului mediteranean. Minimul principal, din perioada ianuarie-martie se datorează temperaturilor scăzute iar cel secundar, din decembrie, este determinat de reducerea activității ciclonice. Luna cea mai ploioasă este iunie, iar cea mai secetoasă, februarie. Numărul anual al zilelor cu ninsoare este scăzut, 30-40 zile într-un an, datorită pătrunderii frecvente a maselor de aer cald, atlantic și mediteranean, care determină ploi chiar și iarna. Primele ninsori, sunt în medie la începutul lunii decembrie, iar ultimele, la sfârșitul lui februarie. Stratul stabil de zăpadă, cu o grosime medie de 35,8 cm, apare în prima decadă a lunii decembrie și dispare complet la începutul lui martie.

Temperatura medie a lunilor de vară este de 20,7 grade Celsius iar a celor de iarnă 1,1 grade Celsius. Desprimăvărarea are loc mai timpuriu, înregistrându-se o temperatură medie de 10,8 grade Celsius. Media temperaturilor de toamnă este cuprinsă între 16,2 grade Celsius în luna septembrie și 6,2 grade Celsius în noiembrie. Maxima absolută de 40,1 grade Celsius din 15 august 1952 și minima absolută de minus 32 grade Celsius, în 1928 și 1954, demonstrează însă și posibilitatea înregistrării unor veri călduroase și a unor ierni reci, asemănătoare climatului continental excesiv. Datorită acoperirii frecvente a cerului cu mase de aer temperat-oceanic, media anuală de strălucire a soarelui, este de 1750-1900 ore.

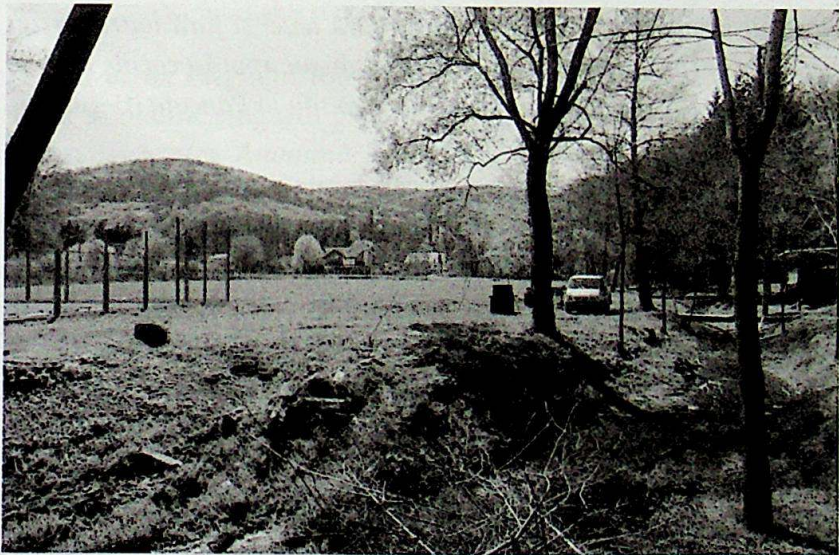

Lunca Văii Arăneagului (Căsoaia-Arăneag)

Regimul resurselor de apă, fiind determinat de condițiile climatice, crește progresiv din aprilie până în iunie. Peste vară, se constată o descreștere a umidității până în septembrie-octombrie. Toamna târziu, se remarcă al doilea val de ploi, al căror efect, se simte mai atenuat și în anotimpul rece, când precipitațiile, frecvente și topirea zăpezilor provoacă apariția viiturilor.

Caracterele climatice menționate ne dau posibilitatea să concluzionăm că acest teritoriu, apropiat de câmpie, cu mici suprafețe colinare, se caracterizează prin ierni moderate și veri călduroase. Temperaturile de peste 25 de grade Celsius sunt frecvente anual timp de aproximativ 100 de zile.

Din punct de vedere al raionării geo-botanice floristice, teritoriul se încadrează în subregiunea Euro-siberiană, provincia Central-europeană, Est-europeană și Daco-Ilirică. Zona este împădurită aproape integral cu un amestec variat de specii de ar-

Valea Arăneagului în Căsoaia

bori și arbuști în care domină: carpenul (30 %), salcâmul (20 %), cerul (15 %), gorunul și gârnița (15 %), duglasul (10 %), alături de care vegetează alte specii ca: cireșul, jugastrul, fagul, frasinul, salcia, teiul, plopul. Deși făgetele se întâlnesc doar insular în Munții Zărandului și pe dealurile din vest, ele ocupă însă suprafețe întinse pe Highiș, cea mai mare parte a pădurilor de aici, păstrându-și caracterul natural fundamental. Deși sunt de productivitate mijlocie, oferă încă resurse utilizate încă din vechime².

Așa cum descrie scriitorul arădean Horia Ungureanu: *oamenii acestor locuri, de când se știiu, făceau în bună parte ce fac și acum: arau ogoarele spânzurate pe culmile și pe coastele dealurilor despădurite de bătrânii lor și de bătrânii bătrânilor lor, și semăneau porumb și cartofi și chiar grâu, iar pe locurile joase, înspre Târnova mai ales, puneau cânepă și în din care își lucrau apoi haine în serile lungi de iarnă, când căile de la o casă la alta erau troienite și văile pline de neguri ciudate, înfricoșătoare. Bărbații suiau la pădure. Puneau inima lungă a cociii și așa, fără leuci și fără loitre, urcau pe Highiș. Tăiau lemnele pe care le încărcau apoi în cociile anume pregătite și le coborau în gară la Târnova sau la Pâncota* (Ungureanu, 1976, p. 20).

După încheierea construirii căii ferate pe valea Crișului Alb (1895), a început și în această zonă extragerea masivă a lemnului din codrii încă seculari. Pentru transportul buștenilor și al muncitorilor, la 24 februarie 1914 a fost pusă în funcțiune o linie ferată îngustă cu tracțiune mecanică (locomotivă cu abur), pe traseul Pâncota – Arăneag, cu prelungire până pe Valea Neamțului și a Highișului, în Căsoaia³.

² Primul *Amenajament silvic* s-a realizat aici în anul 1953.

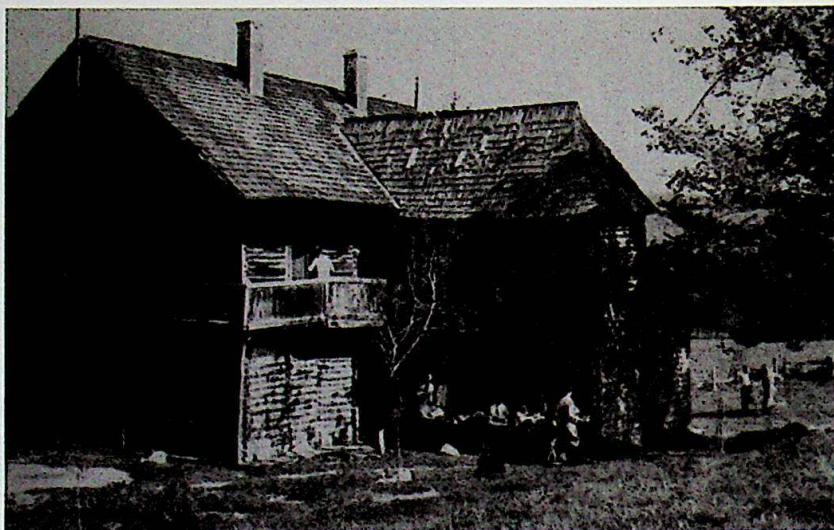
³ Dreptul de concesiune a căii ferate industriale, pe o durată de 50 de ani, a fost aprobat de Ministerul Comerțului reg. Maghiar din Budapesta, prin Ordinul 79837/21 ianuarie 1914. (AN Arad, Fond *Prefectura Județului Arad*,

Vârful Highiș și rambleul fostei căi ferate forestiere

În urma Primului Război Mondial și alipirea acestor teritorii la România, singurul proprietar privat important al pădurilor a fost *Societatea Anonimă Economică* din Pâncota, care deținea la Drauț 780 jugăre și la Arăneag 4.326 jugăre. În 1922, aceasta a solicitat Prefecturii Aradului și Ministerului Comunicațiilor, reînnoirea actelor de autorizare a exploatării lemnului, prin concesiionarul *Fabrica de Tanină cu Ferăstraie cu Aburi din Nașiț SA*, care a proiectat și executat lucrările de reparații, modernizare și extindere a căii ferate industriale pe o lungime de peste 26 km., cu mai multe ramificații pe văile din Căsoaia. De-a lungul traseului au fost montați stâlpii cu fire de telegraf-telefon, obligatorii, la o asemenea construcție.

Actele administrative, D.4/1924, fila 98-99).

Pavilionul de vânătoare al Prințului Schulkovski (1932)

Pe toată perioada existenței, principala activitate a căii ferate înguste (1914-1928), a fost transportul la Pâncota a materialului lemnos, extras din pădurile Arăneagului în zona Căsoaiei (Valea lui Iosif). După doborârea, arborilor în pădure, astfel încât ei să cadă numai *la deal*, la început din *secur*, apoi cu *frezul* și *joagărul*, urma *cepuritul*, *cojitul* de scoarță, *curmatul* trunchiului la dimensiunea stabilită și *corhănitul*, adică scoaterea trunchiurilor la locurile de încărcare pe rampe. Buștenii erau coborâți de pe versanți, cu instalații pe sistemul funicularelor, constând din cabluri acționate de un motor cu aburi sau prin *jilipuri* (*goange*), niște jghiaburi din lemn cu fundul plat, mărginite de *argele*, unse cu smoală sau iarna stropite cu apă, astfel ca, prin înghețare, să facă alunecarea rapidă la vale (Giurescu, 1975, p. 104). Pe pante și distanțe scurte erau folosite animalele de tracțiune, cai și boi, trunchiurile fiind târate pe sol și stivuite în vederea încărcării.

De pe Valea Highișului din Căsoaia, unde se aflau principalele depozite, calea ferată urmărea firul pârâului până la Arăneag, apoi trecea prin hotarul Agrișului Mare, pe lângă Măderat până la Pâncota (Jiga, 2009, p. 38). Parcul de vehicule, era compus din 33 vagoane cu platforme, pe patru osii, fiecare cu sistem propriu de frânare și o capacitate de încărcare de 4,5-7 tone, la o viteză de 12 km/oră. Calea ferată era deservită de două locomotive mici, cu abur, tip MAV Gepgyar Budapesta și o locomotivă Kraus et Co. nr. 7189, conduse de câte un mecanic și un fochist. După 1928, după epuizarea resurselor naturale, exploatările de bușteni, au fost reduse, iar calea ferată dezafectată. Așternându-se liniștea, în 1932, Prințul Schulkovschi din Pâncota rezervând pentru vânătoare o suprafață însemnată, de pe Valea lui Iosif, a ridicat într-o poiană, o cabană din lemn (căsoaie), pentru a fi folosită în această activitate agrementală.

În 1950, pădurea din Arăneag, întinsă, pe o suprafață de 3803,46 ha, nu mai deținea nici o instalație de exploatare. Din punct de vedere a sortimentației, cea mai mare suprafață, era acoperită cu carpen - 1039,74 ha, urmat de gorun - 904,77 ha, fag - 653,34 ha, cer - 281,43 ha, alte esențe, în amestec - 849,11 ha, lăstăriș - 76,06 ha, în vârstă de 30 ani cu grosimea medie a copacilor de 18 cm în diametru și densitatea de 400 arbori/ha.

Suprafețe însemnate au fost acoperite cu rășinoase, introduse în urma exploatării unor foste păduri degradate din perioada anilor 1978-1985, prin plantații de molid, duglas verde, pin silvestru, larice.

Începând din 1985, timp de câțiva, sub conducerea ing. Zeno Oarcea⁴, au fost introduse, pe o suprafață de 5 ha, concomitent cu

⁴ Zeno Oarcea (n. 1930 Gurahonț, județul Arad), absolvent al Facultății de Silvicultură din Brașov, specialist în arhitectură peisagistică, autor al studiilor pentru constituirea Parcurilor Naționale Apuseni, Rodna, Piatra Craiului,

Vânători din Drau

edificarea Parcului de sculptură monumentală, pe lângă cele 33 specii arbustive existente, 73 taxoni, obținuți din colecțiile dendrologice de la Institutul de Cercetări și Amenajări Silvice (ICAS) Timișoara, parcurile dendrologice din Gurahonț și Macea.

În anii din urmă, vechiul drum forestier amintit, pe care se transportau buștenii din Căsoaia, a fost adaptat pentru transportul cu mijloace rutiere de mare capacitate, lemnul extras fiind dirijat spre depozitele din stațiile CFR Târnova, Pâncota și Bocsig. Drumurile, întreținute mai ales de către Întreprinderea Forestieră de Exploatare și Transport (IFET), au fost folosite și în scop agremental de către turiștii din ce în ce mai numeroși, sosiți în zonă, mai ales de la Arad, Pâncota și Ineu.

Cozia, Valea Cernei, Valea Nerei, Semenic. A conceput și implementat la Arad și Timișoara Cadastrul Verde. Este autor al numeroase ghiduri turistice și lucrări de sinteză privind ocrotirea naturii. Prin lucrările sale de arhitectură peisagistică realizate la Căsoaia, poate fi considerat unul din artizanii Parcului de sculptură dezvoltat în zonă (Truță, Arad, 2009, p.17).

Subarboretul este reprezentat de mur, alun, călin, corn, lemn câinesc, măceș, păducel, porumbar, sânger, soc. Și aici, ca de altfel în întreg perimetrul Munților Zărand, cel mai reprezentativ gen al arbuștilor este murul, cu 45 specii și 15 hibrizi, identificați de E.I. Nyárády⁵, în zona Căsoaia, Highiș, Arăneag, Drauț, Agrișu Mare, unii dintre ei (4 specii, 1 subspecie, 16 varietăți, 1 formă și 3 hibrizi) fiind caracteristici exclusiv acestei zone: (Don, Ardelean, Arad, 2008, p. 12; Ardelean, 2006, p. 342).

Stratul ierbos, este alcătuit în mod frecvent de: piperul lupului, golomățul, rocoțeaua, cerențelul, vinarița, laptele cucului de pădure, mierea ursului, silnicul, linteă piratului, mărgica, rogozul comun⁶.

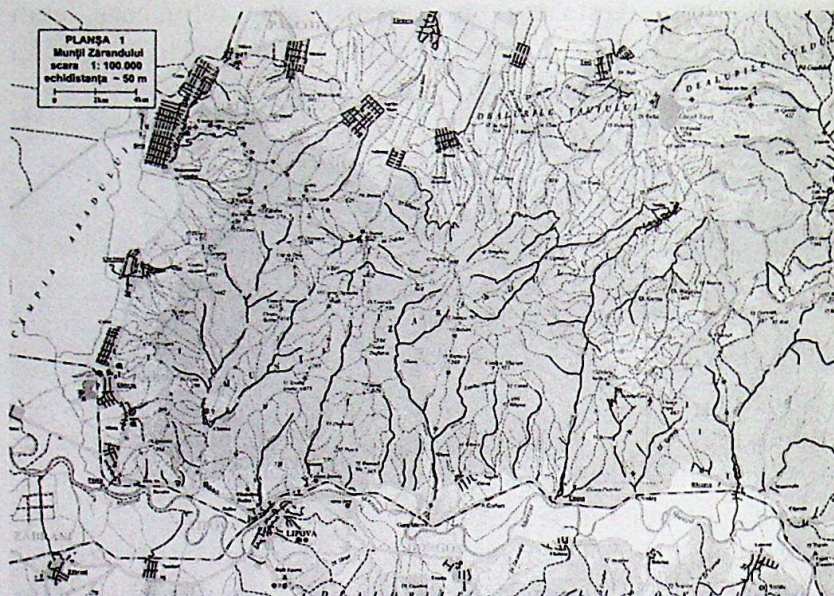
Marea diversitate a biotopurilor și a cenozelor vegetale, a favorizat existența unei faune bogate.

În litiera pădurilor, se află numeroase populații de nevertebrate mărunte: colebole, acarieni, păianjeni, miriapode, coleoptere, râme, etc. Dintre nevertebrate, frecvente în gorunete și stejărete se află: melcul de livadă, croitorul mic, croitorul mare al lemnului de stejar, gândacul de frunză al stejarului, omida păroasă a stejarului, inelarul, care depune ouăle sub formă inelară pe ramurile tinere, de unde-i vine și numele, fluturele de arțar, etc. Din pădurile de fag se pot menționa: cărăbușul de pădure, trombarul frunzelor de fag, gândacul de scoarță al fagului, croitorul mic și altele.

Animalele vertebrate sunt reprezentate prin: broasca brună, brotăcelul, șarpele orb, șopârla de câmp, gușterul, șarpele de casă,

⁵ Erasmus Iulius Nyárády, (n. 1882-1966), botanist din Cluj-Napoca, membru al Academiei Române (1946), responsabil al lucrării fundamentale *Flora României*, autor al unor monografii botanice și sinteze floristice. În Monografia genului *Rubus*, apărută în *Flora României* demonstrează că teritoriul României este un centru de geneză a noi taxoni (pentru detalii, vezi Goga, Arad, 2009)

⁶ Pentru detalii, vezi : *Amenajamentul U.P. IV Căsoaia*, Târnova, 1987.

Harta Turistică

șarpele de alun, șopârla de munte. Populațiile de păsări sunt numeroase, dintre ele, tipice sunt: fazanul, pupăza, privighetoarea roșcată, filomela sau privighetoarea de zăvoi, mierla, pitulicea, țicleanul, turturica, dumbrăveanca, ciocănitorea sură mare, caprimulgul ș.a.

În schimb, în ceea ce privește mamiferele, se constată că teritoriul este populat cu un număr relativ redus de specii, cum sunt: căpriorul, mistrețul, cerbul, iepurele, lupul, vulpea, pisica sălbatică, jderul, viezurele, ariciul, chițcanul de câmp, chițcanul de ogor, șoarecele pitic, veverița ș.a. (Amenajament III și IV, Târnova, 1987).

Existența acestor animale a determinat, amenajarea în zonă, a unui important domeniu pentru vânat, astfel că, în 1945, în

localitățile apropiate existau numeroși posesori de arme și permise de vânatoare (AN Arad, 1939-1949).

Întreaga zonă oferă condiții favorabile turismului, dar și pentru practicarea agriculturii, pomiculturii și viticulturii. În nordul piemontului, unde dealurile se pierd în solurile lutoase, roșii și negre-gălbui din Agrișu Mare și Măderat, sunt prielnice cultivării viței de vie, iar terenurile din Drauț și Valea Arăneagului sunt propice livezilor cu pomi fructiferi.

Semnificativ este faptul, că la 7 august 2009, la Arăneag, s-a organizat pentru prima dată Simpozionul *Ziua fermei agricole*, loc de întâlnire a proprietarilor și specialiștilor din agricultură. Cu acest prilej, reprezentanți ai instituțiilor de cercetări agricole, primari, parlamentari, fermieri din întreaga țară, au venit la Arăneag, să vadă plantațiile de piersici considerate model, livezi în care, s-au făcut investiții importante.

Poziția depresionară a zonei, alături de prezența spre sud a culmii principale a Munților Zărandului, care separă bazinul Mureșului de cel al Crișului Alb, cu o altitudine constantă de peste 500 m, creează un climat specific, favorabil odihnei și refacerii generale. În plus spațiul structurat în formă de amfiteatru, cu o perspectivă panoramică de mare profunzime și dinamică, îi conferă o valoare peisagistică remarcabilă. În cadrul acesteia, se remarcă poziția, dealului Dubilor, a cărui poiană largă de pe culme se deschide echilibrat spre lumină, străjuită de culmile dealurilor îngrămadite circular și liziera pădurii. Chiar dacă nu există posibilitatea unor priveliști de ansamblu, prin spații înalte și deschise de tip belvedere, frumusețile naturale și accesul facil cu posibilități multiple și pe rute diverse fac din acest teritoriu, un loc căutat de către excursioniștii arădeni, care, în timp, au devenit tot mai numeroși.

II. ACTIVITATEA TURISTICĂ ȘI DE AGREMENT

Nu există date certe referitoare la originile turismului în Căsoaia. Se presupune că aceste locuri, cunoscute sub numele de Valea lui Iosif (Volgye Jozsef), erau frecventate de către amatori de drumeții încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Chiar dacă locul nu oferă posibilitatea unor priveliști de ansamblu, prin spații înalte și deschise de tip belvedere, peisajul natural deosebit, apropierea de Arad și de alte localități importante ale județului, accesul facil din toate direcțiile, pe poteci și drumuri forestiere, activitatea economică prosperă a zonei, cu baza materială aferentă, au fost de natură să încurajeze excursiile și drumețiile sfârșitului de săptămână. După 1928, epuizându-se resursele forestiere, exploatările de bușteni din zonă au fost sistate, iar calea ferată pe ecartament îngust, fiind utilizată din ce în ce mai puțin, a fost demontată. Locul muncitorilor care extrăgeau și prelucrau lemnul, a fost luat de turiști, din ce în ce mai numeroși, sosiți aici, mai ales de la Arad¹. Acest lucru a influențat ca primele marcaje turistice

¹ La 23 noiembrie 1899 s-a înființat în Arad, prima Asociație turistică, numită *Societatea Turistică a Regiunii Muntoase Arădene*, condusă de Victor Tedeschi și Kadas Antal. Asociația a organizat încă din primul an, 14 excursii, cu o participare de 250 persoane. În anul 1903, s-a transformat în: *Societatea Turistică Arădeană* (Guran, 2005, p.7). În 1926, Asociația turistică *La Drum* (1924-1926), din Arad, a solicitat Primăriei Orașului, o subvenție pentru a

Pavilionul de Vânătoare al Prințului Schulkovski din Căsoaia (foto Matei)

din masivul Highiș, realizate în 1907, cu o lungime totală de 350 km și prima hartă turistică a Munților Zărandului să cuprindă și aceste locuri (Guran, 2005, p. 9). De atunci se păstrează marcajul turistic al Masivului Highiș, codat cu semne diferite colorate, folosite în drumețiile montane².

În anul 1932, familia Schulkovski³ din Pâncota, a mutat o veche clădire, aproximativ pe locul actual al construcției moderne de azi, numite Casa Verde din Căsoaia, dezvoltând-o ca dimensiuni, în

construi un refugiu în Munții Apuseni (AN Arad, Fond PMA/1926, D. 154, fila 10).

² În România se folosesc 12 tipuri de marcaje turistice de dimensiuni standardizate, rezultate din îmbinarea a patru simboluri: punct, (pentru traseele în circuit), cruce cu brațe egale (pentru trasee de legătură), bandă verticală (pentru trasee de creastă), triunghi echilateral (pentru trasee de vale) și trei culori (galben, albastru, roșu), realizate pe fond alb.

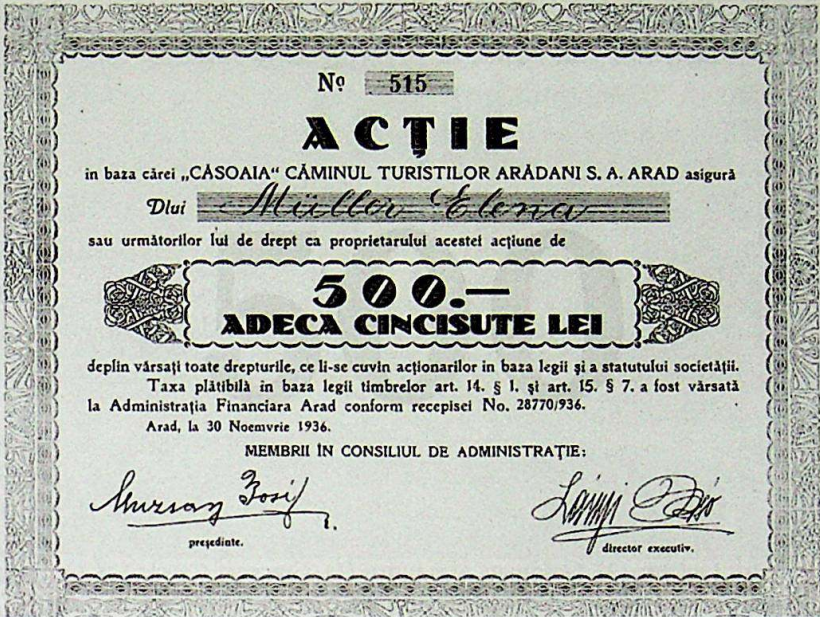
³ Prințul Schulkovski, a fost ginerele baronului Dietrich. În urma cumpărării terenului de la erariu, a devenit primul proprietar al domeniului.

scopul transformării ei în pavilion de vânătoare⁴. În 1933, Secția arădeană Czaran Gyula a Societății Carpatine Ardelene (EKE), a închiriat etajul clădirii amenajându-l ca bază turistică Imobilul folosit de excursioniști ca refugiu, a impulsionat și mai mult turismul în zonă.

Locul fiind din ce în ce mai cunoscut și căutat, a determinat înființarea unei organizații numite: Societatea Anonimă: *Căsoaia, Căminul Turiștilor Arădani SA, Stațiune climaterică SA*, cu sediul în Arad, strada Mihai Eminescu nr. 7. În *Proiectul de fondare* elaborat la 20 septembrie 1934, de către 12 excursioniști arădeni, s-a prezentat dorința realizării unei case de adăpost (cabană) dotată cu tot confortul modern, într-un loc liniștit, care să satisfacă exigențele turiștilor (AN Arad, F. Tribunalul Arad, D 44/1934, f.10). În rațiunea lor, acest lucru se putea realiza, prin cumpărarea unui teritoriu mai întins, în județul Arad, pe Valea lui Iosif (Căsoaia) situată în apropierea comunei Arăneag.

Argumente pentru susținerea acestui demers erau suficiente. Pentru arădeni, locuitori ai unui oraș de câmpie, regiunea colinară a Podgoriei, aflată la 20 km, era un dar al naturii. Se aprecia că dealurile sale sunt ușor accesibile cu mijloace de transport ieftine, atât dinspre câmpie, cât și dinspre defileul Mureșului sau Țara Zărândului, fără ghid specializat sau hartă, cu minime posibilități de rătăcire. Cu tramvaiul inaugurat în 1913, într-o oră, se putea ajunge la Ghioroc, de unde linia se ramifica pe de o parte spre Covăsânț-Șiria-Pâncota, iar pe de alta spre Păuliș și Radna. Garniturile pitorescului tren electric de culoare verde, treceau pe sub poalele dealurilor, acoperite cu vii și livezi, împetrișate cu crame, locuite vara și toamna de proprietari care se bucurau de vizite. Din halte, văile și crestele erau marcate cu semne turistice vopsite pe stânci și copacii seculari și care, aveau ca punct final Căsoaia.

⁴ În zonă exista un important domeniu de vânătoare, frecventat de arădeni și săteni autorizați pentru deținerea de arme. (AN Arad, *Fond Legiunea de Jandarmi al Județului Arad, 1939-1949*, D. 51 /1946, fila 51).

Acție Căsoaia

Traseul e ușor, iar puținele urcușuri mai abrupte puteau fi evitate. Distanțele scurte, popasurile dese și izvoarele cu apă bună de băut întâlnite din belșug, îndemnau la excursie. Așezarea armonioasă a acestor dealuri, mai prezinta avantajul că se puteau organiza drumeții, pentru toate vârstele, pe trasee inedite, fără a pași de două ori pe aceeași potecă, vale, pădure sau creastă. Pentru sporturile de iarnă, pantele cu diverse înclinări, ofereau din plin, terenuri de școală, antrenamente și concursuri, foarte apreciate.

Făcându-se apel pentru subscriere către toți frații turiști și iubitori ai naturii, au fost emise imediat 400 tichete valorice (acții) a 500 de lei unitatea, cu scopul declarat al achiziționării pavilionului de vânatoare al prințului Schulkovski din Căsoaia, modernizării și transformării lui în cabană turistică.

La 10 decembrie 1934, în Sala festivă a Cooperativei de Credit a Industriilor din Arad, în prezența a 48 membri fondatori⁵, deținători a 209 acțiuni, care reprezentau 104.500 lei capital social, a avut loc ședința de constituire a Societății. Adunarea generală, a fost deschisă și condusă de dr. Ladislau Grumaz, care l-a desemnat ca grefier pe Carol Grecsner. Ca observatori și verificatori, au fost votați Dumitru Manea și Francisc Huber. După aprobarea Statutului, a fost ales Consiliul de Administrație alcătuit din nouă membri⁶. Președinte al Societății a fost ales comerciantul arădean Iosif Muszay, director executiv a fost numit Isaia Lanyi, iar admi-

⁵ Membri fondatori, participanți la ședința de constituire a Societății Anonime Căsoaia Căminul Turiștilor Arădani Stațiune climaterică SA, au fost Bacs Micsa (1), Bartha Robert (1), Beleznay Augustin (2), Betger Ileana (1), Cristea Cat (1), Czukur Iosif (1), Farsang Pavel (2), Fischer Eugen (12), Foldes Geza (12), Gardos Ludovic (2), Goldman Alexandru (1), Grecsner Carol (12), Grumaz Ladislau (1), Hegedus Alexandru, Grunvald Ștefan (1), Huber Francisc (6), Kalman Francisc (1), Kell Radu (2), Kohn Marioara (12), Koranyi Matilda (2), Lanyi Iszo (12), Lefkovits Arminiu (6), Lichtman Francisc (1), Manea Dumitru (6), Meisel Alexandru (1), Medveczky Ludovic (1), Milancovici Gheorghe (29), Muzsai Iosif (22), Rafvanyi Josef (1), Reihardt Elisabeta (2), Rosza Ladislau (2), Sandor Iuliu (12), Sandor Ivan (12), Shaeffer Geza (2), P. Șteiner (1), Szerkesi Alexandru (2), Soția lui Szarka Ladislau (1), Timko Ernestin (12), Tremmel Emeric (1), Tudos Ștefan (12), Urmosi Arcadie (1), Walfisch Paul (19), Weichelt Ioan (2), Weichelt Oscar (2), Weil Carol (12), Wet Ernestin (2), Wolf Iuliu (2), Zaray Eugen (2).

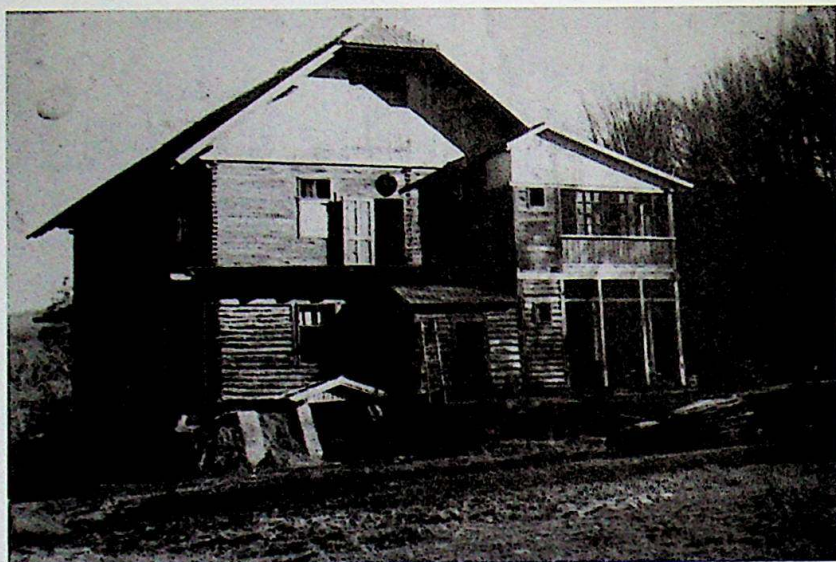
⁶ Membri Primului Consiliu de Administrație al Societății Anonime Căsoaia Căminul Turiștilor Arădani Stațiune climaterică SA, au fost Muszay Iosif, comerciant, str. I.G.Duca, 8; Lannyi Isaia, tipograf, str. Eminescu nr. 7; dr. Weil Carol, avocat, str. Brăteanu nr. 7; Kohn Maria, Calea Radnei nr. 43; Foldeș Geza, str. Stroescu nr. 3; Ștefan Tudos, funcționar, str. Dragalina nr. 4; Șandor Iuliu, Calea Radnei, nr. 43; Zaray Eugen, str. Mărășești, nr. 58-60; Timko Ernest, Calea Radnei, nr. 43 și cinci cenzori: Fischer Eugen, str. Consistorului nr. 27, Grecsner Carol, str. Oituz nr. 711, Szondy Ioan, str. Mărășești nr. 1, Reinhardt Elisabeta, str. Vasile Goldiș nr. 18, Sandor Ivan, Bd. Regina Maria nr. 18.

Lucrări de construire a cabanei Căsoaia (1935)

nistratori: Sandor Iuliu și dr. St. Grigorovici. Sediul social, a fost stabilit în Arad pe strada Mihai Eminescu nr. 7 (AN Arad, F. Tribunalul Arad, D 44/1934, f.10). Alături de hotărârea interzicerii băuturilor alcoolice la cabană și în timpul excursiilor, Adunarea generală a mai susținut propunerea ca activitatea viitoare să se desfășoare în strânsă legătură cu Societatea Carpatină Ardeleană, secția Iuliu Czarán din Arad și cu respectarea tuturor intereselor turistice. Deviza organizației, a fost aleasă în cuvintele: *Iubirea, cinstea și onoarea publică*.

Dorința achiziționării refugiului a fost îndeplinită prin cumpărarea domeniului, iar după amenajare, la 16 iunie 1935, Cabana Căsoaia, a intrat în circuitul turistic arădean. Sărbătoarea sportivă organizată în acea zi, a fost sprijinită și prin facilitățile oferite de Societatea pentru administrarea Căii Ferate Electrice Arad – Podgoria (tramvaiul electric). Aceasta, începând cu ziua de 2 iunie,

Lucrările aproape de final (1935)

1935, a eliberat, în fiecare sâmbătă, începând cu ora 11,30 până duminică ora 14,30, *bilete de weekend și excursiune, cu preț redus, valabile și pentru întoarcere, până luni, iar dacă în această zi era o sărbătoare, se prelungea valabilitatea acestora, până marți* (Știrea, 25 mai, 1935).

În preajma inaugurării noului pavilion numit *Căsoaia*, au fost lansate invitații pentru participarea publicului, confirmarea turiștilor urmând să se facă, la Biroul de Voiaj arădean *Iuliu Șandor*, unde se puteau reține, contra cost, locuri de cazare pe durata festivităților. În ziarele locale a fost tipărit în mod repetat un anunț publicitar, cu următorul conținut: *Pavilionul de turism și odihnă, de pe valea Căsoaia, a fost terminat și la 16 iun. va avea loc inaugurarea. Cu această ocazie solemnă, invităm publicul arădean din Podgorii să participe în număr cât mai mare. Doritorii sunt rugați să-și anunțe participarea la Biroul de Voiaj Sander, din Arad.*

Acesta, se va îngriji numai de găzduirea celor anunțați. Alte detalii și informații, tot acolo. Fotografia detaliată a peisajului văii Căsoaia, se poate vedea la magazinul Szentgyorgyi. Fotografiele detaliatate ale cabanei și împrejurimilor au fost expuse la magazinul amintit, cu mai multe zile în urmă (Știrea, 25 mai, 1935).

Activitățile de inaugurare a cabanei Căsoaia, au fost organizate de către Secția Iuliu Czarán, a *Societății Carpatine Ardeleană*.

Plecarea excursioniștilor spre această destinație a fost programată începând de sâmbătă, 15 iunie, cu trenul-electric, până la Șiria apoi pe jos, prin Feredeșu, pe sub vârful Cărciuma, Valea Stojarț, Valea Neamțului. Duminică dimineața, la ora 5, grupul condus de Ioan Kanyuk prin firma lui Ivan Sandor, a pornit pe calea ferată îngustă (decovilul) și pe jos, de pe Valea Cladovei pe traseul: Cladova Mică, Pasul Cladova, Clădescu, Căsoaia. Tot în această zi, a fost pusă la dispoziția turiștilor o garnitură specială a trenului electric, cu destinația Pâncota, de unde participanții

Căsoaia după inaugurare (1936)

puteau ajunge la destinație, fie cu un autobuz special, sau pe jos urmând ca bagajele să le fie transportate cu un autocamion (*Știrea* 15 iunie, 1935).

Sărbătoarea de inaugurare s-a bucurat de un succes deplin, fiind emisă cu acest prilej, o insignă care înfățișează imaginea cabanei din Căsoaia, în momentul inaugurării. Pe o placă, fixată la intrarea în clădire, a fost scris în limbile română și maghiară, textul: *Căsoaia 1935 / Casa de adăpost a turiștilor / Stabiliment de recreație / Turista menedekhez – udulotelep*. Evenimentul a fost viu comentat și în 20 noiembrie 1935, când în Sala de concerte a Palatului Cultural a avut loc, o întrunire consultativă, unde în prezența a peste 40 intelectuali arădeni, s-a hotărât înființarea unei secțiuni a Touring Clubului Român (1935-1938).

Clădirea cochetă numită Cabana Căsoaia, cu aspectul unor construcții montane (cabane), inspirate din tehnica de tip *Fachwerc* (în paiantă), a fost edificată într-o poiană situată în amonte de confluența Văilor Neamțului cu a Băilor. Arhitectura a fost preluată din marea arie a construcțiilor Europei centrale și occidentale, până în Balcani, cum sunt: Ungaria, Bulgaria, Serbia Estică, Albania, Germania și Franța, urcând până în Scoția, Danemarca și sudul Suediei (Petrescu, 1970). Ea se caracterizează printr-un schelet portant din lemn, umplut sub formă de pământ bătut (ceamur), chirpici, piatră, cărămidă arsă sau diverse alte materiale.

Desfășurat pe o suprafață construită de 185 metri pătrați, imobilul, supraînălțat pe o terasă cu ziduri din piatră brută, era susținut pe un schelet confecționat din lemn de brad. Stâlpii sau furcile, fasonate dintr-o singură bucată, cu o lungime de 8-10 m, sprijiniți pe fundații din piatră de codru, au fost legați prin grinzi, rigle și căpriori, susținute de popi. Pereții din dulapi dispuși orizontali și îmbinați prin tiori nemțești, aveau porțiuni tencuite prin aplicarea mortarului pe trestie. Mansarda era din scânduri aliniată pe

verticală, întrerupte de ochiurile ferestrelor. Acoperișul, în două ape, cu învelitoare din țiglă, era susținut de o cunună de grinzi din lemn peste care s-a așezat ursoaia sau meșter grinda, cioplită dintr-un singur trunchi de copac, care se sprijinea pe cosoroabă, Imobilul era înfrumusețat prin două verande suprapuse și printr-un brâu întrerupt de balcoane, susținute pe bârne de lemn, ale căror balustrade traforate îi măreau farmecul. Interioarele tencuite cu mortar pe trestie, spoite cu var și zugrăvite în diverse culori, au fost pregătite cu mobilier adecvat cazării turiștilor.

Cele 10 camere, împreună cu verandele și balcoanele folosite pentru priveliște, relaxare și servirea mesei, au fost bine organizate din punct de vedere funcțional, permițând accesul direct prin holuri, coridoare și scări interioare comune (Spornic, Arad 1938, p.19). La parter, o sală de 31 metri pătrați a fost destinată unor activități de bar, alături fiind organizată și o bucătărie, cu spațiile aferente necesare activităților specifice. La același nivel era și locuința îngrijitorului (cabanierului). Pe latura nordică, o terasă cimentată, cu balustrade metalice, completa zestrea arhitecturală a imobilului. În felul acesta, cu o capacitate de 60 de locuri, cabana oferea un oarecare confort, turiștilor pasionați de drumeție și activități în aer liber.

Spațiul din jurul pavilionului, a fost ordonat prin plantarea unor puiți de conifere, o livadă cu pomi fructiferi, piscină în aer liber, căi de acces rutier, locuri de joacă și promenadă, spații pentru așezarea corturilor, vetre de foc, poteci pietonale și chiar o pârtie de schi. Construcțiile gospodăriei anexe, pentru personalul de întreținere, a completat zestrea cabanei.

Pentru umplerea piscinei, se folosea apa Văii Băilor deviată în amonte cu ajutorul unui stăvilă și dirijată printr-un canal deschis și conducte ceramice. Instalația nu funcționa decât sezonier, deoarece precipitațiile urmate de umflarea apelor și formarea viiturilor, deteriorau sistematic barajul, umplând bazinul cu nămol și resturi vegetale.

riști, participanți la o excursie de tip stea, în apropierea schitului Feredeșu, după ce a intrat în colna unui paznic din zonă, pentru a se adăposti de furtuna dezlănțuită brutal, trăsnetul care a lovit imobilul, i-a omorât pe doi dintre ei: Schmidt Josef și Marton Ștefan. În memoria lor, excursioniștii arădeni, au ridicat la marginea drumului ce intră în Șiria dinspre Covăsânț, *Monumentul Turiştilor*, singurul din părțile Aradului, dedicat acestui sport de agrement.

Cele mai frecventate trasee turistice marcate, folosite atunci, pentru excursiile pe jos cu destinația Căsoaia, cu mici excepții nu erau diferite de cele actuale⁷ și anume:

1. Șiria-Cetate-Dealul Cojenilor (marcaj albastru)-izvorul Hidegcut-Cârciuma (marcaj roșu) – Căsoaia (marcaj galben), distanța 18 km, adică 6 ore.

2. Livada-Feredeșu (marcaj galben) – Hidegcut-Cârciuma (marcaj roșu) – Căsoaia (marcaj galben), distanța 13 km, adică 3,5 ore. La Feredeșu, se putea vizita capela ortodoxă și schitul ridicate lângă izvorul despre care se zicea că are *apa cea mai bună din Podgorie*⁸.

⁷ În mai 2017 a fost încheiat Proiectul de reabilitare a 15 trasee turistice montane din Munții Zărandului, cu destinația Căsoaia și împrejurimile, care însumează 150 km. Au fost refăcute semnele de marcaj cu materiale reflectorizante, instalate indicatoare de direcție și panouri informative. Lucrările au fost executate de personalul, voluntarii și colaboratorii Serviciului Public Județean Salvamont și Salvaspeo Arad din subordinea Consiliului Județean Arad.

⁸ Documentele istorice din secolul al XVII-lea, aminteau existența în preajma cetății Șiria, în hotarul cu localitatea Covăsânț, a unui izvor cu apă tămăduitoare, numit Feredeșu unde era și un schit călugăresc. În 1963, turcii în retragere, au incendiat construcția și l-au ucis pe pustnicul Filoteiu. După o întrerupere de peste două secole, profesorul Băru, fiu al Covăsânțului, a reamenajat izvorul și paraclisul, reinviind tradiția pelerinajelor. În 1931-1935,

3. Ghioroc-Dealul Pomuțului (marcaj galben) – Măgura-Ovaina-Dealul Gârgului-Feredeu-Hidegcut-Cârciuma (marcaj roșu) – Căsoaia (marcaj galben), distanța 22 km, adică 7 ore, pentru turiști antrenați.

4. Valea Cladovei-Căsoaia (marcaj roșu). Deoarece, pe Valea Cladovei, exista o linie îngustă de cale ferată, industrială, se recomanda și transportul cu drezina trasă de cal, distanța 13 km, adică 3 ore.

5. Radna-Șoimoș, pe șosea-Cetate-Iernova unde la Casa pădurarului se afla o fântână cu apă bună de băut (marcaj albastru) – Livorsc (albastru) – Căsoaia (marcaj galben), distanța 20 km, 5 ore. De la Livorsc, pe un alt traseu, pentru turiști antrenați,

<p>No. acțiunei: 515</p> <p>TALON</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>va elibera contra acestei talon o nouă coală de cupeane pe acțiia cu Nrul de mai sus.</p>	<p>Cupon No. 16 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1930.</p>	<p>Cupon No. 15 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1949.</p>
<p>Cupon No. 12 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1946.</p>	<p>Cupon No. 14 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1948.</p>	<p>Cupon No. 13 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1947.</p>
<p>Cupon No. 11 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1946.</p>	<p>Cupon No. 11 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1945.</p>	<p>Cupon No. 10 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1944.</p>
<p>Cupon No. 9 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1943.</p>	<p>Cupon No. 8 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1942.</p>	<p>Cupon No. 7 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1941.</p>
<p>Cupon No. 6 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1940.</p>	<p>Cupon No. 5 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1939.</p>	<p>Cupon No. 4 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1938.</p>
<p>Cupon No. 3 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1937.</p>	<p>Cupon No. 2 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1936.</p>	<p>Cupon No. 1 No. acțiunei: 515</p> <p>„CĂSOAIA” CĂMINUL TURISTILOR ARĂDANI S. A. ARAD</p> <p>Cupon pentru 1 (unu) acțiuni pe anul 1935.</p>

Tichete valorice pentru Căsoaia

construcțiile au fost extinse, Feredeu devenind Mănăstire de călugări.

peste Highiş (800 m altitudine) puteau ajunge la Căsoaia, escaladând cea mai mare înălțime a zonei.

6. Valea Milovei-Ivănița (marcaj albastru) – Highiş (marcaj roșu – Căsoaia (marcaj galben), distanța 12 km, adică 3 ore. Valea Milovei, era străbătută de o cale ferată îngustă, industrială.

În anii următori, Societatea anonimă: *Căsoaia Căminul Turiștilor Arădani SA, Stațiune climaterică*, s-a dezvoltat prin emiterea de noi acțiuni și dublarea capitalului social la 400.000 lei. A fost mărit numărul membrilor în Consiliul de administrație și extinse activitățile turistice. Cu toate acestea, pericolul izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial a afectat și această organizație. Astfel, deși durata Societății era prevăzută conform Statutului pentru o perioadă de 50 de ani, în 24 mai 1939, la cea de a IV-a Adunare generală ordinară s-a propus vânzarea imobilului.

Adunarea generală a asociaților din 29 iulie 1943, ținută în imobilul de pe str. Brătianu nr. 7 ap. 11, în prezența a 19 membri deținători a 408 acțiuni, a confirmat noul Consiliu de administrație, compus din: Carol Weil – președinte și director executiv, Muszay Iosif, Sandor Iuliu și doi cenzori: Ștefan Anghel, Manea Dimitrie.

În 15 martie 1945, cei 43 membri prezenți, deținători a 526 acțiuni, au aprobat noul statut prin care s-a mărit capitalul social, numărul acțiunilor ajungând la 2000, în valoare de un milion lei (Truță, colab, 2014, p.513). De asemenea, din lipsă de bani, s-a stipulat voluntariatul prestației membrilor consiliului, organizația fiind declarată de la acea dată, fără scop lucrativ (caracter de fundație). Astfel beneficiile obținute nu mai puteau fi distribuite acționarilor, sub formă de dividende, ele fiind utilizate, în continuare, exclusiv pentru împlinirea scopurilor societății. Prin articolul 5 al noului Statut, se introducea obligativitatea alegerii tot cu mandat on-

orific, pe durata de un an, a unui Consiliu turistic⁹. Tot atunci, Gardoș Ludovic, a propus adoptarea unei hotărâri prin care să fie comemorată și apreciată activitatea unor fondatori ai societății care s-au distins în mod deosebit în legătură cu înființarea și dezvoltarea *Societății Căsoaia*. S-a aprobat ca numele acestora să fie eternizat printr-o placă comemorativă, fixată pe unul din pereții sălii mari a Căminului din Căsoaia, după cum urmează: Herzka Arminiu, fostul director al domeniilor din Pâncota, deoarece, prin spiritul său de sacrificiu și entuziasmul său, a fost obținut terenul actual al societății din pădurile Căsoaiei; Lanyi Isaia, părintele Societății Căsoaia, fără a cărui activitate, societatea nu ar fi putut lua naștere. S-a aprobat de asemenea, includerea pe tabla de onoare din Căsoaia, a lui Șandor Iuliu, dr. Szekely Ludovic și Timko Ernest (AN Arad, F. Camera de Comerț și Industrie, D. 656/1945, f.22). Din motive necunoscute, hotărârea nu a fost însă îndeplinită.

Un eveniment deosebit, comentat de presa și societatea arădeană, s-a întâmplat în vara anului 1946, când o bandă de răufăcători, cunoscută în media arădeană, pentru spargerile și furturile săvârșite în colnele Podgoriei, a jefuit cabana. Conform relatărilor din presa vremii, în seara zilei de 19 august, patru persoane, înarmate cu pistoale militare automate, au somat administratorii, să fie serviți cu mâncare și băutură. După ce s-au ospătat, sub amenințarea armelor, i-au jefuit pe cei prezenți, adică pe cabanierul Kapitan Ernest, soția acestuia, servitorul și inginerul

⁹ În urma alegerilor din 15 martie 1945 coordonarea activităților a fost asigurată de Consiliul de administrație, alcătuit din Sandor Iuliu, dr. Ștefan Grigorovici, Lanyi Isaia, Comitetul de conducere format din Petre Ciumpilă – președinte, Manea Dimitrie, Gardos Ludovic, cenzorii: Anghel Ștefan, Sandor Ivan, Szegfu Maximilian și supleanții: Iuhasz Geza, Varnay Nicolae. În noul Consiliu turistic au fost aleși: Belezny Augustin, Brătescu Zeno, Eichner Acațiu, Foldes Geza, Holozter Eugen, Lefcovici Arminiu, Mosoiu Victor, Poruțiu Victor, Radvany Edmund, Stener Hary, Szekely Ludovic, Wucsetic Ioan, Weisz Ludovic și Milancovici Gheorghe. (Truță, colab, p. 513)).

Distracție la Căsoaia (acuarelă)

Imer Emerich. Deoarece, la început, aceștia au negat existența banilor sau a altor valori, în urma bătăilor pline de cruzime aplicate lui Kapitany, au fost ridicați 28 milioane lei, lenjeria depusă în dulapuri, alimente și alte bunuri. În această perioadă soția lui Kapitany a reușit să fugă, dar nu a găsit pe nimeni să le vină în ajutor. În urma descrierilor făcute de martori, comandantul Legiunii de Jandarmi din Arad, mr. Beșliu, l-a identificat ca principal autor al jafului, pe Vasile Sibii, un evadat din penitenciarul Timișoara, condamnat pentru crimă. Împreună cu acesta au mai acționat: Gheorghe Brădean, din Macea, dezertor din armată, Petru Șildan din Măsca și Teodor Brădean din Galșa (Patriotul 23 august 1946). Șeful grupului de răufăcători, a fost arestat în septembrie 1946, de către gardianul public Petru Ghelan, care însoțit de Nicolae Szallași din Gărzile cetățenești, l-au recunoscut, în timp ce acesta intra la ceasornicăria Stauber din Arad. Era îmbrăcat în

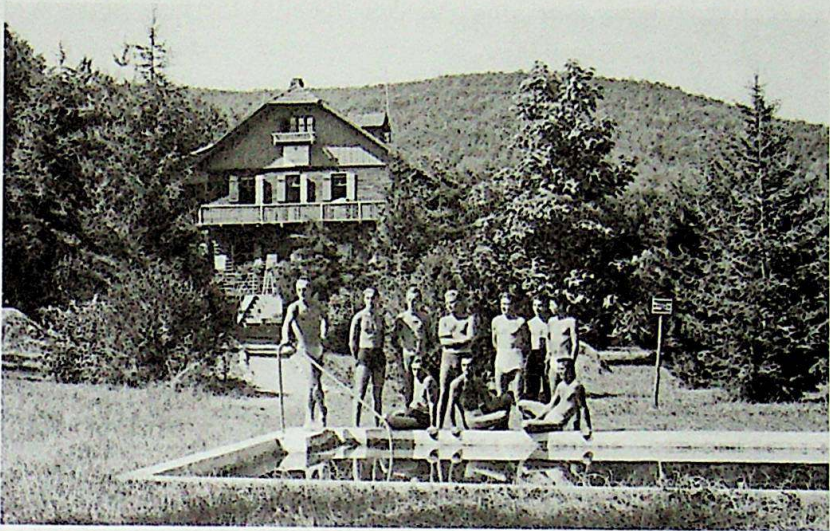
uniformă militară cu grad de sergent major, înarmat cu un pistol automat Parabellum. În urma percheziției, asupra lui, s-au mai găsit: două încărcătoare pline, acte false și 1 milion de lei. Originar din Săvârșin, Vasile Sibii, dezertor din Regimentul 7 Artilerie Grea, Sibiu, a recunoscut că a mai condus jaful a 5 conace din zona Căsoaia-Mâsca și alte agresiuni asupra mai multor călători, cărora le-au luat caii și banii (Patriotul, 20 sept. 1946).

Peste puțin timp de la această întâmplare, soția administratorului cabanei a reclamat poliției, că în seara zilei de 24 august 1946, la Căsoaia, au sosit șase subofițeri de jandarmi, care, după un chef în restaurant, spre dimineață au plecat spre Radna. Pe drum, în Milova, au atacat un pădurar, pe care l-au jefuit. După trei zile și acești indivizi, au fost arestați în comuna Buteni și deferiți justiției.

Turistul arădean Carol Czedli, în drum spre Căsoaia (desen, caricatură)

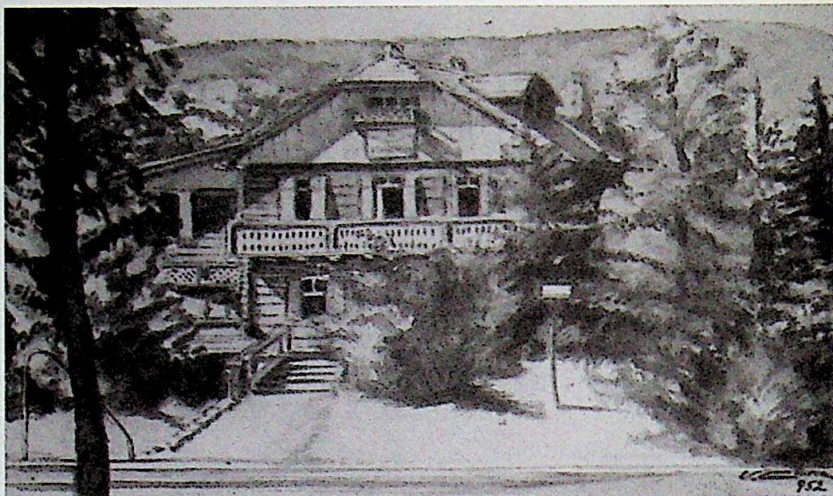
Organizația Căsoaia, Căminul Turiștilor Arădeni, Stațiune climaterică, de numele căreia sunt legate numeroase activități turistice, s-a autodizolvat în anul 1948. Ultima sa conducere a fost alcătuită din Moșoiu Victor (n. 1897, Pleoje-Bosnia) – președinte, Szekely Ludovic (n. 1884, Csaba-Ungaria), Eichner Acațiu (n.1888, Chișineu Cris), cenzori fiind: Herțog Andrei, Ștefan Gregorovici, Manea Dimitrie, Karacsonyi Iosif.

Cabana Căsoaia (1950)

În același an, 1948 clădirea, a fost naționalizată, astfel că imobilul, împreună cu întreg inventarul și terenul aferent, a fost preluat de Confederația Generală a Muncii (CGM), Direcția de turism și excursii Arad, apoi de către Asociația cooperativelor de consum CENTROCOOP, Întreprinderea de Industrie Locală (IJIL) Ineu, Întreprinderea de Gospodărire Orășenească (IGO) Ineu și Oficiul Județean de Turism (OJT) Bihor, care, prin Stațiunea Balneoclimaterică *Felix*, Oradea, a organizat-o ca unitate comercială cu profil turistic și de agrement, administrată de Ilie Kapitan din Drauț și Gheorghe Trânc din Ineu. Spațiile au fost folosite în mod frecvent și de Asociația arădeană *Turismul Popular*, creată la 16 noiembrie 1948 (Patriotul, 17 nov 1948), organizațiile sindicale și comisiile turistice din întreprinderile județului Arad.

În 1955 excursiile montane, drumețiile, în grup sau individuale pe potecile marcate cu însemnele turistice atrăgeau suficienți pasionați în special adolescenți, elevi sau tineri ieșiți

Cabana Căsoaia (Acuarelă. V. Ciurea, 1952)

de pe băncile liceului. Cabana dispunea de 21 de camere cu 66 paturi și 2 încăperi organizate cu priciuri pentru 26 locuri. A mai fost amenajat un bufet tip tavernă, iar bucătăria avea o capacitate de 100 persoane.

Accesul era asigurat și prin drumul forestier care lega aceste locuri de satul Arăneag și localitățile Târnova, sau Agrișu Mare-Măderat, reparat periodic prin așternerea unor noi straturi de piatră și balast, mai ales de către întreprinderea de exploatare forestieră (IFET). Existau chiar curse de autobuze, din Arad și Ineu, cu orar permanent, care asigurau transportul până la cabană.

O contribuție importantă în întreținerea și dezvoltarea întregii baze turistice din Căsoaia, și-au adus-o familiile Kapitany Ernest, Gheorghe și Maria Trânc (1963-1977), Mihai Mariș, Ioan Stick, Teodor Cristea, Ioan Bulzan, Teodor Cleuța. Activi și întreprinzători, ei au reușit să asigure an de an lucrări de dezvoltarea bazei de agrement. Au fost modernizate instalațiile locale

de energie electrică (1965)¹⁰, cele aferente apei potabile (1973) și executate reparații capitale la cocheta clădire care a dat numele locului. Primele studii tehnico-economice referitoare la oportunitatea construirii unui apeduct în Căsoaia, au fost realizate de Întreprinderea Județeană de Gospodărire Comunală și Locativă (IJG-CL) Arad, în anul 1971, lucrările propriu-zise, fiind încheiate după doi ani. Operator al instalației a fost angajat Ilie Căpitan din satul Drauț care a funcționat aici până la pensionare. Proiectul prevedea ca apa potabilă să fie obținută prin captarea Văii Highișului într-un bazin de acumulare cu o capacitate de 150 metri cubi, unde, după liniștire, era filtrată și trimisă spre consumatori, la un debit de 3,6 l / sec. indiferent de anotimp. În timpul lucrărilor, pe locul fostului grajd și al pepinierii Romsilva, a fost edificată de către sectorul de construcții montaj al IJGCL Arad, o cabană cu o capacitate de 20 de locuri. Construită după concepția ing. Nicolae Pașca, clădirea, justificată atunci, ca necesară adăpostirii muncitorilor de pe șantierul uzinei de apă, a constituit baza de plecare pentru un nou campament. Prin extinderile ulterioare datorate instalării unor căsuțe și bungalowuri campingul a ajuns la o cuprindere de aproape 100 de locuri. Spațiile amenajate pentru turiști, construirea a noi utilități: bazin de înot (1985), terenuri de tenis (1990), locuri de joacă, administrate de Manasia Maghici din Arăneag au atras mai ales la sfârșit de săptămână, un numeros public de toate vârstele, acest lucru constituind germenele constituirii aici a încă unui important loc de recreere pentru toate vârstele.

În anul 1975, cabana a intrat în proprietatea Administrației Permanente a Taberelor Școlare¹¹, instituție care, sub conducerea

¹⁰ În anul 1965 s-a realizat alimentarea cu energie electrică a cabanei Căsoaia, de la un grup generator cuplat la un motor Diesel. În anul 1967, instalația a fost legată la rețeaua electrică națională.

¹¹ Instituție specializată în administrarea Bazelor de agrement pentru elevi. Înființată în anul 1968, a funcționat în subordinea Inspectoratului Școlar Județean, sub diferite denumiri: Administrația Permanentă a Taberelor

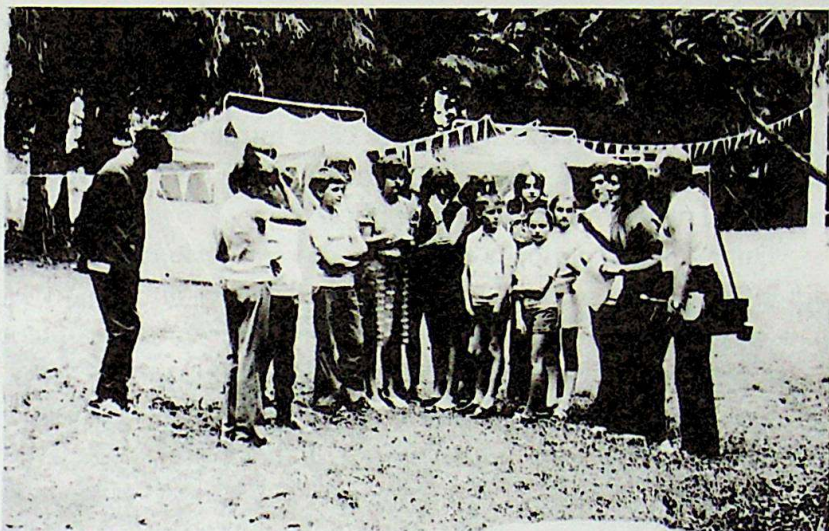

Copii în tabăra de vară

lui Sergiu Ionescu, s-a remarcat prin găsirea de resurse eficiente pentru extinderea cuprinderii unui număr sporit de elevi, sub forma taberelor și coloniilor de vară¹². Astfel, capacitatea Căsoaiei a

Școlare, Agenția Permanentă a Taberelor Școlare, Agenția Teritorială a Taberelor și Turismului Școlar, Direcția Județeană pentru Tineret (2003).
Directori: Traian Iovănaș, Sergiu Ionescu, Doru Oniță, Nistor Doina, Cornel Artimon, Cheta Adelaida, Ioan Pașca, Ioan Stana, Spiridon Stanciu, Cristian Drăgan, Raul Pașcalău.

¹² Prima Colonie școlară din Europa a fost imaginată și organizată în anul 1876 de către pastorul elvețian Bion. În scurt timp ideea a fost preluată în alte state din Europa, Japonia și SUA. În România, prima Colonie școlară a fost inițiată în anul 1901, de către Spiru Haret, prin Societatea feminină *Sprijinul* din București. Un an mai târziu Primăria Capitalei, pe cheltuiala proprie, a trimis 70 de copii la munte, până în 1910 fiind cuprinși în această activitate 2.721 elevi băieți și fete, la Techirghiol, mănăstirile Văratec, Agapia, Neamțului, Tismana în localitățile Brusturoasa și Asău din județul Bacău, Slănic Prahova și altele. Mijloacele financiare, au fost obținute prin conferințe la cercurile culturale și Ateneu, liste de subscripții, serbări în parcul Carol I, subvenții de la Primărie, Eforia Spitalelor Civile și casa Școalelor. În anul 1910 s-a constituit Societatea *Colonia școlară*. (Sachelarescu, București, 1911, p. 913-920)

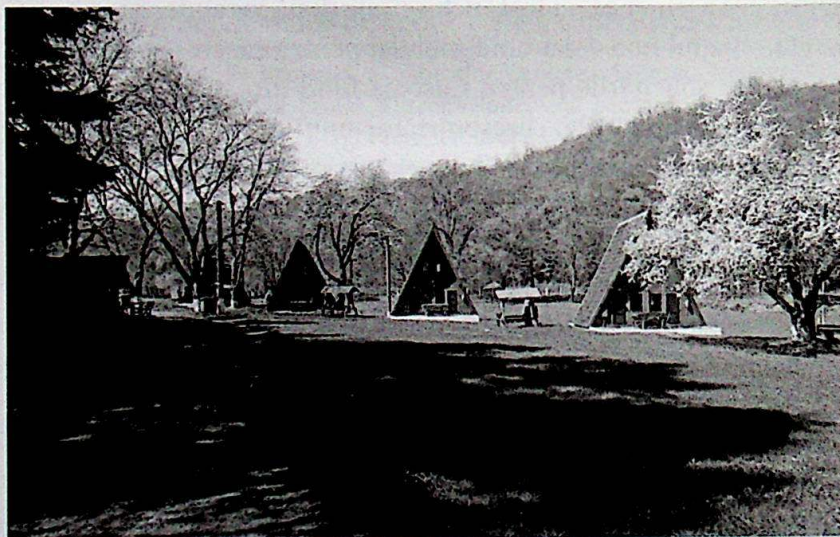
Concurs de orientare turistică

fost dezvoltată prin instalarea a șase căsuțe și două bungalowuri din lemn. De asemenea au fost închise cele două verande, de la parter și etaj, spațiul nou creat fiind mobilat pentru cazare suplimentară. Deoarece solicitările pentru Căsoaia fiind din ce în ce mai mari în toate anotimpurile, corespunzător unui proiect mai amplu de modernizare a zonei, în 1978, au existat recomandări, nefinalizate însă, pentru extinderea capacității Căsoaiei, la 500 locuri, alături de importante dotări și amenajări specifice activităților copiilor de vârstă școlară: spațiu pentru spectacole în aer liber, terenuri de sport, vestiare, popicărie, sală de expoziții, locuri de joacă, chiar și un lac prin acumularea apelor Văii Neamțului și Highișului.

Prin amenajarea unor asemenea construcții, folosirea corturilor și a altor forme de găzduire, la sfârșitul anului 1979, posibilitățile de cuprindere, au ajuns, în timpul verii, la peste 1000 de elevi, în cinci serii de câte 14 zile fiecare. Deoarece, vechea sală de mese din interiorul clădirii a devenit neîncăpătoare, în 1980 a fost acoperită

cu o șarpantă ușoară și închisă, terasa din nordul pavilionului. Dezvoltarea acestei baze turistice s-a realizat mai ales în perioada 1979-1980 prin contribuția financiară a organizațiilor de copii, prin fondurile obținute din predarea către întreprinderile specializate a deșeurilor metalice și a hârtiei preluate din gospodăriile populației prin alte activități economice.

După 1980, în perioada vacanțelor de vară, peste 1500 de elevi din întreaga țară, grupați în serii de câte două săptămâni participau la programele cultural-sportive ale taberei. Excursiile, drumețiile cu aplicații practice din domeniul științelor naturale, concursuri de orientare turistică, întreceri sportive, jocuri în aer liber, spectacole artistice, focuri de tabără, exerciții fizice, activități diverse din domeniul artelor vizuale, literaturii, teatrului, muzicii, dansului, au fost activități care au atras un numeros public de toate vârstele, copii și părinți. Sub conducerea lui Cornel Rudău profesor la Școala generală din comuna Șag, județul Arad, au fost refăcute

Căsuțele ridicate în perioada 1979-1980

Tabăra de sculptură. Sosirea blocurilor de piatră (1979)

toate traseele turistice din preajma Căsoaiei, fiind deschise noi poteci pentru drumeții de scurtă durată. În ultimii ani au fost refăcute șapte trasee turistice, poteci pentru drumeții, care pornesc din Șiria, Covăsânț, Cladova, Șoimoș, cu destinația Căsoaia și împrejurimile.

Marea afluență de turiști, a determinat de fapt alegerea Căsoaiei, ca loc pentru desfășurarea Taberei de artă monumentală (1979-1985) și de constituire a Parcului de sculptură. Întreaga vale, în opinia organizatorilor, prin amenajări speciale, urma să devină un obiectiv turistic și cultural de primă importanță pentru județul Arad. După 2000, datorită condițiilor improprii de campare, a degradărilor clădirii survenite în timp, în prezent pavilionul, vechi

Inaugurarea Satului de Vacanță (2007)

de peste 70 de ani a fost retras din circuitul național al Taberelor școlare, activitatea în imobil fiind suspendată de către organele de stat abilitate.

Începând din anul 2005, Consiliul Local Târnova a concesionat și vândut aproape 50 de loturi, persoanelor care doreau să-și construiască aici case de vacanță.

O mare parte din acestea au fost deja edificate de către noii proprietari, îmbogățind astfel zestrea locativă a văii. Lucrările noilor proprietari, conjugate cu eforturile financiare ale statului și Consiliului Local Târnova, care au constat din modernizarea căilor rutiere de transport și extinderea instalațiilor de apă-canal. Tot în 2005, întreaga suprafață și baza materială a fostului IJGCL,

a fost cumpărată de către firma SC Welusin SRL¹³ și modernizat de Bussnis Developing Group¹⁴, astfel că în 29 aprilie 2007, au avut loc festivitățile de inaugurare a noului Sat de Vacanță. Zestrea materială a acestui spațiu de agrement a crescut astfel cu 77 locuri de cazare, asigurate prin pavilionul central cu bar, 11 căsuțe cu trei paturi, 5 căsuțe cu două paturi, o vilă cu 4 camere, un salon cu bucătărie sala de dușuri, bar, piscină. A urmat pensiunea Carmelia care cuprinde alături de 24 locuri de cazare un restaurant și piscină. Turiștii mai dispun astăzi de terenuri de tenis de câmp, badmington, minifotbal și cele necesare pentru practicarea tenisului de masă.

Printr-o investiție guvernamentală s-a încheiat și modernizarea prin asfaltare a șoselei pe întreaga sa lungime din Târnova – Arăneag – Căsoaia, cu ramificații spre satele Agrișu Mare și Drauț. S-a finalizat și modernizarea drumului: Măderat – Agrișu Mare – Arăneag, care scurtează mult accesul rutier spre Căsoaia. În felul acesta s-a reușit legarea acestor locuri, cu o istorie interesantă și practică turistică îndelungată, cu Aradul și celelalte zone pitorești ale țării.

Prin asocierea lui Gherasim Popovici și Maria Curac și înființarea în 2013 a Societății comerciale Airamsim Serv SRL s-a deschis în Căsoaia o nouă Casă de vacanță compusă din șase locuri de cazare bucătărie și terenuri amenajate pentru agrement.

Treptat locul a început să fie populat (case de vacanță, unități economice, astfel că în prezent, din punct de vedere administrativ, Căsoaia se află în intravilanul comunei Târnova, ca Trup izolat din componența satului Arăneag.

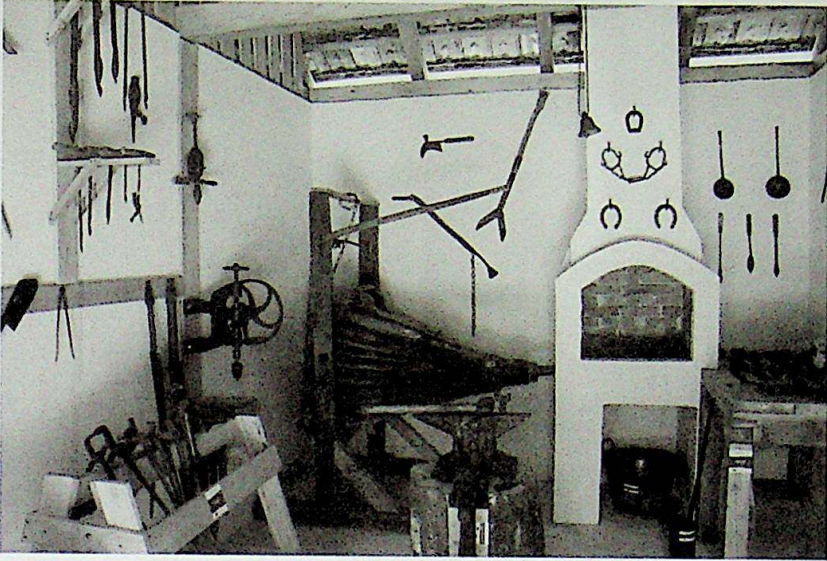
¹³ Societate comercială, înființată în 2003, prin asocierea lui Hans Wernwerner (acționar majoritar) cu Lucian Sârbu și Gherasim Popovici și licență de turism și obiect de activitate Camping Căsoaia.

¹⁴ Companie de consultanță cu sediul în Arad, înființată în 2006 pentru servicii din domeniul proiectelor de identificare a oportunităților unor investiții.

Casa Verde (Green House, 2016)

În vara anului 2010, construcțiile taberei de copii din Căsoaia și terenul aferent, de curând împrejmuit în suprafață de 5,2 ha au trecut în administrarea directă a Consiliului Județean Arad, cu obligația menținerii destinației acestora, adică, desfășurarea activităților de turism pentru tineret și copii, în regim de sezon, vara. Preluarea s-a făcut de Centrul Cultural Județean cu respectarea situației juridice a acestora, în ideea modernizării lor, pentru a corespunde unor standarde superioare de calitate (MO al Jud Arad XIX, nr. 8, august 2010, p. 98,99). În urma unei expertize tehnice, constatându-se că vechea cabană, care a și dat numele locului, nu mai prezenta siguranță în exploatare, s-a propus demolarea imobilului. Lucrările au început în 2012, când instituția a obținut finanțare pentru construcția la Căsoaia a unui Centru de Informare și Educare în protecția Mediului, printr-un program de cooperare transfrontalieră Româno-Ungară. Beneficiarii Proiectului numit

Ecomuzeul (detaliu)

Casa Verde (Green House) au fost Orașul Mako (Ungaria) și Centrul Cultural Județean Arad.

Pentru Căsoaia, a fost concepută ridicarea unei clădiri moderne în locul vechii cabane, demolate, care să permită desfășurarea unor activități de educare ecologică, păstrarea și promovarea tradițiilor locale specifice comunităților arădene. Aceasta presupunea organizarea unor cursuri pentru cunoașterea unor meșteșuguri ecologice (olărit, țesătorie, tâmplărie, fierărie), organizate sub forma unui ecomuzeu a tehnicilor de supraviețuire în natură, activități de conservare și ocrotire a mediului. Pentru promovarea acestor idei majore prin Proiectul amintit, în 2014, Centrului Cultural Județean, reprezentat prin directorul instituției Ana Maria Dragoș, i s-a acordat din partea Euroregiunii Dunăre-Criș-Mureș-Tisa (DKMT) Premiul de Excelență.

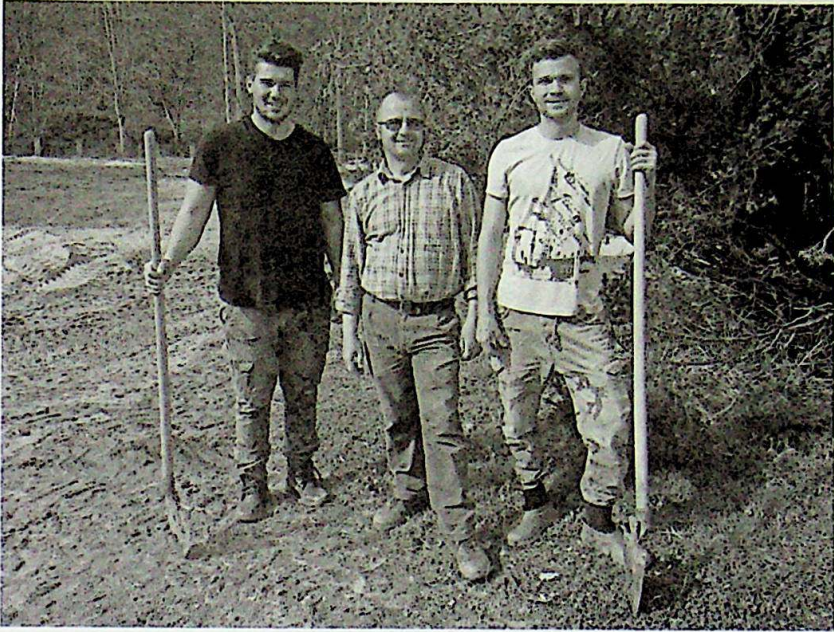

Festivitatea de inaugurare a Casei Verzi (2016)

Documentația tehnică a fost concepută de Societatea Comercială *Proiect SA*. Licitația pentru noua construcție, la care s-au înscris șase operatori economici a fost câștigată în 2014 de Societatea Comercială *Amahouse*¹⁵. Clădirea formată din demisol, parter cu sala de activități și etajul cu spațiile de cazare¹⁶, a fost dotată cu mobilier adecvat și instalații moderne de prezentare, întregul ansamblu fiind inaugurat în 18 aprilie 2016. Cu acest prilej, dr. Doru Sinaci directorul Centrului Cultural Județean a subliniat faptul că la Căsoaia, obiectiv turistic și cultural cu o capacitate de peste 100 de locuri (34 în noul pavilion și 65 în căsuțele restau-

¹⁵ SC Amahouse, companie cu sediul în Arad, înființată în 1994, profilată inițial pe construcții din lemn pe structură tip sandwich. În timp activitatea a fost diversificată în execuții edilitare civile și industriale inclusiv a celor utilitare (apă, canal, drumuri, poduri).

¹⁶ Suprafața construită (SC) – 435 mp, suprafața desfășurată (SD) – 1506, 10mp; suprafața utilă (SU) - 1046,26 mp)

Studenții: Segiu Oprea și Adorian Armat,
conduși de dr. Ioan Don (în mijloc)

rate), mai există un teatru de vară, terenuri de sport, ecomuzeu unde tinerii pot să cunoască meseriile străvechi, astfel încât tot ansamblul Green House, poate fi considerat un reper în domeniul conservării naturii și cunoașterea tradițiilor.

Și oferta turistică a Serviciului Public Județean Salvamont-Salvaspeo este generoasă, prin traseele pentru drumeții, cu plecare din Căsoaia, spre Șiria (punct albastru); Schitul și Mănăstirea Feredeșu - Monumentul Turiștilor (bandă galbenă); Creasta Principală a Masivului Highiș - Valea Cladoviței - Cladova (punc galben); Vârful Highiș (bandă galbenă); Creasta Principală - Creasta Șoimoșului - Cetatea Șoimoș (bandă albastră); Valea Șoimoșului - Creasta principală - Valea Șoimoșului - Cetatea

Șoimoș (triunghi galben); Dealul Dubilor – Vârful Highiș - Creasta Principală (triunghi roșu).

În prezent Tabăra de agrement și recreere din Căsoaia este administrată de Centrul Cultural Județean¹⁷, serviciile de îngrijire și pază fiind asigurate de SC Gopo Impex (patron Nicolae Forton).

În aprilie 2017, dr. Ioan Don, directorul Grădinii Botanice din Macea, împreună cu Sergiu Oprea și Adorian Dumitru Armat, studenți în anul IV la Facultatea de Științe Economice, informatică și Inginerie, specialitatea Silvicultură, din cadrul Universității de Vest Vasile Goldiș, au plantat în spațiul Taberei, peste 500 de puieți de trandafiri, alături de alte diferite specii de arbori și arbuști ornamentali, cum sunt: *Euonymus „Aurea”*, *Cupressocyparis leylandii „Verde”*, *Magnolia „Susan”* și altele. (anexa 1)

Cu toate acestea, deși beneficiază de un cadru natural propice și o moștenire culturală remarcabilă, Căsoaia, n-a reușit încă să depășească faza unui turism sezonier, de tranzit și doar la sfârșit de săptămână. Prin infuzie de capital privat și accesarea semnificativă de fonduri europene, zona începe să-și recâștige popularitatea și atractivitatea.

Acest lucru se va câștiga cu siguranță, prin proiectele concepute ale Casei Verzi – instituție creată special pentru îndrumarea activităților de turism, conservare și ocrotirea mediului înconjurător.

¹⁷ Centrul Cultural Județean Arad, are în administrare operativă, taberele de agrement și recreere din Moneasa și Căsoaia, prin ec. Silviu Daniel Laza (n. 1974, Mândruloc, licențiat în Management comercial, activitate turistică și hotelieră), în calitate de responsabil.

III

Arta monumentală

1. Tabăra de sculptură

Timp de 7 ani, în perioada 1979-1985, vara, două instituții de arădene¹, împreună cu Uniunea Artiștilor Plastici din București,

¹ Este vorba de Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă și Consiliul Județean al Organizației Pionierilor. Pentru rezolvarea problemelor organizatorice și administrative, a fost desemnat un *Comitet Onorific* alcătuit din: Pavel Aron, Prim Secretar al Comitetului Județean Arad al PCR (Partidul Comunist Român); Maria Laiu, Secretar al Comitetului Județean Arad al PCR.; Constantin Boștină, Președintele Consiliului Național al Organizației Pionierilor; Viorel Igreț, Secretar al Comitetului PCR, de la Uzina de Vagoane; Vasile Lucuș, Inginer Șef la Inspectoratul Silvic Județean; Constantin Stoica, Directorul IJGCL (Întreprinderea Județeană de Gospodărie Comunală și Locativă) Arad; Ioan Șerbănică, Directorul IFET (Întreprinderea Forestieră de Exploatare și Transport) Arad; Bruno Masut, Directorul Trustului de Construcții al Combinatului Chimic Arad și un *Comitet de Inițiativă și Organizare*, cu următoarea componență: George Apostu, sculptor, București; Liviu Berzovan, Președintele Comitetului Județean de Cultură Arad; Mihai Dârlea, maistru sculărie, Uzinele de Vagoane, Arad; Horia Flămându, sculptor, Vicepreședinte al UAP (Uniunea Artiștilor Plastici), București; Radu Moldovan, Vicepreședinte al Consiliului Județean al Organizației Pionierilor Arad; Ovidiu Maitec, sculptor, București; Zeno Oarcea, inginer silvic la Institutul de Cercetări Agro-Silvice (ICAS) Timișoara; Cornel Rudău, profesor, Arad; Dumitru Șerban, sculptor, Arad; Horia Truță, Vicepreședinte al Comitetului Județean de cultură Arad; Emil Vitroel, sculptor, Președintele UAP, Filiala Arad.

Uneltele sculptorului

au organizat pe Dealul Dubilor, după modele mai vechi², o Tabără (Simpozion) de Sculptură. Au fost cioplite în piatră de Podeni și Viștea, cariere de calcar din județul Cluj, 70 de sculpturi monumentale, semnate de 57 autori, dintre care 10 sunt arădeni și unul din Ungaria. Lucrările au fost etalate sub forma unei expoziții permanente în aer liber, pe o suprafață de aproape 10 ha, teren din proprietatea Consiliului Local Târnova³. Pe parcurs, întreaga zonă a fost prelucrată din punct

de vedere dendrologic, lucrările de amenajare peisageră fiind conduse de inginerul silvic dr. Zeno Oarcea din Timișoara. În anul 1980, în Tabără, au participat și elevi selecționați din liceele de artă din întreaga țară. Lucrările lor de mai mici dimensiuni, au

² Prima activitate de acest fel, intitulată Simpozionul European al Sculptorilor s-a organizat în 1959 într-o carieră de piatră din St. Margareten (Austria), cu participarea a 11 artiști selecționați din 8 țări, pentru a realiza o lucrare colectivă, inițiativă premiată în 1963 de Asociația Criticilor Germani. Ideea, preluată în toată lumea, a fost materializată în România începând cu 1970 prin Tabăra de Sculptură Măgura -Buzău, urmasă de Arad – Malul Mureșului (1971), Căsoaia (1979), Hobița (1980), Babadag (1984), Timișoara (1984), Bușani (1985) (Oarba de Mureș (1985), Izvorul Mureșului (1986), Iași - Poiana cu Schit (1986) și altele (Șerban, 2004, p. 82,83)

³ Terenul a fost obținut de către Consiliul Local Târnova, reprezentat de primarul Gheorghe Mariș, printr-un schimb echivalent de terenuri cu Ocolul Silvic Târnova, prin șeful de Ocol ing. Florian Bibarț, căruia i s-a oferit o suprafață egală, din pășunea împădurită a comunei. Este vorba de 15 ha, conform Procesului-Verbal încheiat la 25 septembrie 1987.

fost expuse într-un loc special destinat, însă, din nefericire, ele nu mai există. De asemenea, la sfârșitul fiecărei serii, la Arad, a fost vernisată câte o expoziție de machete și desene, realizate de participanți, activitate culturală care s-a bucurat, la vremea respectivă, de succes.

Pe toată durata simpozionului, nu s-a permis nici un fel de imixtiune sau îngădire a activității de creație și nici nu s-a preconizat o gândire unică de sistematizare a spațiului destinat sculpturilor. În felul acesta activitatea nu se putea constitui într-o operă colectivă, decât doar treptat, de la o ediție la alta, prin contribuția individuală, benevolă și nestingerită a fiecărui artist în parte. Încă de la început s-a definit faptul că însăși noțiunea de tabără (simpozion) presupunea o democrație a valorii individuale. De aceea, a fost eliminată părerea numirii unor lideri care să promoveze o idee unificatoare sau care să inițieze lucrări de grup. Pentru toți cei prezenți, tineri sau vârstnici, Căsoaia a însemnat nu doar un experiment, ci și o eliberare din spațiul constrâns al atelierelor, într-o poiană vastă, înălțată pe un deal și înconjurată, precum un amfiteatru, de o pădure. Se oferea posibilitatea ridicării la scară monumentală a unor proiecte sau forme gândite și elaborate anterior la dimensiuni mici. Nimic nu a fost mai emoționant în această tabără ca elanul unanim al artiștilor

Asezarea sculpturii pe soclu

consacrați cu al celor tineri, care băteau cu îndrăzneală la porțile afirmării.

Evenimentele s-au succedat, de la o ediție la alta cu bucurii și incertitudini, cu succese și eșecuri, consemnate din plin în presa vremii. Organizatorii arădeni trebuiau să facă față unor solicitări sistematice, dar firești, propuse atât prin convențiile încheiate, cât și apelărilor ivite pe parcurs. Asigurarea blocurilor de calcar pentru sculptură, a sculelor și forței de muncă necalificată pentru săpături și fundații, a betonului și cofrajelor necesare construirii fundamentelor și soclurilor, a unor automacarale și utilaje pentru transportul pietrelor degroșate până la locul amplasării spațiale definitive, erau urgențe care nu sufereau amânare. Programul a mai cuprins: excursii documentare, expoziții de desene și machete, vernisaje, spectacole și serbări populare, alte activități agrementale. În scurt timp, Dealul Dubilor din Căsoaia a devenit un șantier, unde se săpau fundații și se turnau betoane, iar macaralele ridicau sculpturile care se conturau vag, pentru a fi așezate pentru finisare.

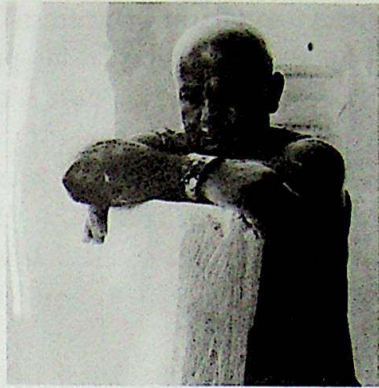
Evaluarea activității

O întrebare revenea cu ostentație, la fiecare început de serie. De ce este nevoie de statui pe dealuri și în păduri? De ce este nevoie de dealuri pentru sculpturi? (Vărzaru, 1987, p. 8): Erau întrebări zeflemitoare care se auzeau frecvent din partea unor foruri solicitate să ajute la nașterea statuielor, sau ale unor trecători grăbiți, nefamiliarizați și șocați

de gestul expunerii în aer liber a unor lucrări, care trebuiau așezate, în mod firesc, ca orice obiect de artă într-un loc public sau muzeu. Răspunsurile au venit de la sine pe măsura conturării noului parc mobilat exclusiv cu artă monumentală și statornicirii unor noi relații între piatră și natură.

La vremea respectivă, critica de specialitate a formulat opinii pentru fiecare ediție în parte.

Prima ediție (2 august - 16 septembrie 1979), s-a constituit într-un debut sigur, la nivelul unei notabile ținute artistice, datorate pe de o parte valorii și experienței participanților: George Apostu (București), Aurelian Bolea (București), Mihai Buculei (București), Anton Eberwein (București), Alexandru Gheorghiiță (București), Bata Marianov (Timișoara), Ionel Munteanu (Arad),

George Apostu (1979)

Marcela Branea (1980)

Octavian Olariu (București), Dumitru Șerban (Arad), Florin Tănăsescu (București), iar pe de alta întregului ansamblu de lucrări (Constantinescu, 1980, p. 23).

La ediția a II-a (1 august – 10 septembrie 1980), prin participarea sculptorilor: Marcela Branea (București), Ioan Deac-Bistrița (București), Elena Hariga (București), Ion Iancuț (București), Mihai Istudor (București), Traian Moldovan (Baia Mare), Dumitru Pasima (București), Adrian Popovici (București), Ion Rusu (Cluj-Napoca), Ioan Tolan (Arad), s-a conferit deja acestei poieni, o primă relație între peisaj și artă, fiind conturat germenele unui muzeu în aer liber (Lucaci, 1980). Au fost articulate în ansambluri impresionante volume sau construcții de tip megalitic tentând chiar, grandiosul (Vida, 1981, p. 12). Tot atunci, s-a atras atenția asupra punerii în valoare a vegetației, prin organizarea spațiului sub aspect dendrologic, prin introducerea unor specii cultivate, ca parte componentă a viitorului parc. Lucrarea a fost încredințată lui dr. ing. Zeno Oarcea – inginer silvic, din Timișoara, cunoscut specialist în domeniu, care a angajat din Arăneag, doi muncitori și a înființat o pepinieră.

Aceasta era absolut necesară pentru obținerea în vederea introducerii în peisajul extins la aproape 10 ha, a materialului botanic solicitat (mai ales dendrologic). În acel an (1980), au activat, se poate spune, în premieră mondială, 35 de elevi cu abilități de sculptură selecționați din Liceele de artă, din Arad, București, Baia Mare, Botoșani, Cluj-Napoca, Oradea, Deva, Suceava. Lucrările comentate în presa de specialitate, ca fiind reușite, au fost cele semnate de către: Sorin Bradin (Arad), Daniel Strango (Baia Mare), Tiberiu Lungu (Botoșani), Mihaela Avrănescu (București). Această activitate, care la timpul respectiv s-a arătat stimuloare, răspândind aroma viitorului, nu a mai fost continuată, iar colecția, constituită atunci, a dispărut.

Cea de a III-a ediție, consemnată în vara anului 1981, s-a bucurat de participarea artiștilor: Constantin Doichiță (Arad), Doru Nicolae Drăgușin (București), Alexandru Gheorghită (București), Nicolae Ghiață (București), Iorgos Iliopolos (București), Ioan Pârvan (București), Dinu Rădulescu (București), Mihai Stănescu (București), Sava Stoianov (București), Emil Vitroel (Arad). Deși bilanțul venit din partea criticilor era unul moderat, s-a apreciat faptul că manifestarea din Căsoaia, își menținea

Emil Vitroel (1981)

ambitiile și promisiunile. La acea dată în poiana de pe Dealul Dubilor, se puteau întâlni trei categorii de lucrări: pe de o parte, au fost transpuse în monumental, machete și schițe pregătite anterior în ateliere, alături de sculpturi, care se puteau impune în spațiul abstract al unui centru civic și opere adaptate limbajului specific al unui simpozion (Dan, 1982, p. 19). De asemenea se susținea cu vehemență necesitatea activității permanente a unui peisagist, care să suprime accidentele vegetale și de relief care pot sufoca lent sculpturile.

După patru ediții, în toamna anului 1982, la zestrea culturală a Căsoaiei, s-au adăugat lucrările monumentale ale sculptorilor: Mihai Borodi (Baia Mare), Marcela Branea (București), Livia Cernenschi (Arad), Gheorghe Goidaci (București), Ion Iancuț (București), Dumitru Juravle (București), Ștefan Macovei (București), Petru Stoicu (Arad), Corneliu Tache (București), Narcis Teodoreanu (București). S-au făcut afirmații hotărâte, că deo-

aici oferă vizitatorului, oricât de nevizat ar fi, un spectacol izvorât direct din sufletul artiștilor, o priveliște ce are ambiția eternității.

Cea mai importantă însușire a sculpturii monumentale este modelarea spațiului prin mobilarea cu volume a suprafețelor, ca o expresie a creativității artistice. Orizontul colinar, spinările domoale ale dealurilor din Căsoaia, au impus un anume ritm și rigoare. Întinderea, delimitată circular de liziera înaltă a pădurii, deschide, într-o ușoară pantă, o poiană largă, presărată cu mici pâlcuri de arbori și arbuști. În acest loc apreciat pentru liniște și izolare s-a decis edificarea Parcului de sculptură, o formă inedită de interferență între artă și natură. Poziția sa într-un peisaj deosebit, îl avantajează, și-i dezvoltă valoarea. O linie secundară, situată într-un amfiteatru aproape complet conturat de culmi și văi prelungite, reprezintă un ansamblu ce impresionează prin profunzimea panoramică și mărimea suprafeței divers structurate. Varietatea speciilor care compun pădurea din preajmă, forma, dinamica și coloritul anotimpural, sunt elemente ce se desfășoară și împodobesc zestrea naturală a locului.

Parcul de sculptură monumentală (1984)

Pe panta domoală a Dealului Dubilor care urcă lent spre Vârful Highiș, spectatorul este invitat să descopere singur sculpturile plasate în natură. De aceea, prelucrarea dendrologică a zonei s-a realizat cu un scop precis și anume, acela, ca vegetația arbustivă, plantată în funcție de mărime, formă, culoarea frunzelor, să realizeze o ecranare discretă a unor *incinte*, alături de asocierea artă-natură, astfel încât să dea un plus de valoare estetică sculpturii. În acest scop, pe lângă cele 9 specii arbustive indigene, Zeno Oarcea, a cultivat și introdus 68 taxoni, obținuți din fondurile genetice de profil din Macea și Gurahonț (anexa 2). A fost concepută și o rețea de poteci pentru spectatori, amenajate tot din plante, simplu, fără ostentație. Era începutul unei viitoare colecții dendrologice, nefinalizate însă, ca de altfel, întregul proiect, care urma să completeze printr-un decor viu, expresivitatea sculpturilor.

În ceea ce privește *colecția de artă plastică*⁴, realizată aici în cei șapte ani ai Taberei de sculptură, este dificil să fie găsite criteriile care să-i dea unitate, însă chiar acest lucru îi sporește valoarea. Nu s-a pus niciodată problema promovării unei gândiri unice de amplasare a sculpturilor, deoarece nici măcar lucrările concepute și realizate individual nu au fost grupate pe ediții. Fiecare lucrare trăiește prin ea însăși, putând fi montată și admirată tot așa de bine singură într-un spațiu public: un rondou, scuar, parc sau spațiu pios. Diversitatea lor sub aspect conceptual, ideatic, a expresiei artistice, dimensiunii și tipului sculptural este impresionantă. Succesul este asigurat și de valoarea sculptorilor care au răspuns invitației organizatorilor, mare parte din ei fiind încă atunci consacrați în artă.

⁴ Cuvântul *plastică*, vine de la grecescul *plassein*, care înseamnă, a da formă, și se referă la acele arte care modelează corporal, deci nu exclusiv suprafețe, ca desenul, grafica, pictura. Cuvântul sculptură, este întrebuițat de obicei, cu acelaș sens ca și plastica, însă el ar trebui limitat la operele plastice din piatră, sau lemn, care sunt cioplite (Lutzeler, 1986, p. 170.).

Parcul de sculptură monumentală (1985)

În Căsoaia, se pot distinge două din cele trei mari domenii ale sculpturii: ronde-boss și relief. Majoritatea lucrărilor, se înscriu în prima formă, beneficiind de un modelaj tridimensional, volumele desfășurându-se astfel deplin în spațiu. Relieful, o lucrătură proeminentă, deși este mai puțin dezvoltat în Căsoaia, constituie elemente de mare frumusețe și efect.

După experimentul din anul 1971⁵, arădenii puteau vedea la o altă dimensiune, ruperea sculpturii de realismul⁶ practicat ani

⁵ În anul 1971, la Arad, în Pădurice, a fost organizată pentru prima oară o Tabără de sculptură, cu participarea a 12 artiști, absolvenți ai instituțiilor de învățământ artistic superior din București și Cluj-Napoca. Lucrările se află în prezent, pe Malul Mureșului, pe locul vechiului ștrand.

⁶ Concept literar și plastic, formulat în Renaștere, care preconizează studiul atent al naturii, ca punct de pornire a inițiativei artistice.

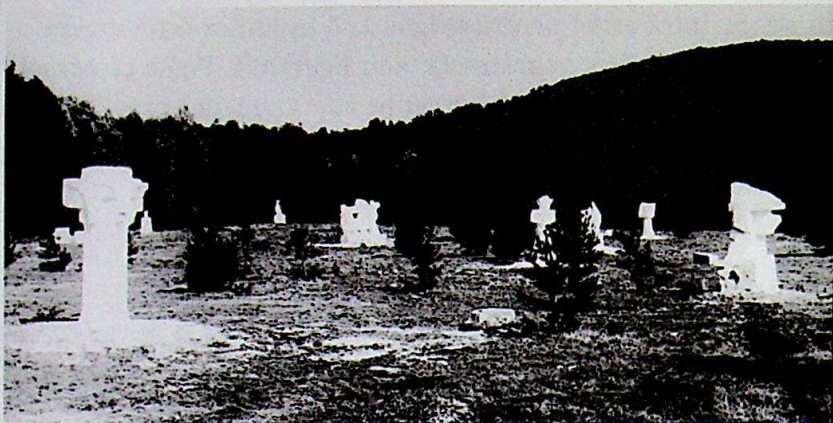
în șir. Se intra astfel pentru prima dată în lumea artei expresioniste, sau chiar în cea abstractă, non figurativă. Poate că această orientare, chiar dacă nu în întregime adevărată, dar practică de profesionalism la Căsoaia, este una din direcțiile care dă unitate Parcului de sculptură de pe Dealul Dubilor.

Un alt element comun al colecției de artă monumentală, este folosirea în demersul realizării lor a metodei cioplirii directe, care, după aprecierea lui Constantin Brâncuși, este adevăratul drum către sculptură. De aceea, participarea într-o Tabără de sculptură, nu înseamnă doar un act de onoare în palmaresul unui artist, ci se echivala cu un certificat de cioplitor, obținut în urma unui examen de capacitate profesională (Vida, 1981, p. 12,13).

Mai trebuie relevat un aspect în evaluarea acestui spațiu cultural. Nu culoarea este esența sculpturii, ci lumina cu strălucirea, irizațiile și nuanțele de umbră determinate de aceasta. De asemenea, solidul și tactilul sunt percepute ca valori supreme ale acestei arte. Acest lucru a fost luat în considerare de artiști nu numai atunci când și-au poziționat lucrările, ci și în travaliul de finisare. Lumina și umbra în mișcarea ei diurnă dau dinamism și volum sculpturilor, care astfel prin viață. De aceea revenirea în Căsoaia, în diferite momente ale zilei și anului, devine o solicitare a spiritului, pentru o înțelegere mai deplină a limbajului sculptural. Împreună cu arborii și arbuștii care le învăluie nuanțat, într-o ocrotire discretă, spectacolul devine deplin.

3. Artiștii și opera

Toți sculptorii s-au prezentat la Căsoaia pe baza unor solicitări benevole, aprobate de către Uniunea Artiștilor Plastici din București, ai cărei membri erau. Tineri sau vârstnici, majori-

Parcul de sculptură monumentală (1986)

tatea din București, cei prezenți au asigurat succesul acțiunii, mai ales prin faptul că mulți, deși tineri, erau deja consacrați, valoarea lor fiind deja recunoscută de către critica de specialitate. Trecuți de incertitudinile debutului cei tineri băteau cu tărie la poarta afirmării majore în lumea artelor plastice. Totul depindea de talentul, îndrăzneala și hărnicia lor.

Pe baza protocoalelor încheiate anual, la terminarea taberei, fiecare artist trebuia să lase gratuit o lucrare finisată de sculptură în piatră, de aproximativ doi metri, înălțime sau lățime. Ele urmau să se constituie la Căsoaia, într-un ansamblu ambiental, expus publicului. Sculpturile nu au fost grupate în ansambluri, ci amplasate solitar. Pentru descoperirea și recunoașterea lor, se recomandă folosirea schiței din finalul lucrării. Autorii sunt prezentați în ordine alfabetică, notată cu cifre. În paranteză, se prezintă data, locul nașterii, și anul absolvirii institutului de învățământ artistic superior⁷. Cifra din dreptul sculpturii, corespunde cu cea a autorului,

⁷ Notat cu I.G (Institutul *Ioan Grigorescu* din București) și I.A. (Institutul *Ion Andreescu* din Cluj-Napoca).

iar litera care o însoțește, se referă la zona unde este amplasată lucrarea în schiță⁸. Mai precizăm următoarele: cifra latină, marcată cu I-VII, relatează numărul *ediției participării* în tabără, urmată de anul execuției lucrării, sortimentul de piatră folosită⁹ și cele trei dimensiuni ale sculpturii, exprimate în centimetri¹⁰.

1. George Apostu, sculptor, n.1934, Stănișești (Bacău) – m.1986, Paris, IAP, București, 1959.

Este considerat astăzi, ca fiind nu doar fruntașul generației sale ci și unul dintre cei mai importanți sculptori din întreaga istorie românească a genului (Șușară, 2004). În anul participării la Căsoaia, era pe deplin consacrat în arta monumentală, fiind recunoscut unanim ca atare. Prin tot ce a realizat, a adus un spirit nou, care exprimă rădăcinile profunde ale originii sale țărănești, alături de înalta sa vocație spre universalitate. De aceea, opera lui George Apostu, aparține atât culturii românești, cât și patrimoniului artistic universal, deoarece, prin ea se recunoaște vocea care se adresează eternității (Jianou, 1985, p. 15).

B 1. Altar dacic, I / 1979, Podeni, 500/160/150.

Lucrarea, deosebit de bogată în simboluri, impresionează prin echilibru, robustețe și expresivitate. Deoarece vechile altare erau de regulă niște ridicături din piatră pe care se aduceau jertfe zeilor, se reproduce în miniatură ansamblul templului și al universului, adică locul de condensare maximă a sacrului. Sculptura este înnobilită prin inconfundabilul albastru, o pată de culoare, devenită un *semm*, pentru întreaga artă monumentală din părțile

⁸ Sunt prezentați 57 sculptori, autori ai 70 de sculpturi monumentale.

⁹ Au fost folosite două sortimente de piatră extrase din carierele: Podeni și Viștea, din județul Cluj.

¹⁰ Pentru detalii, vezi lucrarea Horia Truță, *Căsoaia, parcul de sculptură monumentală*, Arad, 2009.

Aradului. Muchiile severe ale sculpturii, alături de curbele sale geometrice, crează suprafețe concave, focalizatoare de lumină. Ele imprimă monumentului o majestuositate copleșitoare, ca o invitație la reculegere și pioșenie, într-un ocean de liniște (Truță, 2009, p.18)

2-3. Aurelian Bolea, sculptor, n. 1940, Sărățeni-Orhei, Republica Moldova, I.G. București.

Fire sensibilă și om de onoare, Aurelian Bolea asigură prin sculptură, corespondențe strânse, între morală și sensibilitate artistică. Considerând că forma perfectă și inepuizabilă a expresivității artistice, este anatomia corpului uman, a realizat o uimitoare varietate de nuduri și modele feminine, imposibil de individualizat. În Căsoaia a lăsat două lucrări monumentale:

F 2. In memoriam Păuliș (Bocitoarea), I / 1979, Podeni, 250/140/140.

Este prezentat un nud feminin îngenuncheat, care degajă o copleșitoare stare de întristare, o făptură care în actul rugăciunii cere mângâiere. În suferința ei imensă este încorporată durerea adâncă a mamei căreia i s-a răpit fiul în carnagiul războiului. Este de altfel imaginea uneia din cele mai importante simboluri arhetipale, concretizat prin imaginea propriei mame, a bunicii sau a oricărei alte femei. Figura mamei umple copilăria și însoțește viața oricărui om. Dar ideea răzbate peste decenii și se face simțită amintirea Păulișului¹¹, cu jertfele sale trecute azi în calendarul veșniciei.

¹¹ Păuliș, localitate, pe Valea Mureșului, unde în septembrie, 1944, au avut loc lupte grele între elevii Școlii Militare din Radna și trupele fasciste. În această Unitate militară artistul și-a efectuat stagiul militar la Școala de Ofițeri de Rezervă.

E 3. Cavalerii apocalipsei,
V / 1983, Viștea, 190/210/120.

Inspirat de *Apocalipsă*¹², loc de întâlnire al multor simboluri biblice, care investeste calul cu dimensiuni fantastice, Aurelian Bolea, i-a transpus plastic, în volume abia schițate, pe solii Războiului, Foametei și Ciumei, galopând pe cai cu gâturile întinse, scoțând pe nări fum de puciosă într-o șarjă nimicitoare. Reprezentarea dramei de pe urmă din istoria omenirii, are un puternic ecou în imaginația artiștilor, găsindu-și reflectarea în numeroase imagini din bisericile și mănăstirile românești, unde nu lipsesc nici scenele Judecării de Apoi. Lucrarea lui Aurelian Bolea, degajă robustețe, mișcarea fiind sugerată prin liniile curbate ale conturilor cailor și celor trei personaje.

4. Mihai Borodi, sculptor, pictor, muzeograf, n. 1950, Vadu Izei (Maramureș), IAP, București, 1975.

George Apostu, *Altar Dacic* (1979)

Aurelian Bolea, *În memoria Păuliș*
(1979)

¹² Gen literar, prezentat în *Noul Testament*, prin care se dezvăluie sfârșitul istoriei actuale și instaurarea *Împărăției lui Dumnezeu*.

Aurelian Bolea, *Cavalerii apocalipsei* (1983)

Mihai Borodi, *Pecetar*
(1982)

Aspirația constructivistă cu deschidere spre monumentalism, a artei lui Mihai Borodi este vizibilă în formele geometrice, concepute cu forță și simț al volumului centratăe în jurul ideii florale (Cârnelci, 1983, p. 21). De fapt Mihai Borodi folosește în interiorul limbajului plastic modern, forme preluate din meșteșugul tradițional în lemn din zona Maramureșului.

I4. Pecetar, IV / 1982, Viștea, 370/115/115

Pe o bază circulară, sub forma unui tambur, Mihai Borodi a cioplit forme strict geometrice, tratate în relief cu elemente decorative de esență florală. Prin această lucrare, artistul, a transpus în piatră, pecetea (ștampila), ca însemn de noblețe și autori-

tate, ridicând astfel, un monument, unuia din simbolurile puterii care a traversat mileniiile (Cârneli, 1983, p. 21). Un sigiliu autentică un tratat, dar este și simbolul unei taine. În creștinism Pecetea lui Dumnezeu este pusă de Sfântul Duh pe oameni, arătând astfel că ei sunt în puterea și paza lui, iar în Apocalipsă revelația are loc abia după ce au fost înlăturate cele șapte peceți (Apocalipsa 7, 2-3; 9,4).

5-7. Maria – Marcela Branea (sculptor, n. 1956, București, IAP București, 1979).

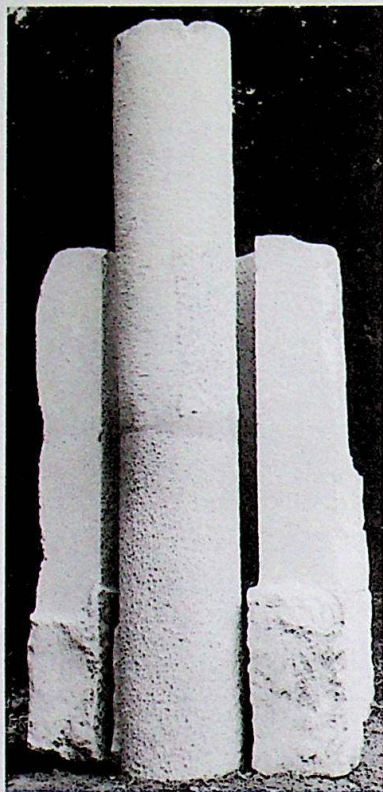
Beneficiară a bursei Theodor Aman (1979-1981), Maria-Marcela Branea, și-a conceput lucrările monumentale ca fiind aparent statice, stabile, arhitecturale. De regulă, îmbină suprafața aspră a pietrei rezultată din prelucrare primară alternând-o cu porțiuni finisate, realizate după o atentă șlefuire. La Căsoaia a participat în trei ediții ale taberei

E 5. Simbol, II / 7 1980, Viștea, 250/100/100.

Printr-o coloană, element esențial din domeniul arhitecturii, Maria-Marcela Branea, ilustrează ideea abstractă ce exprimă triumfalul sau votivul, adică o făgăduință solemnă făcută divinității. Dar, prin verticalitatea sa coloana simbolizează ascensiunea, legătura dintre cer și pământ, depășirea condiției terestre. Simbolul este realizat sculptural de Marcela Branea simplu, fără podoa-be, roca țâșnind spre cer asemenea unui stâlp, izomorf coloanei vertebrale. Într-o înălțare firească, nu se încadrează în nici un stil, iar elementul decorativ din spate, fără să fie adosat, urmărește fragmentar cilindrul, căruia îi dă soliditate și protecție.

G 6. Lumină de zi, IV / 1982, Viștea, 220/210/160.

Așa cum a fost concepută, sculptura, deși aparent statică, asigură un spectacol dinamic prin jocul umbrelor pe blocul de piatră. În același timp lumina în opoziție cu întunericul este un principiu al binelui, fiind asociată căldurii, ca un produs al focului.

Maria-Marcela Branea,
Simbol (1980)

Reflectată pe sculptura Marcelei Branea, lumina schimbă neîncetat priveliștea de dimineața până în amurg într-un joc spectaculos al strălucirii ce ne amintește de splendoarea slavei, imagini create de contrastul între suprafețele lustruite cu cele rugoase, bucerdate.

A 7. Soclul, VII / 1985, Viștea, 230/110/100.

Lucrarea sugerează un element de arhitectură prezent în orice monument sau edificiu. Este simbolul tăriei, imuabilității, neclintirii și persistenței în timp, iar în creștinism, asemenea stâncii va deveni simbolul fermității și al tăriei de caracter, pe care nici valurile vieții și ale istoriei nu le pot clinti. În concepția Marcelei Branea, soclul nu este doar un simplu postament din piatră menit să susțină și să înalțe sculptura, așa cum este tratat de regulă, ci el însuși poate fi o lucrare de artă, singur sau încorporat într-un ansamblu spațial.

8. Delia Brândușescu (sculptor, n. 1954, Arad, IAP București, 1977).

Suportul ideatic al artei Deliei Brândușescu îl constituie cultura satului românesc arhaic, în interiorul căruia, se pot găsi sensurile ascunse a numeroase simboluri. De aceea sculptura sa, chiar

Maria -Marcela Branea, *Lumina de zi* (1982)

și atunci când are ca motiv predilect apa, element primordial care sugerează ideea de curgere eternă, poartă pe lângă ilustrarea simplității pe cea a stabilității (Medeleanu, 1996, p. 128). Metaforele create sunt pătrunse de o poezie și încărcătură emoțională aparte.

A 8. Vatra, VI / 1984, Viștea, 160/180/390.

O lucrare masivă, robustă, dar plină de mister, în care se simte, forma simplă, esențializată și emblematică a civilizației no-

Maria -Marcela Branea,
Soclul (1985)

Delia Brândușescu, *Vatra* (1984)

astre vechi. Din cele mai vechi timpuri, vatra este întruchiparea și sufletul casei, un loc sacru, pus sub ocrotirea divinităților feminine. Ea este legată de foc și de pregătirea hranei de aceea se află în fiecare casă. În fața vetrei sacralizate, a cuptorului, într-un loc sugerat de sculptura Deliei Brândușescu, se făceau vrăji și farmece, se spuneau basme, ghicitori și se istoriseau legende. Sacralitatea ei e reflectată și prin numeroase credințe ale poporului român, vatra fiind considerată mama noastră care ne încălzește și ne hrănește.

9. Mihai Buculei, sculptor, n. 1940, Mihoveni, Suceava, IAP București, 1970.

Este cunoscut de arădeni și prin faptul, că după 1980, timp de câțiva ani, a realizat la Buteni, ansamblul sculptural, ce-i

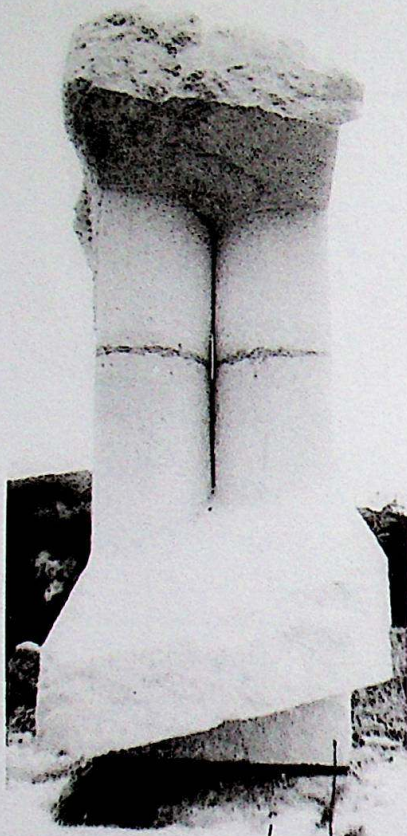
poartă numele, creând un spațiu sacru, loc de meditație și noblețe sufletească, în care se simte spiritul lui Avram Iancu (Șimăndan, 1981). Prin simplitatea ritmului, formele plastice se așează într-un deplin raport de continuitate cu natura. Inspirat din cultura medievală românească, Mihai Buculei se inspiră și promovează marile mituri și legende. În 2017 a fost inaugurat în București impresionantul monument *Aripile*, proiect conceput de Mihai Buculei încă din 2003.

19. Fereastră, I / 1979, Podeni, 320/160/115.

Sunt prezentate, scoase parcă din istorie, două coloane îngemănate în jurul unei deschideri înguste și prelungi, atât cât să pătrundă o rază de soare. Lumina se strecoară ritual ca o punte care face legături între două lumi: interioară și exterioară. Fereastra este ochiul casei, loc de privit, expus vederii, al apariției divinităților, regilor, reginelor, sfinților, inclusiv al personajelor teatrelor de păpuși, dar și al intrărilor și ieșirilor frauduloase. Sculptura lui Mihai Buculei, cioplită la scară monumentală, înseamnă de fapt o stilizare până la simbol, a unor structuri arhitecturale frecvente în orice construcție, dar care primind autonomie, devin un motiv statuar de sine stătător.

10. Livia Cernenschi, sculptor, ceramist, n. 1922, Timișoara – m. 1996, Arad, IAP București, 1955.

Arădeancă prin adopție, și-a marcat concepția artistică prin numeroase lucrări. Sunt remarcabile mai ales reliefurile cu subiecte istorice, cărora le-a conferit un subtil caracter decorativ. În arta monumentală, domină spațiul, nu prin dimensiuni, ci mai ales prin forța interioară ce o degajă, lucrările fiind rodul unei profunde elaborări mentale (Medeleanu, 1979, p. 40)

Mihai Buculei, *Fereastră* (1979)

E. 10. Spre zări albastre, IV
/ 1982, *Viștea*, 250/190/100.

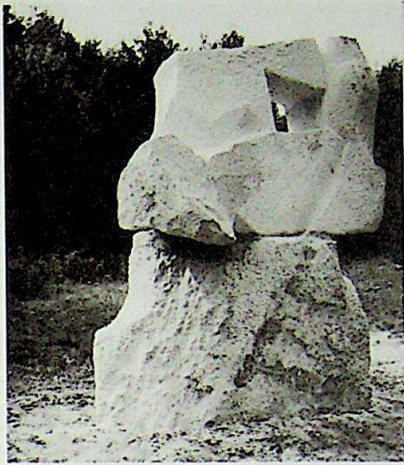
Esența mesajului artistic al *Liviei Cernenschi*, a fost realizat printr-o intervenție minoră asupra pietrei, subiectul fiind concentrat în jurul figurii geometrice a pătratului. Privind prin deschizătura practică în rocă, natura este decupată precum rama unui tablou, zarea cu albastrul său romantic devenind ireală și inaccesibilă. Atât zarea cât și culoarea albastră exprimă simbolic infinitul, cerul, perfecțiunea sau domeniul lumii spirituale. Străpungând bolta cerească spre zenit, gândurile privitorului îl transportă de la viața în timp la eternitate. O lume îndepărtată și inaccesibilă care poate transpune pe oricine la melancolie și visare

11. Vlad Ciobanu, sculptor, pictor, n.1948, Pungești – Vaslui,
IAP București, 1981.

Propunându-și ca temă predilectă tratarea istoriei, *Vlad Ciobanu*, construiește atent personajele veacurilor medievale, cu atitudine viguroasă, stabile și ferm așezate, ce pot fi recunoscute după unele accesorii ale puterii. Masivitatea armonia și echilibrul, conferă sculpturilor măreție și valoare de simbol.

E 11. Învățăturile lui Neagoie Basarab către fiul său Teodosie, VI /1984, Viștea, 300/500/200.

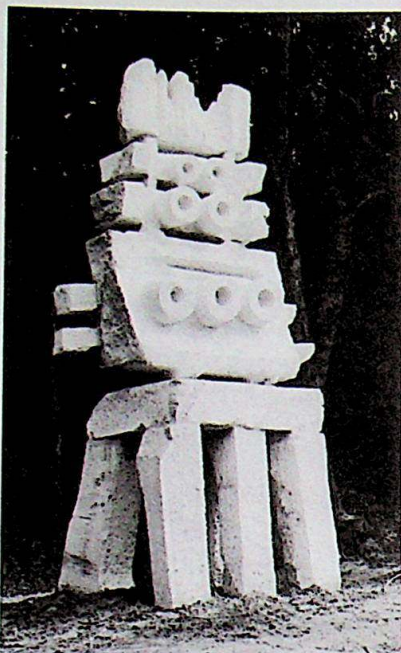
Scoasă din adâncul istoriei, narațiunea plină de tâlc, prezentată de Vlad Ciobanu ne readuce în memorie un monument al culturii literare românești, sfatul de taină dintre tată și fiu, la cumpăna veacurilor. O lucrare duhovnicească, creată în perioada 1513-1521 după modele bizantine, înmiresmată de Sfinții Părinți, în care binele politic al Țării depinde de spiritul domnitorului și de măsura în care acesta respectă poruncile Evangheliei. A fi luminat în acea perioadă, însemna a cunoaște și aplica întocmai cărțile fundamentale ale bisericii ca și unele lucrări apocrife și scrieri populare. Discursul artistic promovat în sculptura lui Vlad Ciobanu din Căsoaia conține mai multe microteme, ce pot fi tratate într-o concepție unitară. Un fragment de coloană ca o stelă funerară, răsucită în torsadă și puternic profilată, crează atmosfera

Livia Cernenschi, *Spre zări albastre* (1982)

Vlad Ciobanu, *Învățăturile lui Neagoie Basarab către fiul său Teodosie* (1984)

Ioan Deac Bistrița,
Neliniște (1980)

medievală de la Curtea domnitorului muntean. Chipul suveranului încorporat în suprafața stâncii care sugerează paginile unei cărți, constituie o altă microtemă. El lasă prin gură de moarte, respectarea rânduielilor vremii, stăruind asupra asupra celor ce se cade și a celor ce nu se cade să facă un domnitor

12. Ioan Deac - Bistrița, sculptor, n. 1940, Bistrița-Năsăud, IAP București, 1964.

Motivul esențial al operei sculpturale a lui *Ioan Deac-Bistrița*, este lumea vie, miracolul încolțirii și al creșterii, dezvoltarea și autoregenerarea lumii organice. În artă, se afirmă

alături de sculptură, vocația sa de constructor și arhitect al lumii umane, realizând portrete generice de mare forță. Aspectele lor particulare sunt redată într-o manieră primitiv-expresionistă (Bușneag, 1979, p. 22), folosind o modalitate specială de lucru pe volume mari, care-i dă originalitate.

D 12. Neliniște, II / 1980, Viștea, 450/200/140.

Prin volumele dispuse pe verticală, *Ioan Deac-Bistrița*, descoperă din sfera irealului, o faună grotescă, într-o atitudine primejdioasă, care relevă neliniștea generată de confruntările militare. Printr-un evident efort fizic de tăiere în planuri drepte a rocii și de fixare spațială ce sfidează gravitația, Ioan Deac - Bistrița

a creat o transfigurare până la simbol a tehnicilor pământene de luptă, ilustrând o armă nemaivăzută, dintr-un cumplit război galactic, *când glia înfuriată i-a ridicat împotriva Cerului, cu armele lor pe Giganții enormi, iscați din crăpăturile stâncilor, aceste neamuri felurite la chip și cu trupurile de alcătuirii diferite. Atunci și zeii au căutat alți zei care să le fie mai presus* (Marcus Marilius, *Astronomicon*, I, 414).

13. Constantin Doichiță, ceramist, pictor, sculptor, n. 1951, Săcele, Brașov, IAP București, 1974.

Interesat de culturile arhaice, exotice aparent absurde până la irațional, Constantin Doichiță crează aparaturi complicate, fragmente de marionete manipulate de un angrenaj complex, hibridi aflați la limita arhitecturii, mecanicii și anatomiei, sau păpuși - batiscafuri suspendate în eter (Dan, 1985, p. 21). În creația monumentală, intervențiile nu sunt majore, simțindu-se robustețea și duritatea rocii împlânzite prin prelucrare.

F 13. Icar, III / 1981, Viștea, 280/140/140.

Ca orice simbol mitologic mai important, Icar¹³, suportă mai multe interpretări. Pe de o parte, el exprimă elanul omului de înălțare de desprindere de lumea terestră și în acest sens, este una din emblemele tuturor zburătorilor, al aviației în general. Pe de altă parte I, întruchipează lipsa de măsură, în temeritate. Renunțând la narațiunea, binecunoscutului mit, Constantin Doichiță a reținut doar tenacitatea, și mai puțin riscurile omului care-și asumă im-

¹³ Icar, personaj al mitologiei grecești, a încercat împreună cu tatăl său, arhitectul Dedal, să zboare, cu aripi confecționate din pene lipite cu ceară. Contrar sfaturilor primite, de a nu se apropia de soare, în ambiția sa nemăsurată de înălțare, tânărul zburător, cu aripile dezmembrate din cauza căldurii solare, s-a prăbușit în mare și a murit.

Constantin Doichiță,
Icar (1981)

posibilul aparent. Forma umană a fost cioplită doar aluziv, geometric, din sferă și cilindru, aripile fiind sugerate în masa pietrei. Această intervenție minimală a artistului, alături de alungirea personajului peste proporții, atenuează ideatic efectele gravitației asupra zborului.

14. Doru Nicolae Drăgușin, sculptor, n. Nicolae Titulescu - Olt, IAP București, 1979.

Înscris în grupul artiștilor care cultivă arhaismul istoric, Doru Nicolae Drăgușin, dă monumentalitate operei sale printr-o geometralizare rudimentară, în volume vag individualizate, ce par a fi uzate, roase de timp, aparținătoare unei culturi străvechi care a traversat secolele. În

1979, după oținerea Premiului revistei Amfiteatru, a beneficiat de o bursă de specializare, acordată de Institutul Nicolae Grigorescu din București.

D 14. Lupta omului cu centaurii, III / 1981, Viștea, 370/340/150.

Într-o formă expresionistă, *Doru Nicolae Drăgușin*, surprinde o scenă de luptă din lumea mitului¹⁴, în întregul său dina-

¹⁴ Centaurii, ființe fabuloase din pădurile și munții Tessaliei (Grecia antică), cu jumătatea inferioară a corpului patrupedă, de cal, iar cea superioară, peste brâu, de bărbat, erau ființe neprietenoase supuse patimilor animalice. Au fost

mism. Centaurul – o proiecție emblematică a călărețului și a cuceritorului indo-european, exprimă natura dublă a omului, care se desprinde greu de animalitate și instinct, trăsături nesupuse controlului rațiunii. Sculptura, înscrisă în linii geometrice ferme, este dispusă pe orizontală și impune prin masivitate și forță. Corespunzător canoanelor cubiste, artistul a reorganizat sculptural scena, rezumând-o la imaginea scematizată, fiind redat corpul masiv al centaurului, ușor înclinat, într-o dramatică încordare și imens efort.

15. Anton Eberwein, sculptor, n. 1936, Arad, IAP București, 1962.

Caracteristică artei sale monumentale este aspirația spre simplitate marcată prin austeritatea expresivă a formelor (Barbosa, 1976, p. 169). Ansamblurile sculpturale, inspirate de regulă din cultura populară sunt expresive prin detaliile ce evocă elemente de arhitectură. Prin ample trunchiuri – coloane, copacii devin elemente artistice, transpuse în volume originale, atent prelucrate, astfel că sculpturile sale, monoxile sau traforate, respiră o imensă

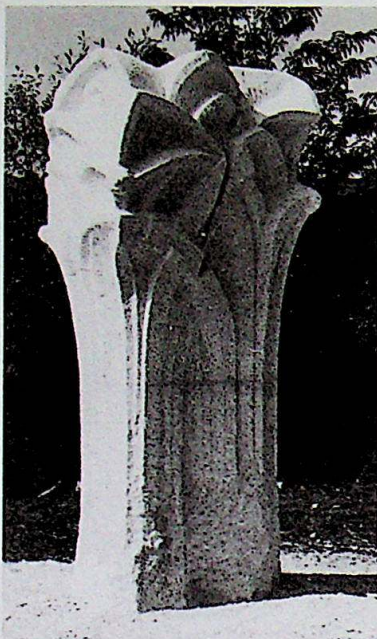
învinși de către *lapiți*, într-o bătălie vindicativă.

Doru Nicolae Drăgușin, *Lupta omului cu Centaurii* (1981)

Anton Eberwein, *Copac* (1979)

Alexandru Gheorghiuță,
Arbore gotic (1979)

voință, susținută de imaginație și stil.

G 15. Copac, I / 1979, Podeni, 250/200/150.

Banca decorativă realizată de *Anton Eberwein*, este inspirată din lumea vegetală, cu aluzie fermă la stejarii Columnei lui Traian, socotiți de români drept arbori sacri, investiți cu înalte privilegii de însăși zeii supremi ai cerului. Martori al trecerii multor generații terestre stejarii semnifică permanența și continuitate poporului. Basorelieful cu două fețe, cioplit de Anton Ewberwein, este orientat astfel încât să fie iluminat alternativ, dimineața și spre seară, într-un spectacol diurn al soarelui.

Caracterul său decorativ este evident, motivul făcând parte din ornamentica fitomorfă. Fiind așezată pe o ușoară înălțime, banca, asemenea unei lavițe ce mărginesc gospodăria și ulița satului, crează un inedit loc de odihnă, meditație și dialog.

16 – 18. Alexandru Gheorghiuță, sculptor, n. 1931, Hemeiuș-Fântânele (Bacău), IAP București, 1954

Este autorul unor ample compoziții, similare volumelor din gospodăria țărănească, deșteptând în conștiința spectatorilor o nostalgie a pădurii. Deși istoria nu a consemnat o epocă a lemnului, așa cum există una a pietrei sau a metalelor, cert este că civilizațiile umane sau clădit pe acest material iar codri, au născut

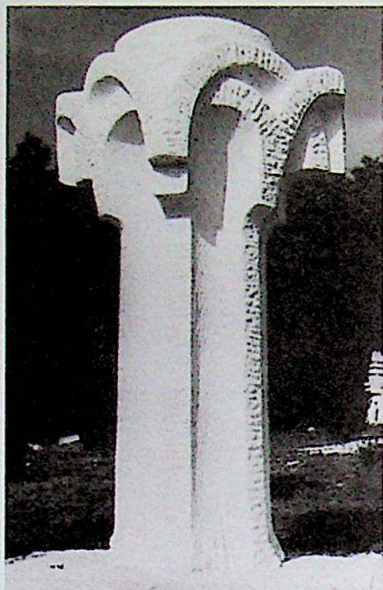
cele mai fascinante poveștiuneori minunate alteori înfricoșătoare.. Fiu de brigadier silvic, conștient de farmecul copacilor, Alexandru Gheorghiuță, folosește arcada, unul din elementele fundamentale ale arhitecturii, pentru a crea din piatră seria arborilor monumentali, sculpturi din care se pot descifra mesaje interesante de urbanism.

B 16. Arbore gotic, I / 1979, Podeni, 300/140/110.

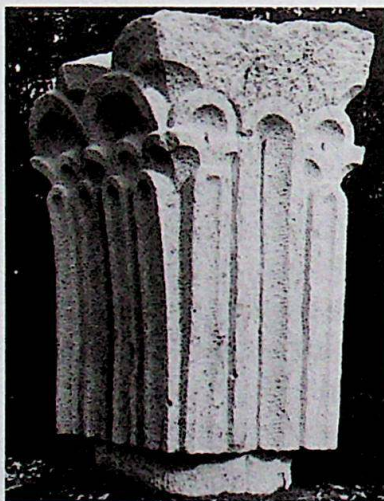
Sculptura lui Alexandru Gheorghiuță exprimă una din coordonatele arhitectonice ale spiritului creștin apusean, în care curbele arcului frânt se întretaie elegant, urmând o linie calmă spre unghiul din vârf. Acest element este, începând cu secolul al XII-lea, componenta esențială a edificiilor monumentale apusene, dar și a unor biserici transilvane ortodoxe, ca o întrepătrundere a celor două culturi. În construcții, deși pare mai ușor, este mult mai solid, permițând arhitecților medievali ridicarea unor clădiri mai înalte, suple și delicate. *Arborele gotic* poate fi privit astfel, ca o catedrală miniaturizată întoarsă pe dos. El prezintă în esență goticul, o remarcabilă știință arhitecturală și inginerescă într-un înalt elan creator (Constantinescu, 1980, p.23).

F 17. Arbore bizantin, III / 1981, Viștea, 320/190/110.

Stilul bizantin, de esență religioasă este o inovație survenită din dorința de a se construi biserici mai spațioase și luminoase. A fost aplicat tipul bazilicii cu cupole, fiind folosit un întreg sistem de susținere care să suporte structura. Preluând sculptural esența stilului, Alexandru Gheorghiuță, a aplicat pe trunchiul viguros al compoziției arcul în plin cintru de tradiție bizantină, creând astfel o altă metaforă plastică, încărcată de idei. Astfel, canelurile care brăzdează tulpina arborelui, terminate în arc semicircular, asemănătoare unor firide sau ocnite, exprimă unul din coordonatele spiritului bizantin românesc (Medeleanu, 1996, p. 147). Continuând demersul artistic, Alexandru Gheorghiuță, prin modalități

Alexandru Gheorghită, *Arbore bizantin* (1981)

Alexandru Gheorghită, *Arbore romanic* (1984)

tehnice adecvate, a realizat suprafețe fin granulate, asigurând monumentului un spectacol viu de lumini și umbre.

D 18. Arbore romanic, VI / 1984, Viștea, 270/165/120.

Arhitectura romanică moștenită de la Roma antică, de la începutul celui de al doilea mileniu dominată de un program religios rigid, se manifesta prin masivitatea zidurilor, cu abside semicirculare și deschideri înguste. Una din cele mai mari realizări ale epocii a fost renașterea sculpturii decorative sub forma basoreliefulor, adosate fie pe capitellurile din partea superioară a coloanelor fie pe timpanele ce marcau intrările. Alexandru Gheorghită sugerează prin robustețea blocului de piatră, masivitatea și soliditatea acestor edificii, care au dominat Europa secolelor X-XII. Arcele sunt realizate în formă gradată pe trei șiruri de arcade descrescătoare. Capătul superior al canelurilor, perfect ritmate, se constituie în registrele ornamentației, un relief geometric unde lumina prinde viață.

19. Nicolae Ghiță, sculptor, n. 1936, Botoșana, Suceava, IAP București, 1968.

În taberele de sculptură a lucrat în volume mari, lucrările sale, monumentale, fiind în general statice, adevărate semne ale stabilității. La Căsoaia a participat într-o singură ediție a taberei.

F 19. Izvorul, III / 1981, Viștea, 290/150/120.

În culturile tradiționale, izvorul reprezintă sursa vieții, iar credința în sacralitatea apei este certă. Izvorul marchează de regulă un semn, care poate deveni un simbol al locului, un spațiu de referință, loc de odihnă ocrotit prin tradiție. Într-un asemenea simbol răspândit de izvoare se constituie și sculptura lui Nicolae Ghiță. Lucrarea fiind investită doar cu valori estetice, fără discurs epic, nu se poate descifra nimic care să amintească de o poveste, legendă sau întâmplare. Geometria riguroasă a volumelor, este dezvoltată cu simplitate pe verticală, astfel că,

Nicolae Ghiță, *Izvorul* (1981)

Gheorghe Goidaci, *Geomorfă* (1982)

sculptura chiar scoasă din ansamblul pietrelor din Căsoaia, poate deveni, un semn sau o emblemă.

20. Gheorghe Goidaci, sculptor, n. 1947, Iojib – Satu Mare, IAP Cluj-Napoca, 1972.

Ca profesor la Liceul de Arte din Timișoara, Gheorghe Goidaci participă activ la activitatea expozițională. Sculptor cu accente expresioniste, în creația plastică are o activitate definitorie prin contraste între formă și conținut, exprimate uneori brutal.

H 20. Geomorfă, IV 7 1982, Viștea, 270/120/100.

Prin această lucrare, Gheorghe Goidaci, reproduce sculptural, una din formele de cristalizare naturală a rocilor. În simbolistica mineralogică a antichității cristalul era considerat un embrion ce crește din pământ, cu puteri magice, ce poate fi unealta năzdrăvană a eroilor. Asemenea mineralelor sculptura lui Gheorghe Goidaci, poate fi privită cu încântare din orice direcție, creând în mod egal spectacole de lumină și umbră. Cristalele, o masă amorfă cuprinse într-o sferă, se ordonează în partea superioară, țâșnind spre cer, asemenea unor coloane. Ele ne duc cu gândul la suporturile templelor antice sau la forma naturală din Detunatele, de lângă Bucium, acea splendidă înfățișare a bazaltelor solidificate din Munții Trascăului. Prin liniile ce deschid suprafețe în diverse planuri, asemenea unui caleidoscop este condusă lumina solidificată, adevărată și divină.

21. Elena Hariga, sculptor, desenator, n. 1938, București, IAP București, 1968.

În opera artistică a Elenei Hariga se recunoaște concizia și expresivitatea plastică a metaforei, pe care o materializează sculptural atât în compoziții dinamice, ce sugerează zborul, cât și în torsuri statice, mutilate de timp, sau în cutele unor veșminte ca o sumă de

detalii ale expresiei. În desen sunt preluate simboluri îmbrăcate în construcții plastice dominate de arhitecturi clericale, însoțite de însemnări notate în manieră naivă, lipsite de artificii decorative

C 21. Compoziție, II / 1980, Viștea, 270/140/120.

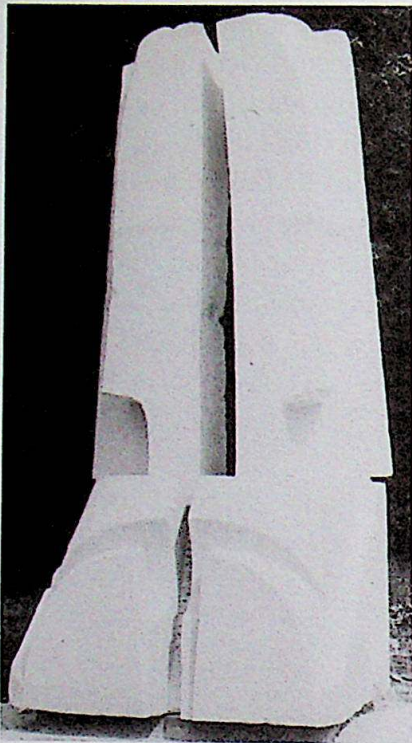
Tema aleasă este incitantă, compoziția fiind o modalitate de realizare a întregului din elemente singulare prin respectarea unor principii ca: simetria, ritmul, armonia măsurii, proporția etc. Arta Elenei Hariga constă în dezvoltarea acestui ansamblu de elemente stilistice transpus în planuri, volume, suprafețe alese și armonizate riguros. Compoziția din Căsoaia este una din formele în care geometrismul și simetria sunt elementele fundamentale. Mai sunt sugerate și formele de pătrat, cub, cruce, semicerc, paralelipiped, sferă, care reprezintă doar câteva din miile de figuri geometrice cunoscute, fiecare în parte fiind pline de semnificație, în toate ariile culturale.

22-23. Ion Iancuț, sculptor, n. 1950, Răducăneni, Iași, IAP București, 1973.

Concepția artistică a lui Ion Iancuț este fundamentată pe plasticitatea reprezentărilor figurative pe care le transpune în piatră sau metal prin intermediul metaforelor sugestive și aluziilor. Bun cunoscător al istoriei își mitizează eroii prin monumentalitate, chiar dacă gesturile personajelor sunt patetice, în poziții ghemuite sau aplecate.

H 22. Plimbare cu inorog, II / 1980, Viștea, 170/600/120.

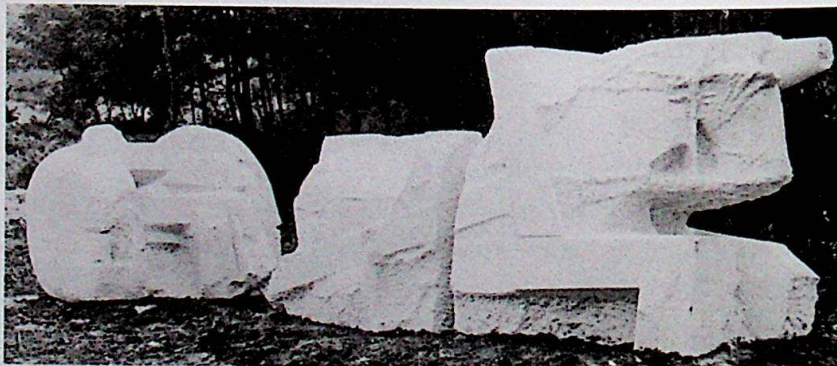
Inorogul medieval este un animal fabulos, asemănător calului dar cu un corn în frunte. Este considerat un simbol al puterii, al virtuților, dar și al fastului și purității, devenind după 1520 unul din miturile preferate ale manierismului. În literatura românească inorogul este prezent în cărțile populare din secolele XVII și XVIII și în Istoria ieroglică (1705) a lui Dimitrie Cantemir. O plimbare

Elena Hariga, *Compoziție* (1980)

cu inorogul înseamnă atingerea stării de fericire pe care puțini și-l pot permite. Lucrarea lui Ion Iancuț este formată din trei blocuri de piatră desfășurate pe orizontală pe o pantă descendentă, ca un instantaneu decupat dintr-o întrecere spectaculoasă și dramatică a carelor antice de luptă. Forța și tensiunea imaginii sunt subliniate prin liniile drepte trasate într-o geometrie clară, în timp ce tumultul deplasării se simte prin cele două lespezi circulare imense, două pietre de moară, surprinse în mișcarea lor eternă.

H 23. Cetățuie, IV / 1982, Viștea, 250/190/200.

Ion Iancuț, *Plimbare cu inorog* (1980)

Cetățuia este o construcție închisă și apărută, un centru de dominare socială și economică, în interiorul căreia se formulează legi și se exercită puterea. Prin analogie, Ion Iancuț, a creat un monolit, ca o efigie funerară, de forma unui trunchi de piramidă, așezat deasupra unor figuri umane întinse la pământ. Deasupra, pe o suprafață, ușor înclinată, în basorelief, se află trupul unui copil. Suprafețele laterale, par ziduri de cetate cu lespezi ale căror contur este excizat. Imaginea ambiguă a unei piramide, cu morții îngropați la temelie, sugerează sentimentul eternității care încorporează o cultură umană.

Ion Iancuț, *Cetățuia* (1982)

Gheorghe Iliescu Călinești, *Captarea razelor solare* (1983)

24. Gheorghe Iliescu Călinești, *sculptor*, n. 1932, *Călinești, Argeș, IAP București, 1959.*

Situându-se într-o evidentă postură folclorică, Gheorghe Iliescu-Călinești, a fost printre primii artiști plastici care a lucrat cu profesionalism pentru

recuperarea și asimilarea în arta majoră a tradițiilor culturii populare, astfel că, în sculpturi monumentale sau altele de mai mici dimensiuni, se pot întâlni mituri ale poporului și dimensiunea fabulosului. Astăzi Gheorghe Iliescu Călinești este cunoscut pentru opera sa în care așează personajele legendare și obiectele din vechea gospodărie rurală într-o perspectivă mitologică cu efecte magice dominante.

H 24. Captarea razelor solare, V / 1983, Viștea, 500/150/150.

Preocuparea majoră pentru folosirea energiei inepuizabile a soarelui, și-a găsit relația și în artele plastice. La Căsoaia, suprapunând pe verticală, volume divers cioplite, Gheorghe Iliescu-Călinești a creat o *instalație*, care prin orientarea suprafețelor, frângerea liniilor și a simetriei, urmărește lumina solară și traseul umbrelor. Formele aspre, sunt susținute de forța verticalei, a cărei linie este oprită brusc de o formă geometrică stelară, cu un efect plastic impresionant.

25. Iorgos Iliopolos, sculptor, ilustrator de carte, n. 1941, Alepohori, Grecia, IAP București, 1965.

Opera lui *Iorgos Iliopolos*, cu o structură culturală complexă, este susținută de mișcarea și ornamentul clasic. Nostalgia Heladei se observă atât în finețea drapajelor cât și în pozițiile animate de un delicat simbolism. Statuara sa descinde din lumea cariatidelor spațiului egeean, în care s-a născut, prin verticalitatea bine ordonată și sensurile poetice ale amănuntelor ornamentale.

F 25. Cuplu, III / 1981, Viștea, 340/110/60.

Lucrarea profund esențializată, de forma unui ou, sugerează într-o elipsă puternic încordată contururile a două personaje. Ele sunt legate la bază printr-un drapaj decorativ, care le dă viață și înălțime. Tematica este plină de tandrețe, fără ostentație, iar

narațiunea lipsită de sens, oul fiind simbolul nemuririi și germenele dezvoltării. Echilibrul, finețea degroșării și finisarea atentă, emană liniște și relaxare, ca un omagiu adus familiei.

26 – 27. Mihai Istudor, sculptor, n. 1944, Ploiești, IAP Cluj-Napoca, 1973.

Lucrările sale monumentale, de autentică valoare și cu valențe de solemnitate, se disting prin linia viguroasă a compozițiilor și claritatea articulării în spațiu. În 2008 a realizat în Ucrain Bustul generalului Averescu. La Căsoaia a participat în două ediții a Taberei

D 26. Loc pentru sărbătoare, II / 1980, Viștea, 290/140/140.

Toate comunitățile și-au rezervat anumite zile pentru a fi sărbătorite, prin activități specifice, care constau din serbări, solemnități demonstrații însoțite de petreceri, prilej de întărire a familiei sau a unei societăți mai largi. Ele se pot ține și în spații restrânse, în intimitate așa cum erau băncile rustice din fața caselor. Privită de la distanță, creația lui Mihai Istudor ne conduce cu gândul la formele arhaice, dar foarte clare. Lucrarea se desfășurată pe orizontală, pare o laviță țărănească fără spătar. Robustețea ei și suprafețele largi, concentrează ideea sărbătorii fără să o detalieze. Aparenta schematizare, nu este însă o superficialitate ci o încorporare ideatică în piatră a sufletului românesc.

B 27. Vatră pentru o zi de odihnă, V / 1983, Viștea, 200/108/160.

Încă din vechime, vatra era sufletul casei, un sanctuar unde se cinsteau divinitățile, cu rol important și în momentele de cumpănă, sfat sau odihnă. Sculptura lui Mihai Istudor, este un monolit construit pe orizontală, cu suprafețe mari tăiate viguros. Cei patru stâlpi metalici, care o detașează de suprafața solului, o

Iorgos Iliopoulos, *Cuplu* (1981)

individualizează în spațiu, dezvoltând ideea de sacralitate. Cu ochii minții, vedem vatra ca un sanctuar pus sub protecția strămoșilor.

28. Dumitru Juravle, sculptor, n. 1945, Iași – m. 2005, București, IAP București.

Este cunoscut ca un artist inspirat de istorie, care face în limbaj realist, impresionante trimiteri spre lumea plină de mister a simbolurilor vechi.

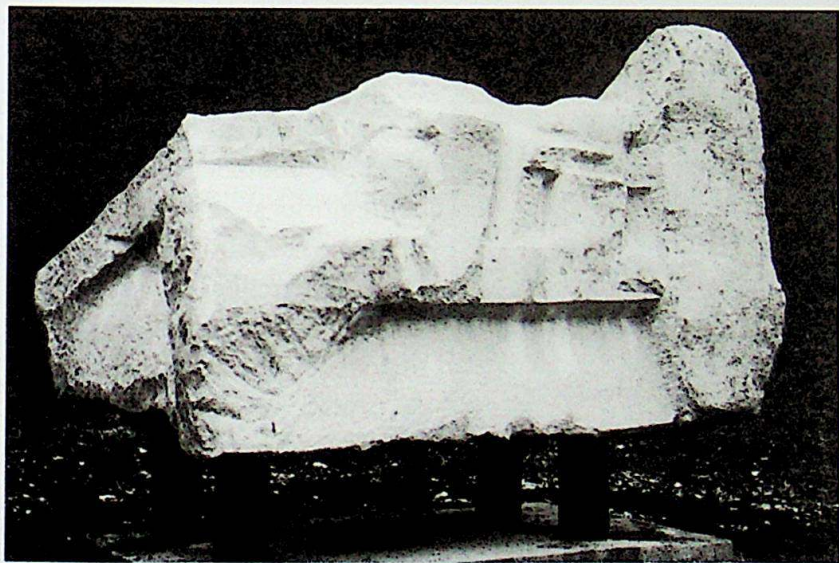
E 28. Trofeu roman, IV / 1982, Viștea, 300/310/120.

În semn de victorie la sfârșitul războaielor, anticii ridicau monumente simbolice în formă de poartă, coloane, piramide sau structuri arhitecturale similare, pe care atârnavu armele și steagurile învinșilor. Ca expresie a puterii romane Dumitru Juravle face trimitere

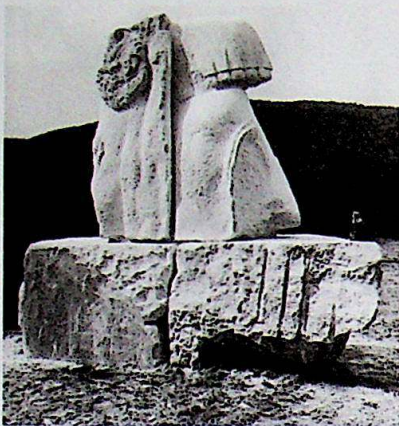
la casca și umărul împodobit al unui demnitar militar, ca însemne ale ierarhiei ostășești. Finisarea sculpturii, pare sumară, dar aceasta este o expresie a trofeului izbânzii, creat în grabă, când urmele războiului erau încă vii, dar izbânda clară. Monumentul impresionant prin robustețe este încărcat de mesaje și semnificații cu rădăcini antice.

Mihai Istudor, *Loc de sărbătoare* (1980)

Mihai Istudor, *Vatră pentru o zi de odihnă* (1983)

Dumitru Juravle, *Trofeu roman*
(1982)

Nicolae Kruch, *Jilț* (1983)

29. Nicolae Kruch, sculptor,
n. 1954, Oradea, IAP Cluj-Napoca, 1982.

Încă din studenție s-a implicat într-o activitate expozițională deosebit de bogată organizate în centre culturale importante din România, Italia, Germania, Ungaria. Este autorul a numeroase monumente publice, basoreliefuli religioase și plachete comemorative.

E 29. Jilț, V / 1983, Viștea, 290/160/90.

Scaunul înalt, cu spetează și brațe, a stârnit în mentalul popular, imaginea simbolului universal al autorității laice sau divine. Transformat în tron, această piesă de mobilier devine simbolul gloriei și al puterii depline. Scaunele de strană, așezate în lungul bisericilor ortodoxe dominate de tronul arhieresc, exprimă înălțarea spirituală prin detașarea de profan. Gândirea lui Nicolae Kruch este metaforică, introducându-ne fără multe detalii în lumea creștină. Golul practicat în stâlpul jilțului, pare, în contur, însuși altarul, locul prezenței

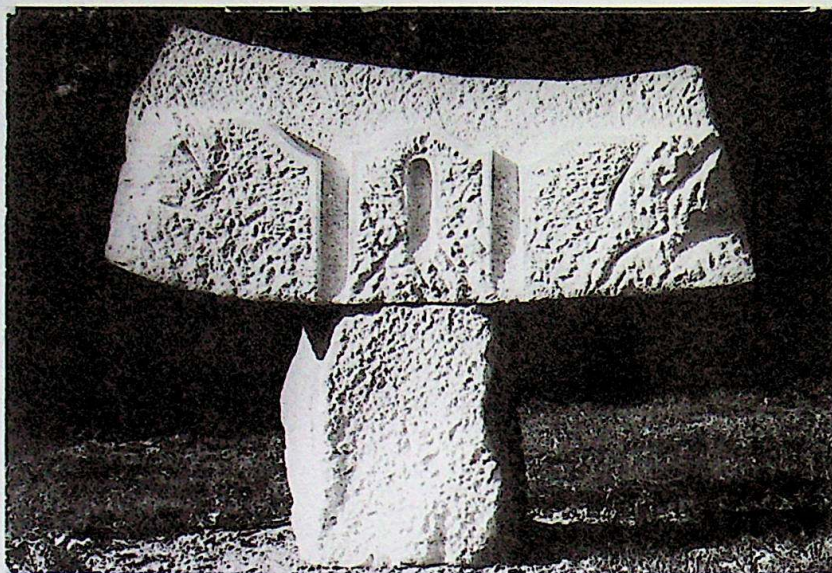

Dorin Lupea, *Sceptru pentru apus de soare* (1984)

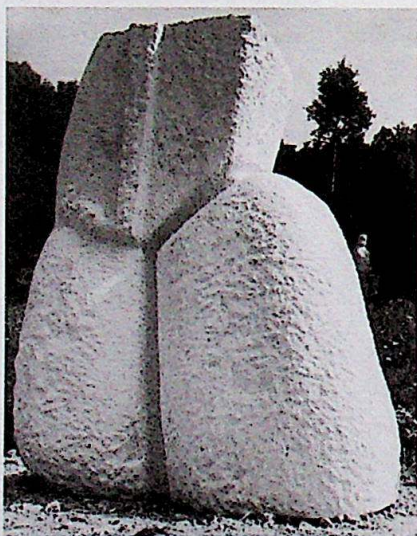
lui Dumnezeu. Șezutul și brațele jilțului sunt abia schițate, iar suprafețele sunt finisate sumar, asemenea unor ziduri masive de biserică.

30. Dorin Lupea, *sculptor, gravor în acvaforte, desenator, n. 1953, Sadu – Sibiu, IAP Cluj-Napoca, 1980.*

Excelent bronzier și monumentalist, Dorin Lupea, este un maestru al grotescului, o zonă mai puțin frecventată de către artiști. Propunerile sale plastice, se constituie în artefacte neliniștitoare, în care personaje bizare și expresive, se regăsesc alături de fântâni, pinguini, aviatori.

Alexandru Lupu, *Nașterea unui triptic* (1985)

Ștefan Macovei, *Tors* (1982)

C 30. Sceptru pentru apus de soare, VI / 1984, Viștea, 220/200/180.

Lucrarea încărcată de simboluri, conține mai multe microtème, pătrunzând în istorie până la nivelul legendei și al eroticului. Sceptrul, elementul central al sculpturii, este așezat pe mormântul unui tânăr glorificat, ca o semnificație a învierii sale din pământul mamă, însuflețit de un element fertilizator. Prin aceste detalii Dorin Lupea ne reamintește de

mai vechile metode de comunicare prin artă, asociații de idei, sau chiar narațiuni explicate prin simplificarea mesajului plastic.

31. Alexandru Lupu, sculptor, pictor, grafician, creator de bijuterii unicat, n. 1956, Cluj-Napoca, IAP Cluj-Napoca, 1984.

Este un artist cu o adâncă vocație a spațiului. Lucrările sale monumentale, de esență arhitecturală, se înscriu în peisaj, prin volume robuste și planuri largi, realizate prin intervenții hotărâte în tratarea materialelor.

A 31. Nașterea unui triptic, VII / 1985, Viștea, 160/210/80.

Fără să aibă nimic narativ, monumentul, degajă multă liniște, putând fi apreciat mai ales pentru valoarea sa decorativă în spațiu. Este asemenea tripticurilor medievale tablouri compuse din trei părți prinse în balamale, care cuprindeau scene sacre sau chipuri suferinde de sfinți, care prin mesaje scrise sau pictate susțineau idei religioase. Imaginea, asemănătoare unei troițe, conține ca imagini virtuale irizările unor semne alături de reprezentări misterioase, asupra cărora lumina se revarsă generos.

32. Ștefan Macovei, sculptor, n. 1945, Neagra, Neamț, IAP București, 1968.

Este un sculptor cu un palmares artistic impresionant, materializat prin monumente triumfale, funerare și eroice, busturi, troițe, plăci comemorative, efigii, la care se adaugă lucrări din muzee și colecții private. În toate se distinge ritmul curgător al conturilor, realizate într-o unitate plină de armonie.

E 32. Tors, IV / 1982, Viștea, 185/150/95.

Tema unor făpturi desăvârșite fizic, pline de sănătate și frumusețe, a atras artiștii din toate timpurile. Forța sculpturală a corpului redat fără cap și membre, le-a pus la încercare imaginația, megând de la formele contorsionate, așezate în diferite poziții,

până la esențializare. Concentrându-se doar asupra spațiului pelvian, care a devenit centrul de greutate al lucrării, Ștefan Macovei a realizat un tors lipsit de orice fel de detalii, care nu se cere să fie identificat, nici măcar ca sex. Indicațiile anatomice, fiind eliminate, sculptura redă viața și mișcarea liberă a corpului, doar prin întrepătrunderea liniilor dăltuite uniform, în volumele rotunjite simetric.

33. Gheorghe Marcu, sculptor, n. 1952, Argeș, IAP București, 1981.

Sculptura lui Gheorghe Marcu, mizează în general pe tectonica greoaie a pietrei, pe arhitectura ei masivă și textura ei naturală.

D 33. Semn pentru apă, VI / 1984, Viștea, 200/170/90.

Se știe că apele sunt lipsite de formă dar au înglobată o forță imensă în care se află și sămânța unei dezvoltări viitoare. Prin sculptură, Gheorghe Marcu, se face mesagerul unei civilizații tehnice și industriale, care a traversat milenii, într-o continuă înnoire. Lucrarea se constituie într-o simfonie a apelor adânci și molcome sau a celor vijelioase, care odată conduse printr-un scoc eliberează energie. Sunt două aspecte din infinitatea ipostazelor acestei teme, esențială pentru natură.

34. Bata Marianov, sculptor, n. 1943, Timișoara, IAP București, 1973.

Cu o profundă vocație pentru sculptură, Bata Marianov, consideră că esențial, în demersul plastic, este acuratețea artei, exprimate prin folosirea unor simboluri vechi, chiar primitive. În compoziții, sugerează o geometrie ascunsă într-o posibilă arhitectură, pe care le ordonează în cicluri tematice pline de metafore.

G 34. Compoziție, I / 1979, Podeni, 200/160/200.

Artistul a așezat în spațiu patru piese, în aparență cu forme vagi, dar îmbinat ele se constituie însă, într-un ansamblu de elemente stilistice: planuri, volume, suprafețe, printre care se recunosc părți ale corpului uman ca o veritabilă metaforă a unui pseudo-studiu anatomic, după cum însuși autorul recunoaște. La o privire mai atentă, printre tăieturile ferme, strict geometrizzate se disting în rocă forme naturale din tectonica terestră.

35. Mladonyczky Bela, sculptor, autor de medalii, n. 1937, Bekescsaba, Ungaria, Academia de Arte, Budapesta.

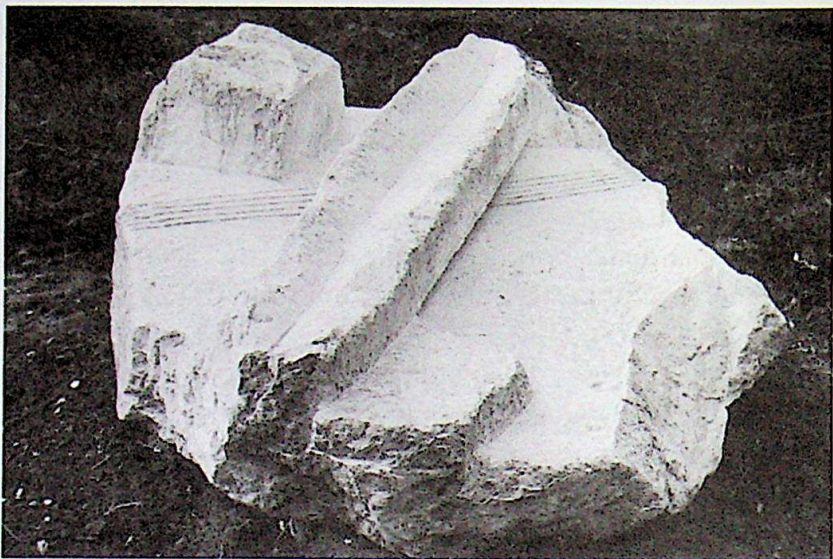
Este cunoscut, mai ales prin cele peste 30 de lucrări monumentale, realizate, ce pot fi admirate în locuri publice pe toate continentele. Una din cele mai valoroase, este sculptura *Pieta*, expusă la Galeria Națională Ungară din Budapesta. Este distins nu numeroase premii și distincții din Ungaria.

I 35. Vitae, V / 1983, Viștea, 140/170/100.

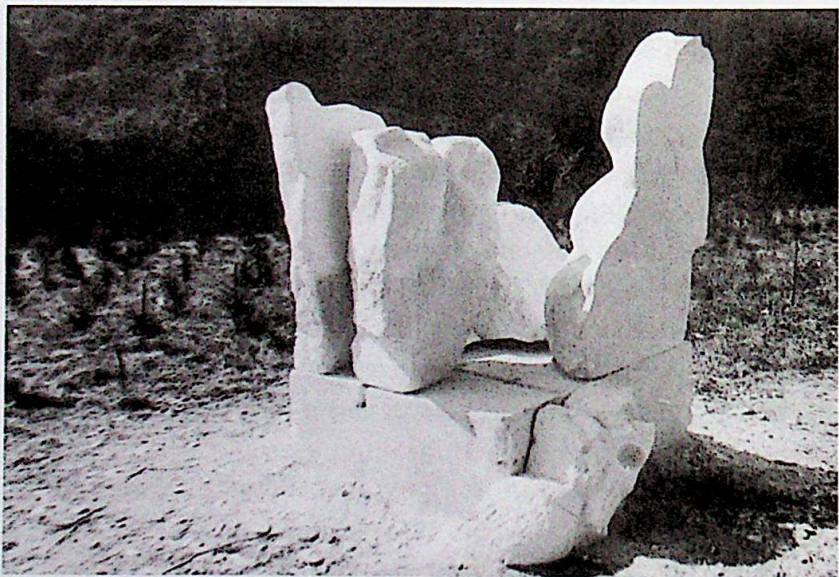
Femeia ghemuită, cu întregul corp adunat și capul cufundat în genunchii strânși la piept, cu unul din brațe, a solicitat din partea autorului o concepție cu pronunțate accente plastice. Acesta și-a concentrat întreaga atenție și pricepere asupra feței și ochilor, înzestrând personajul, cu o privire voalată într-o ușoară somnolență. Viața materiei însuflețite, culminează cu zâmbetul abia schițat, care îmbie la reverie. Strălucirea privirii, scaldă piatra într-o revărsare de lumină, care se reflectă, formând pe suprafața crudă o aură luminoasă care vibrează ușor.

36. Traian Moldovan, dculptor, muzeograf, n. 1938, Chidea, Cluj, IAP Cluj-Napoca, 1965.

Artist discret, dar dotat cu o profunzime și tenacitate proverbială, Traian Moldovan, a dat naștere unei opere articulate

Gheorghe Marcu, *Semn pentru apă* (1984)

Bata Marianov, *Compoziție* (1979)

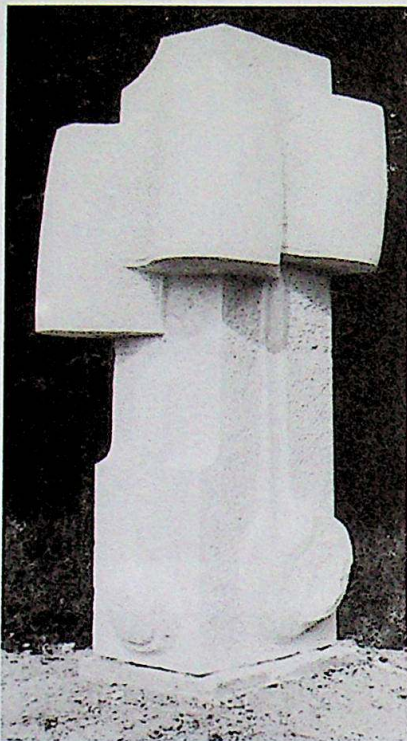

Mladonyczky Bela, *Vitae* (1983)

coerent în peisajul plastic al sculpturii românești. Deși folosește materialele clasice, în drumul său artistic practică un limbaj modern, de mare acuratețe. Din albul marmorei, griul pietrei patinate, din metal sau lemn construiește teme majore din natură: curgerea, germinația, eflorescența, creșterea, anotimpurile, esențializând ideea de încremenire a clipei.

C 36. Anotimpurile, II / 1980, Viștea, 320/130/110.

În general anul reprezintă un proces ciclic complet, în care succesiunea anotimpurilor marchează ritmul vieții. În artă ele au o bogată reprezentare, prin elemente din lumea plantelor și a animalelor. Traian Moldovan le tratează însă unitar sub forma alternanței ciclice și a veșnicei reînnoiri. Formele sunt prezentate sub forma spiralată a unor volume egale, care se succed într-o mișcare fără sfârșit. Pe fusul sculpturii, sunt reliefuri cu fragmente din ornice, clepsidre, pendule, simboluri ale ordonării și scurgerii nesfârșite a timpului. Combinarea armonioasă a structurilor

Traian Moldovan, *Anotimpurile*
(1980)

ondulate cu cele plane, duc și la perceperea nu doar ideatică a sculpturii ci și ca formă decorativă interesantă.

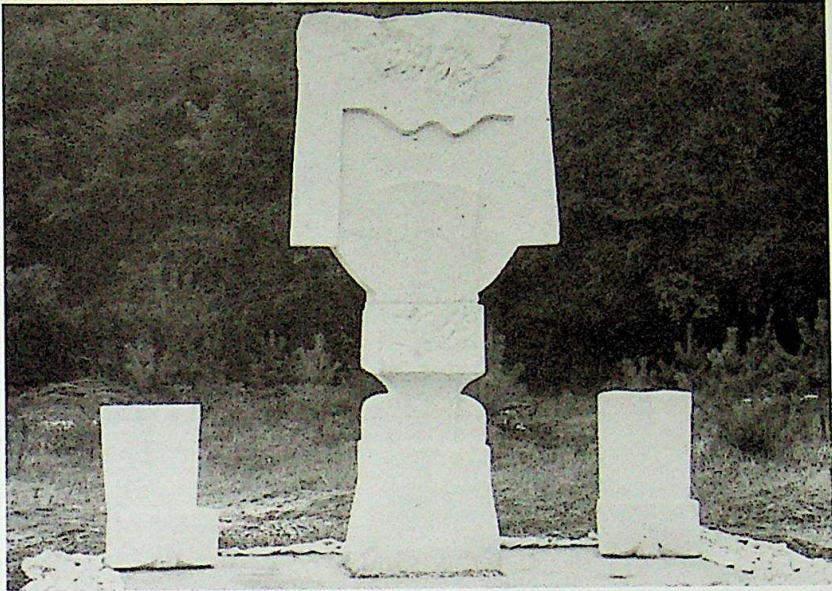
37. Ionel Munteanu, sculptor, n. 1938, Arad, IAP Cluj-Napoca, 1967

Este unul din autorii *Monumentului de la Păuliș*, fiind considerat un autentic creator al spațiilor de meditație. Frumusețea artei sale este născută din ordine, simetrie, măsură, cu suficiente aluzii la motivele populare (Medeleanu, 1979, p.42). Semnele ce prind conturul unor troițe țărănești, au semnificații mai adânci decât cele religioase, marcând generos un spațiu mioritic. În acest spirit

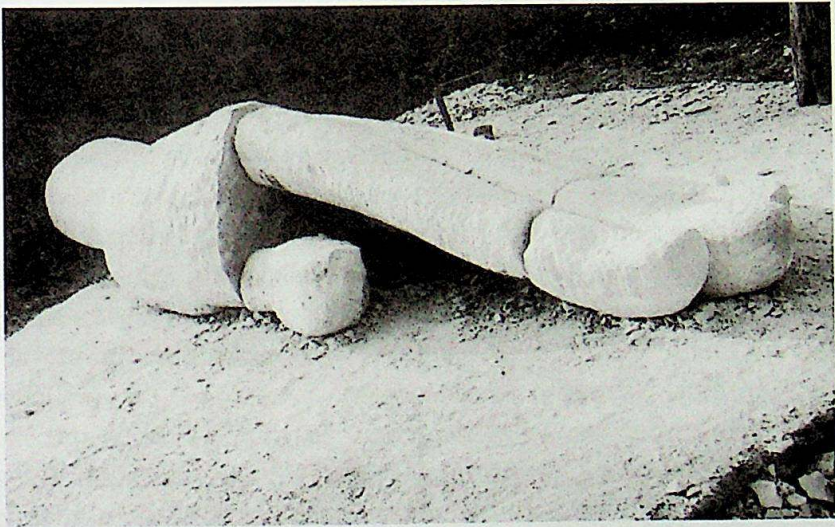
cugetător, a realizat sculptură și decorațiuni interioare, evoluând de la un realism tradițional, la o elaborare abstractă a imaginii.

F 37. *Semn pentru Ea și El, I* / 1979, Podeni, 260/300/110.

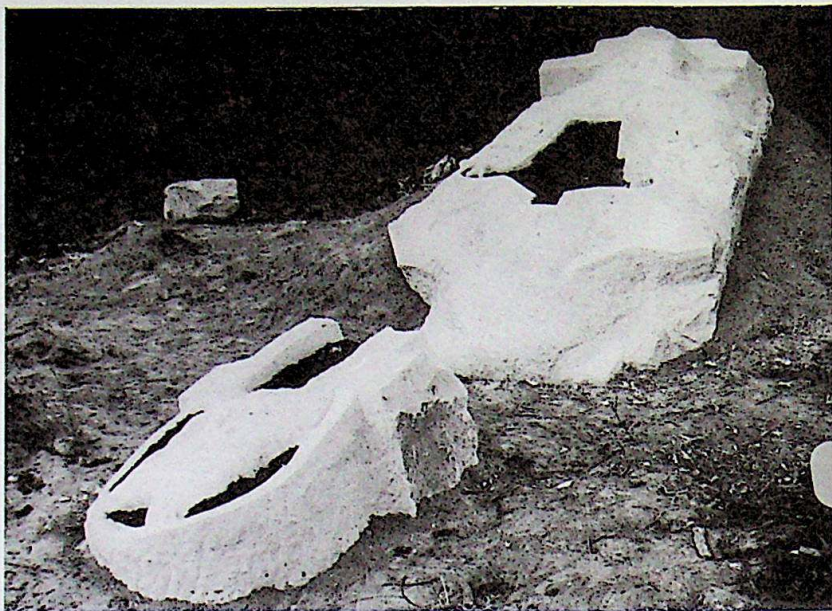
Narativul lucrării pare foarte simplu: un spațiu scenic pentru dialogul a două personaje. Sunt două tronuri, simbolurile pentru *Ea și El*, care așteaptă goale, dar stau riguros geometrizate, de o parte și de alta a unei troițe concepute în cea mai bună tradiție românească (Medeleanu, 1996, p. 151). *Am dorit să cioplesc în piatră stabilitatea, trăinicia și durabilitatea cuplului uman, mărturisirea au-*

Ionel Munteanu, *Semn pentru Ea și El* (1979)

Alexandru Nancu, *Simțirea pământului* (1985)

Iulian Olariu, *Fluiditate* (1985)

torul în timpul lucrului de la Căsoaia (Șimândan, 1981, p. 68). Gândirea lui Ionel Munteanu e metaforică iar arta lui profundă.

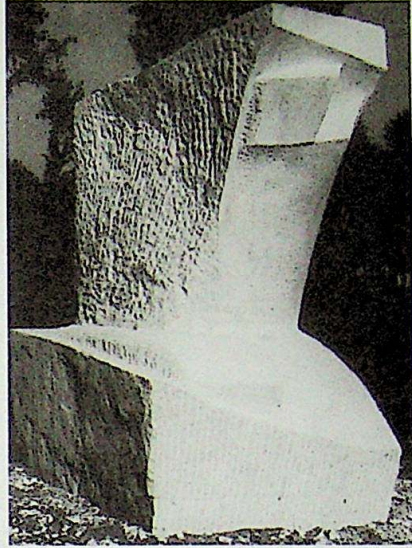
38. Alexandru Nancu, sculptor, n. 1959, București, IAP București, 1983.

Folosind elemente din istoria arhitecturii, *Alexandru Nancu*, esențializează arta figurativă înclinând spre decorativ. Prin modelele culturale promovate, se înscrie în categoria noului romantism fiind atras de menhire și doleme megalitice. Programul cultural promovat de Alexandru Nancu, se bucură de participarea unor personalități din lumea arhitecților, artiștilor plastici a teatrului și ziariștilor.

A 38. *Simțirea pământului*, VII / 1985, Viștea, 80/410/120.

Lucrarea coerentă și perfect articulată, palma unei mâini întoarse expresiv spre pământ, ne conduce la sentimentul put-

erii, proprietății și dominației. Simbolul ei este însă mult mai larg. Mâna este cea care percepe consistența, asprimea și delicatețea, dar este și o formă a comunicării, a ideii de activitate dar și a puterii dominante. Toate civilizațiile au utilizat limbajul mâinilor prin gesturi și atitudini, ca formă a comunicării și înțelepciunii. În lumea creștină, palmele alăturate înseamnă rugăciune, mâna stângă fiind legată de justiție iar dreapta de milostenie. Prin această sculptură Alexandru Nancu a dat naștere unei opere coerente, perfect articulate societății contemporane.

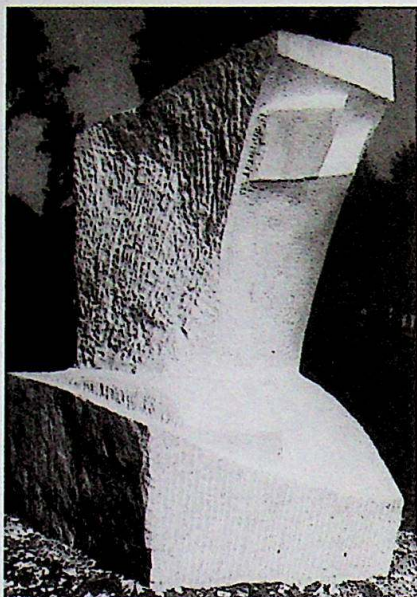
Octavian Olariu, *Lupta contrariilor*
(1979)

39. Iulian Olariu, sculptor, pictor, gravor, n. 1922, Gătaia – Timiș, m. 1991, IAP București, 1951.

Adept al metodei prelucrării expresioniste a arhaicului, Iulian Olariu, se inspiră din lumea medievală. A participat la o singură ediție a Taberei din Căsoaia.

A **39. Fluiditate**, VII /1985, Viștea, I. 90/380/140; II. 50/120/100.

Originalitatea ideii este certă, ea având condiția de unicat. Ca masă nediferențiată, fluidul, asemenea apei, prezintă infinitatea posibilităților. Este un obiect fără formă definită, un strop inițial care curge, fără posibilitatea anticipării conturilor viitoare. Asemenea haosului primordial, conține în exclusivitate virtualul, lipsa

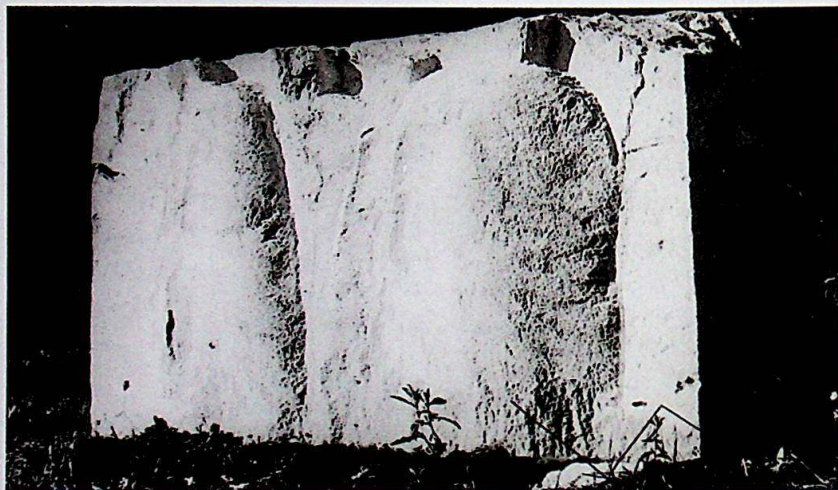

Dumitru Paina, *Reflectare* (1985)

de formă, adică toate semnele unei organizări și dezvoltări viitoare. Ideea fluidității este una din problemele care-și găsește și în prezent, cu greu rezolvarea, în plastică.

40. Octavian Olariu, sculptor, n. 1931, Beretea – Mureș, Hunedoara, IAP Cluj-Napoca.

Lucrările lui Octavian Olariu, au o robustețe aparte în concordanță cu larga tematică de inspirație folclorică. În conceptele sale artistice, el refuză în egală măsură atât echilibrul solid al statuarei tradiționale

Alexandru Paraschiv, *Semințe pentru mai târziu* (1985)

cât și imaginea aparentă, a cinetismului modern (Pleșu, 1969, p. 20). Consideră că mișcarea, fiind înscrisă în programul genetic a unei ființe, atât sub forma deplasării cât și ca o creștere organică, poate fi reprezentată plastic în sculptură, care o acceptă și ca pe o respirație a lemnului.

B 40. Lupta contrariilor, I / 1979, Podeni, 150/100/100.

Ideia interpretării simbolice a dublei polarități este tratată plastic prin anatomizarea vagă a unui volum energetic, în care sunt încorporate aluzii privind contorsionarea unui corp uman.

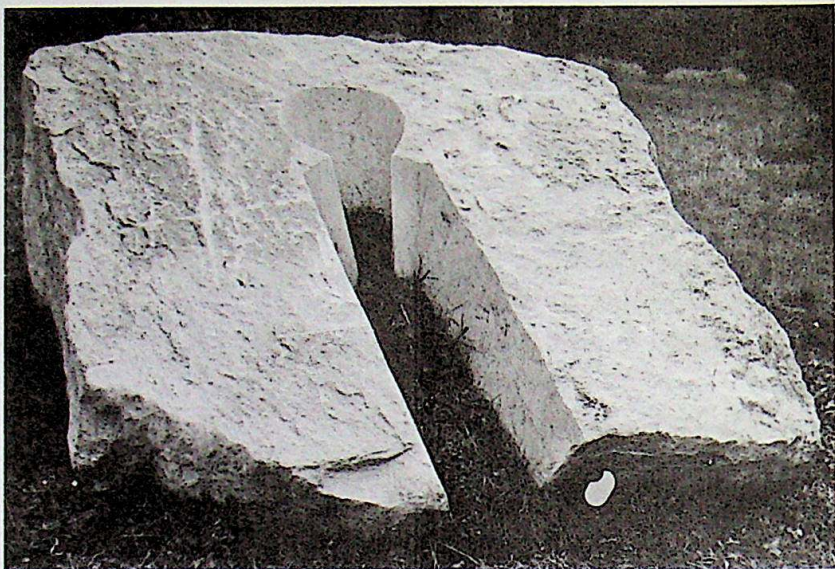
Aceasta deoarece, în zona mijlocului este localizată puterea, garantată de funcționarea unor mușchi dezvoltați. Sculptura este construită geometric ca un joc al sferelor pe suprafața plană a unui cub, ca un simbol atât al mișcării cât și al stabilității. Octavian Olariu, ilustrează coerent aceste volume, într-o aură de echilibru și lumină.

Dumitru Pasima, *Semn pentru Miorița* (1980)

41. Dumitru Paina, sculptor, n. 1953, Livada, Bihor, IAP Cluj-Napoca, 1982.

Creator de spațiu arhitectural decorativ, cioplitor și modelator robust, Dumitru Paina este pregătit să se exprime în planuri mari tăiate geometric (Medeleanu, 1996, p. 140), inspirându-se în egală măsură din universul vegetal și uman. Atras de istorie și ecologie,

Dumitru Pasima, *Trecere* (1984)

a devenit posesorul unui palmares artistic demn de invidiat. A restaurat ansambluri monumentale, spații ambientale, monumente funerare, găsind pentru fiecare soluții eficace, de mare originalitate, care pledează pentru calitate muncii sale.

A 41. Reflectare, VII / 1985, Viștea, 240/140/180.

Prospectând domeniul tehnic al luminii, *Dumitru Paina* prezintă imaginea plastică a unei oglinzi, obiect care modifică repartiția spațială a fluxului luminos. Focul sacru provine direct din cer, fiind obținut de Prometeu prin concentrarea energiei solare, iar ingeniosul Arhimede din Siracuză, a dobândit gloria incendiind corăbiile inamice cu o asemenea instalație cu Volumul compact al rocii a fost cioplit în figuri arhitecturale, devenind un joc al suprafețelor, care produc interesante efecte de lumină. Sculptura lui Dumitru Paina cioplită în figuri geometrice arhitecturale, cu suprafețe solare distincte formate printr-o diferită prelucrare a

pietrei. Spațiile plane alternează cu cele curbate, într-o compoziție centripetă.

42. Alexandru Paraschiv, sculptor, n. 1957, Ccălărași, IAP București, 1983.

Preluând într-un fel aparte, simplitatea gestuală, dar expresivă a plasticii unor culturi străvechi, Alexandru Paraschiv o înglobează într-o concepție modernă. El contopește spiritual milenii continuând sculptural lucrări începute de oamenii din zorii existenței lor. Crezul său este acela că opera de artă trebui să redea fiecăruia liniștea și pacea.

C 42. *Semințe pentru mai târziu*, VII / 1985, Viștea, 100/200/100.

Încă din vechime, semințele de cereale se păstrau în vase ceramice special modelate pentru a se folosi ca depozite. În sculptură, Alexandru Paraschiv redă plastic munca olarului asociată actului cosmogonic. Piatra cioplită în forme vagi, subliniază simbolul ancestral al urnelor păstrătoare de semințe, vase speciale, asimilate metaforic uterului matern, ambele fiind purtătoare de viață.

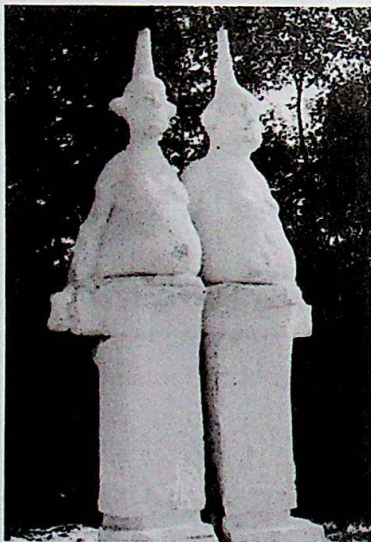
**43 – 44. Dumitru Pasima, sculptor, n. 1935, Moldoviște-Bito-
lia, Macedonia, IAP București, 1963.**

După absolvirea studiilor, Dumitru Pasima, și-a perfecționat tehnica cioplierii monumentale în taberele de creație din România și străinătate. Evidentele sale aspirații antropocentriste, sunt materializate prin construcția figurativă a personalităților românești, din toate domeniile vieții sociale, politice și culturale. În alte lucrări monumentale, a pus accentul pe structura conceptuală și semnificația simbolică a reprezentării.

H 43. *Semn pentru Miorița*, II / 1980, Viștea, 320/130/200.

Mihai Păcurar, *Cuplu* (1984)

Ioan Pârvan, *Arlechinii* (1981)

Tema celebrei balade este pentru Dumitru Pasima doar un pretext în demersul său sculptural-narativ. El merge mai departe introducând în textul clasic, momentul dramatic în care mama descoperă trupul inert al fiului ucis. Astfel, decupajul arhitectonic al sculpturii, prezintă siluetele a două personaje, imaginate de artist într-o expresie universală a durerii. Conotațiile creștine sunt evidente, întreaga construcție luând forma unei troițe, într-o formă inedită de prezentare. Principal, mijloacele de expresie au rămas cele tradiționale, dar conținutul s-a umanizat, prin durere, milă, dragoste.

I 44. Trecere, VI / 1984, Viștea, 80/170/200.

Lucrarea, pare o replică în negativ a unei forme, topite în iarbă, ce pare coborâtă din friza cu sfinți cuvioși ai unei biserici bizantine. Ascetismului trupului prelung, nedefinit ca mărime, transmite un subtil mesaj de pietate, conferind locului măreția aspră a lăcașurilor

monastice. Este o găsim peste timp a unor glorioase tradiții susținute de o credință nemuritoare.

45. Mihai Păcurar, sculptor, n. 1955, Arad, IAP Cluj-Napoca, 1979

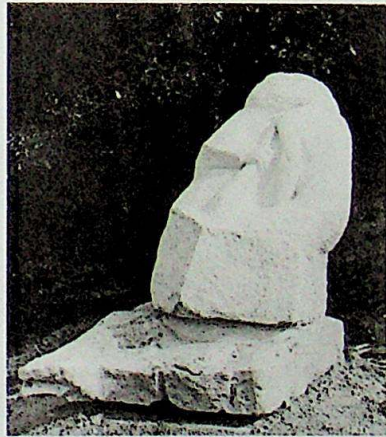
Expresionist în vocabular și procedee Mihai Păcurar se concentrează, mai ales asupra trăsăturilor fundamentale ale omului, opțiunea figurativă părănd să fie dominantă. Figurile sunt tratate până la bizar, fără să le caricaturizeze, aspect ce conduce în statuară la expunerea unor concepte arhaice. Personajele sale, redată într-un încântător efort de percepere a vieții, oferă astfel un interesant spectacol de atitudini și trăiri.

A 45. Cuplu, VI/1984, Viștea, 255/150/190.

Tema cuplului familial, cu toate conotațiile sale, erotice, matrimoniale, de fertilitate, se află în centrul atenției lui Mihai Păcurar. Sunt prezentate două personaje cu fețele imperturbabile, și privirea absentă, așezate degajat în

Ana Zoe Pop, *Robustețe* (1985)

Adrian Popovici, *Sub semnul iminenței* (1980)

Anton Rațiu, *Mit* (1984)

Dinu Rădulescu, *Cavalerul* (1981)

afara timpului. Este Adam omul cosmic, izvor al tuturor energiilor, alături de Eva depozitară a sensibilității și fertilității. Surâsul ironic al personajului masculin și poziția nefirească a celui feminin, sunt forme de maximă expresivitate ale artei lui Mihai Păcurar. Tensiunea care însuflețește compoziția este creată de poziția virilă a bărbatului secondată de orizontalitatea femeii.

46. Ioan Pârvan, sculptor, n. 1950, Bistreț, Dolj, IAP București.

Nefiind monumentalist decât ocazional, Ioan Pârvan aduce în sculptură o lume ciudată fascinantă, dar posibil reală. În lucrările de salon transpuse în bronz, împrumută personajelor create o mare bogăție și rafinement, câte ceva din domeniul magiei, al lumii pline de mister. Ele aparțin mitologiei sale intime și găsesc echilibrul volumetric în senzația de mișcare pe care o exprimă.

H 46. Arlechinii, III / 1981,
Viștea, 320/65/160.

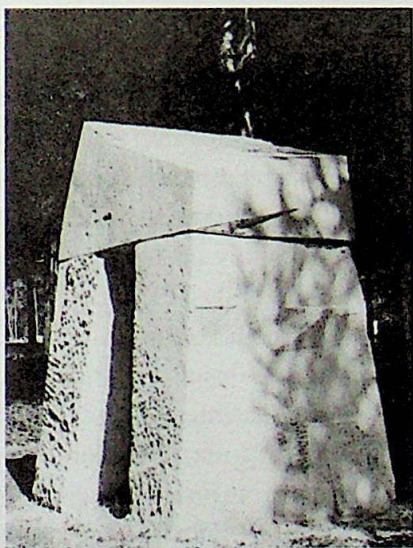
În toate timpurile saltimbancul, clovnul, jonglerul, acrobatul au deținut un rol important. Chiar dacă în simbolistică statutul lor nu e prea bine definit, ei se înscriu într-o solidă temă a imaginarului și reveriei. Prin două personaje, sculptura monumentală a lui *Ioan Pârvan* se constituie într-o încercare de reabilitare a portretului arlechinilor o categorie profesională îndrăgită de toată lumea. Imobilismul și zâmbetul lor superior, le dau un caracter solemn și sfidător.

47. Ana Zoe Pop, sculptor, conservator muzeu, n. 1953, Oradea, IAP Cluj-Napoca.

Lucrările Anei Zoe Pop, poartă o distincție luminoasă, într-o eleganță severă a pietrei, prin înălțări abia schițate de la pământ. Aceasta, deoarece unele din sculpturile sale, par urme, ale regnurilor de la mineral la vegetal, urcând prin coleoptere, pești și păsări către urma umană (Paleolog, 1985, p. 37,38)

Ion Rusu, *Copiii soarelui* (1980)

Ovidiu Simionescu, *Altarul* (1983)

B 47. Robustețe, VII / 1985, Viștea, 160/160/80.

Ana Zoe Pop, împinge imaginea omului-robot, până în pragul geometriei și abstractizării totale, susținând ideea forței brute și imobilismului. Lucrarea se prezintă sub forma unei îmbinări puternice din trei volume, suprapuse în corespondență cu postulatele structurale ale anatomiei umane.

48. Adrian Popovici, sculptor, n. 1943, Iași, IAP București, 1972.

Lucrările sale atrag atenția mai ales prin nuanța expresionistă a sculpturii și dramatismul imaginii. Personajele create, cu alură exotică, se constituie în prototipuri ale unor tipologii antroposculpturale inconfundabile. Ele fac metafora unei *sculpturi a sculpturii*, provocând asemenea unui *înțelept al pământului*, întrebări grave asupra condiției artei (Pamfil, 1985, p. 26)

C 48. Sub semnul iminenței, II / 1980, Viștea, 160/100/100.

Cele două personaje prezentate de *Adrian Popovici*, sunt ușor reliefate în contururi vagi, par înlănțuite în monolit. Trăsăturile fețelor sunt nedefinite, deformate. Unul din ei cu o săgeată în mână, personifică răul potențial, care planează asupra celuilalt. Întreaga compoziție fiind așezată într-o poziție aparent instabilă, cu centrul de greutate deplasat față de normal, mărește incertitudinea scenei.

49. Anton Rațiu, sculptor, n. 1955, Târnăveni, IAP Cluj-Napoca, 1980)

Opera sa este dominată de bronzuri, sculptură de salon, pe gustul colecționarilor. Noblețea lucrărilor, este impusă prin savante restructurări ale spațiilor mici pe care le populează.

A 49. Mit, VI / 1984, Viștea, 180/190/130.

Relieful prezintă un bărbat, căzut pe spate, în neființă, cu brațele atârând neputincioase într-un repaus total. Lucrarea, încântător de echilibrată, conturul ei fiind înscris într-un cerc care se pierde spre picioarele care dispar în masa amorfă a pietrei.

50. Dinu Rădulescu, sculptor, n. 1947, București, IAP București, 1971.

Tema preferată a cavalerilor este tratată cu o forță de expresie remarcabilă, în bronzuri mici, cu mase comprimate volumetric (*Mocanu, 1986, p.38*) Monumentalismul său este în esență narativ, de sorginte clasică.

F 50. Cavalerul, III / 1981, Viștea, 260/160/70.

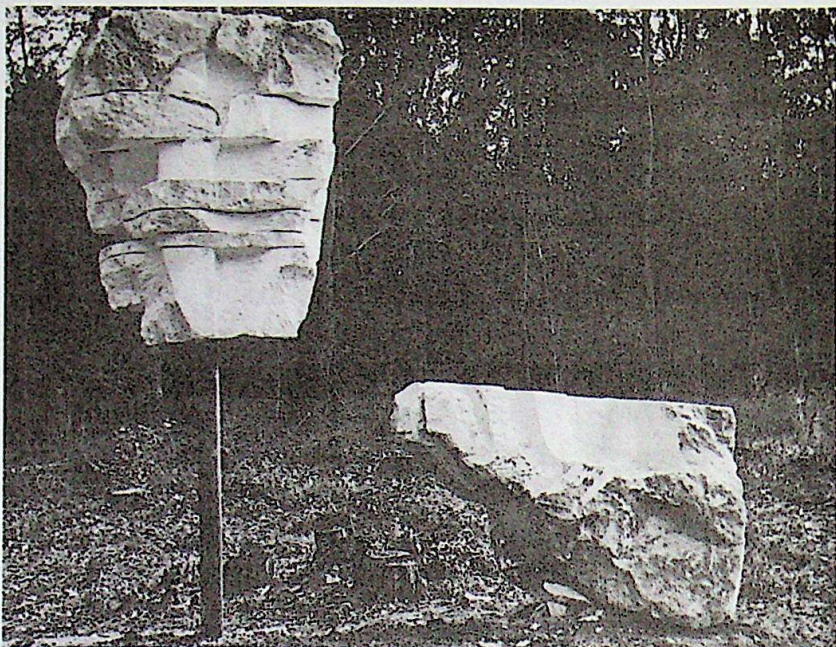
Inspirat din istorie, Dinu Rădulescu a realizat o sculptură monolitică, în care omul și calul se contopesc în masivul rocii, printr-o tratare suprarealistă. Prin arcuirea unor linii și planuri, artistul reușește să dea o atmosferă de cavalcadă spectaculoasă, într-o notă dominantă de monumentalitate.

51 Ion Rusu, sculptor, n. 1941, Someșeni, Cluj, IAP Cluj-Napoca, 1966

Sculpturile lui *Ion Rusu*, degajă un sentiment nostalgic asupra lumii arhaice Ele se constituie în tulburătoare interogații asupra vieții și sunt purtătoare de mari energii și expresii vitale.

H 51. Copiii soarelui, II / 1980, Viștea, 220/100/50.

Într-o elipsă, formă specifică barocului, *Ioan Rusu* și-a înscris întreaga narațiune. Printre razele divinității solare, se disting cu claritate, fețele a trei copii, personaje elaborate cu multă finețe. Introducerea mai multor centre de greutate, este de natură să dea compoziției imaterialitate și mișcare, reproducând iluzoriu, dinamismul luminii. Se prezintă o lume plină de farmec, aducând în

Rodica Stanca Pamfil, *Compoziție* (1984)

Mihai Stănescu, *Straja* (1981)

scenă personaje din copilărie. Prin detalii atent prelucrate crează o atmosferă plină de seninătate și optimism.

52. Ovidiu Simionescu, sculptor, n. 1951, Brașov, IAP București, 1977.

Păstrând din plin sensul concretului, *Ovidiu Simionescu*, și-a orientat universul artei sale, spre forme diafane ale unor personaje, desprinse

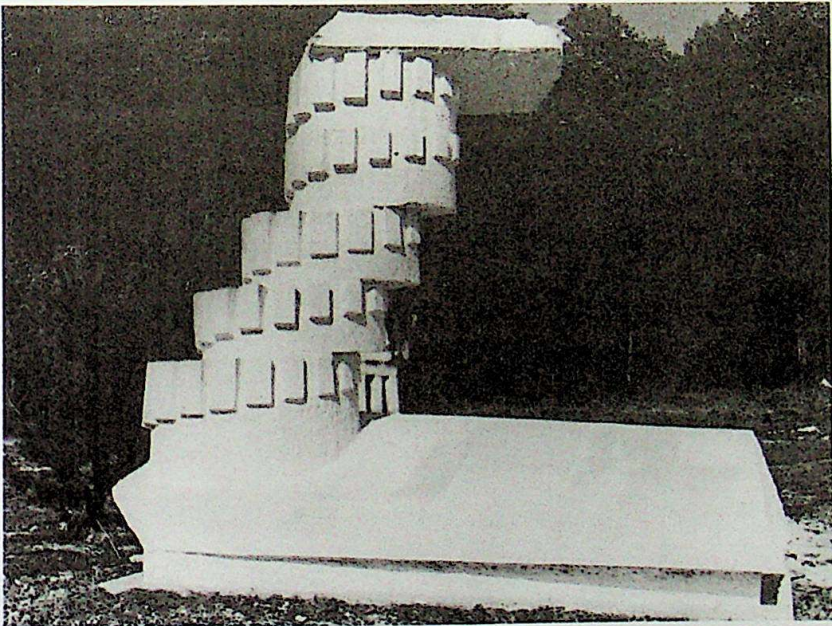
din lumea mirifică a basmului. Sculpturile prezintă într-o formulă personală, amintiri vechi cărora le dă sensul modernității contemporane (Vlasiu, 2008).

I 52. Altarul, V / 1983, Viștea, 112/200/88.

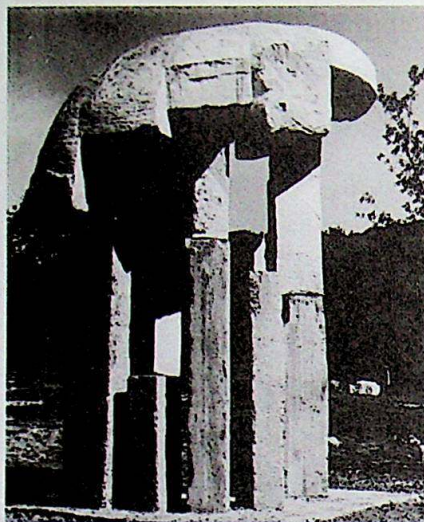
Lucrarea este realizată într-o notă dominantă a elementelor de arhitectură, geometrizzate într-o simbolică clară: sacralitatea. Folosește ca model, spațiul central al unui templu antic grecesc, loc rezervat exclusiv preoților, reproducându-i conturul.

53. Rodica Stanca Pamfil, sculptor, n. 1934, Aleșd – m. 2005, București, IAP Cluj-Napoca, 1963.

Sculptor cu structură romantică, sculptează cu multă siguranță, în piatră și lemn, ridicându-și compozițiile, la dimensiunea abstractă a metaforei.

Sava Stoianov, *Turnul Babel* (1981)

Sava Stoianov, *Cupolă* (1983)

E 53. Compoziție, VI / 1984, Viștea, I. 220/90/90; II. 80/140/100.

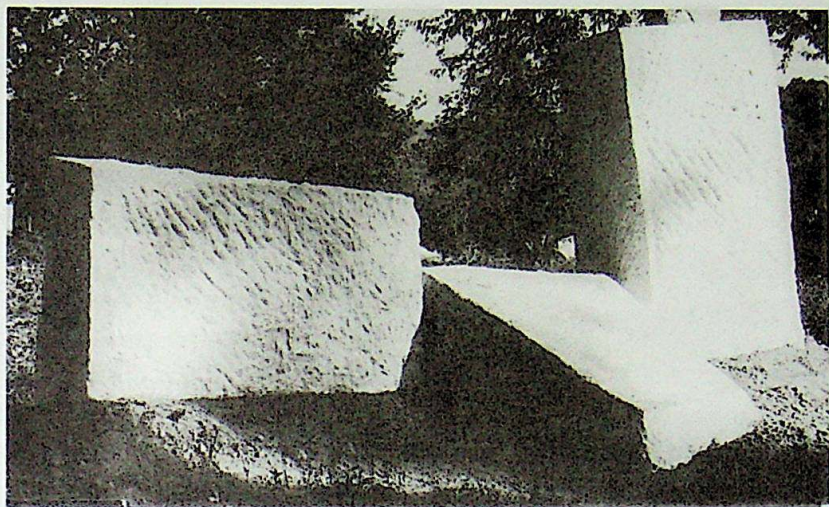
Rodica Stanca-Pamfil, pune în relație două piese cu volume și forme diferite. Unul ridicat pe un suport metalic, celălalt, o stâncă, asupra căreia a intervenit prin tăierea unei suprafețe orizontale. Efectul decorativ este spontan și plin de efect, dovedind în același timp, că forma și stabilitatea se condiționează reciproc.

54. Mihai Stănescu, sculptor, n. 1942, București, IAP București, 1975.

Remarcabil în arta lui Mihai Stănescu este faptul că surprinde cu un ochi atent formele de bază ale vetrei țăranului român, simbolurile sale fundamentale.

Petru Stoicu, *Elogiul pământului* (1982)

Petru Stoicu, *Contraste* (1985)

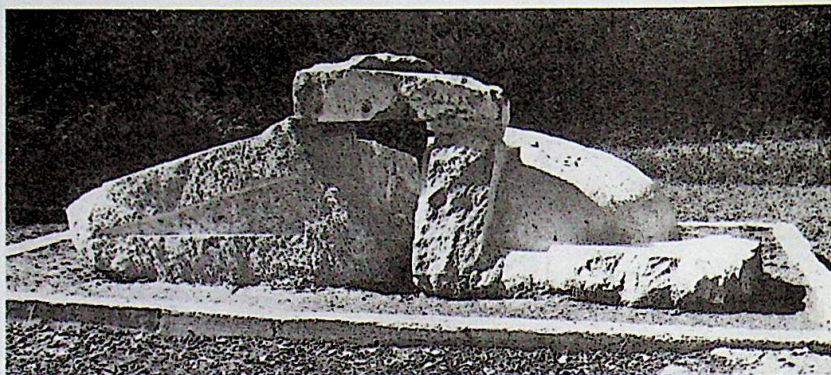
H 54. Straja, III / 1981, Viștea, 270/130/80.

Lucrarea împrumută din arta sculptorilor romanici stângăcia și disproporțiile expresive dintre cai și oameni. Elaborarea deformată a celor patru personaje, nu este un capriciu, ci o necesitate de ordin monumental. Chipul personajelor aliniat într-un singur plan este expresiv, mișcarea fiind subliniată de poziția mâinilor, care sunt delicate jocuri ale suprafeței pietrei.

55 – 56. Sava Stoianov, sculptor, n. Sânmartinul Sârbesc, Timiș, IAP București, 1977.

Dumitru Șerban, *Piatra de hotar* (1979)

Dumitru Șerban, *Praznic* (1983)

Lucrările sale, sunt voit robuste cu o structură dinamică. În general, ele sunt structurate pe verticală, asemănătoare unor coloane.

F 55. Turnul Babel, III / 1981, Viștea, 330/350/160.

Pe o platformă amplă, *Sava Stoianov*, a suprapus în scară, într-un ritm ascensional, cinci tamburi masivi. Întregul demers narativ, este construit astfel, într-un sistem ingineresc cu echilibru precar, care sfidează legile staticii, amintindu-ne de construcția ciclopică întreprinsă de cunoscute personaje biblice

H 56. Cupolă, V / 1983, Viștea, 340/120/160.

Artistul a ridicat, arhitectural, o boltă masivă, de formă ciudată pe mai mulți pilaștri. În masivitatea ei ea se echilibrează însă, verticalele care domină făcând să nu se simtă greutatea care o apasă, sugerând chiar, mișcarea.

57 – 58. Petru Stoicu, sculptor, n. 1956, Sâmbăteni, Arad – m. 2013, Arad, IAP Cluj-Napoca, 1981.

Artist discret și temerar, care folosește cu dezinvoltură, mitologia română. Sculptura sa este plină de semnificații străvechi, tratate, într-o viziune plastică modernă

I 57. Elogiu pământului, IV / 1982, Viștea, I. 190/100/60; II. 215/105/90; III. 170/90/70.

Sculptura compusă din trei piese, se impune prin simplitate. Planurile sunt curbate domol, parcă decupate din peisajul colinar al Căsoaiei. Lucrarea, nu este nici abstractă, nici decorativă. Este un suflet viu, care comunică și fascinează.

B 58. Contraste, VII / 1985, Viștea, I. 30/70/80; II. 80/80/110; III. 50/80/110; IV. 150/90/110.

În conturul operei realizate arhitectural, se disting rapoarele dominante ale liniilor care conturează volumele cioplite în forme geometrice riguroase. Detaliile sunt în totalitate șterse, scoțând astfel în evidență armonia volumelor.

59 – 60. Dumitru Șerban, sculptor, n. 1948, Gura Ialomiței, Ialomița, IAP București, 1977.

Autor a numeroase monumente decorative și conceptuale, Dumitru Șerban, a ridicat în spații largi, impresionante structuri metalice alături de volume uriașe cioplite în piatră și lemn. Sunt semne care generează meditații calme și subtile.

G 59. Piatră de hotar, I / 1979, Podeni, 340/170/105.

Compoziția lui *Dumitru Șerban*, se desfășoară printr-o lucrare columnară cioplită geometric pe două fețe. Nu trebuie căutate sensuri ascunse pentru fiecare din aceste reprezentări, ele fiind menite să marcheze ambivalența hotarului, prin două verticale care țâșnesc dintr-un soclu comun. Fiecare are personalitatea ei prin orientare, structură și volumetrie.

B 60. Praznic, V / 1983, Viștea, 460/240/150.

Piatra cu dimensiuni și forme simbolice ale unui cuptor nu este deloc enigmatică. Desfășurarea sculpturii pe orizontală e una a mișcării și acțiunii. Ea poartă sensuri clare, către casă, familie și ospetia comunității.

Constantin Șevțov, *Familia* (1985)

61. Constantin Șevțov, sculptor, n. 1957, Târgu-Cărbunești, jud. Gorj, IAP București, 1982.

Artist care crează într-un larg registru expresiv și simbolic. Compozițiile lui *Constantin Șevțov*, inspirate din lumea veche și a satului românesc, aduc noutăți în planul ideilor și al expresivității plastice, prin introducerea unei severe conștiințe artistice, într-o tonalitate proprie.

C 61. *Familia*, VIII / 1985, 230/210/200.

Folosind concepția și metodele sculptorilor romani, Constantin Șevțov, și-a plasat personajele în forme pătrate sau dreptunghiulare, aparent izolate unele de altele. Este o modalitate de interpretare geometrică a spațiului într-o dependență totală față de lumină.

62. Corneliu Tache, sculptor,
n. 1946, IAP București, 1971.

Sculptura lui Corneliu Tache, beneficiază de o profundă încărcătură ideatică, a cărei origine este istoria, filosofia naturii și înțelepciunea populară.

D 62. Medievala, IV / 1982,
Viștea, 205/100/70.

Printr-un stâlp de piatră, aparent nefinisat, cu suprafețele calibrate diferit, care se întretaie și întrepătrund pe planuri diferite, Corneliu Tache ilustrează amestecul de structuri militare și sociale, marcat de migrații și epidemii. Nu este nevoie de nici o narațiune pentru a ne da seama de esența conglomerată a societății medievale.

63 – 64. Florentin Tănăsescu,
sculptor, n. 1953, București, IAP
București, 1977.

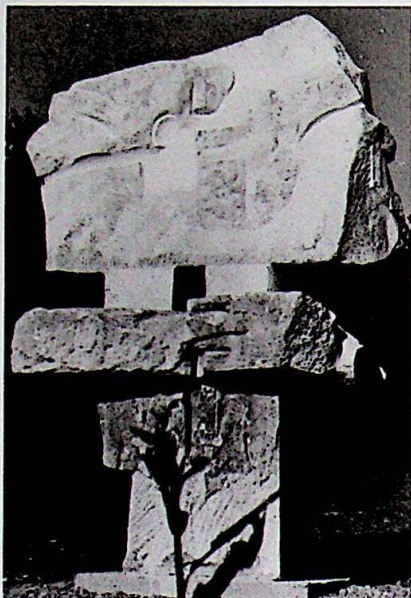
Statuara sa se poate recunoaște prin volumele compacte, contururi ferme, în compuneri care contrariază geometrismul, fiind asimetrice și fără centrare. Lumina taie oblic volumele robuste și omogene. Participant activ în

Corneliu Tache, *Medievala*
(1982)

Florentin Tănăsescu, *Zburători*
(1979)

Florentin Tănăsescu, *Cumpăna cerului*
(1983)

tabere de creație și expoziții, la Căsoaia, Florentin Tănăsescu a lăsat două sculpturi.

G 63. Zburători, I / 1979, Podeni, 230/165/100.

Conturul lucrării este rotund, înscriindu-se în desenul unei troițe. Elementele decorative, incizate vag, abea descriptibile exprimă zborul unor păsări aliniate sub bolta senină sugerând o atmosferă de calm și liniște. Ele amintesc de semnele culturii populare înscrise pe grinzile masive din lemn ale casei. Este însuși zborul esențializat sub forma unor acolade orizontale dispuse asi-

metric. Discursul plastic trebuie căutat în trecerea repetabilă a păsărilor migratoare.

B 64. Cumpăna cerului, V / 1983, Viștea, 400/240/220.

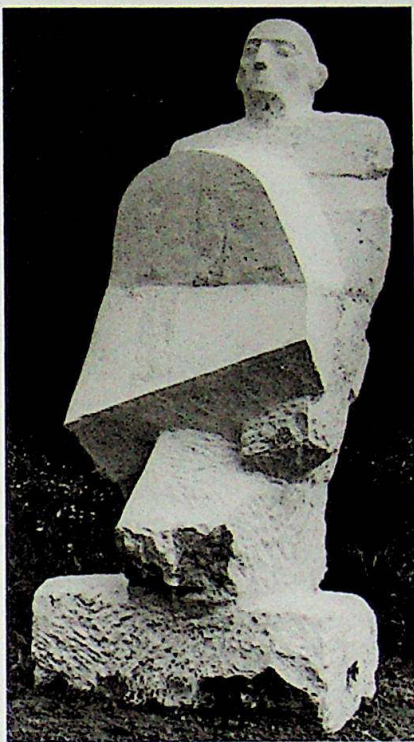
Sculptura este structurată arhitectural desfășurându-se pe suprafețe largi în două planuri distincte. Cel orizontal asemenea unei mese de altar este aluziv sacrului, iar cele verticale reproducând ideatic ansamblul și esența templului. Pe un panou masiv Florentin Tănăsescu a plasat trei siluete umane, care-și desfășoară brațele, în formă de cruce. Asocierea acestor imagini decorative și simbolice cu masa jertfei, generează ideea sacrificiului evanghelic, un mister liturgic care se desfășoară sub ochii noștri (Medeleanu, 1996, p. 148).

65. Narcis Teodoreanu, sculptor

Folosind din plin perenitatea și duritatea rocii, Narcis Teodoreanu, aderă prin verticalitatea lucrărilor sale și decizia compozițională fermă, la valorile tradiționale ale monumentalității.

F 65. Omul cu scut, IV / 1982, Viștea, 240/100/90.

Ideea preluată din istoria medievală, este de fapt folosirea scutului militar ca pretext pentru desfășurarea a două suprafețe, construite în unghi, ca o oglindă solară în care lumina exaltă ardent în planuri diferite. Scutierul, este expresiv, ca o solemnă evocare a sculpturilor arhaice din universul mitologic și folcloric.

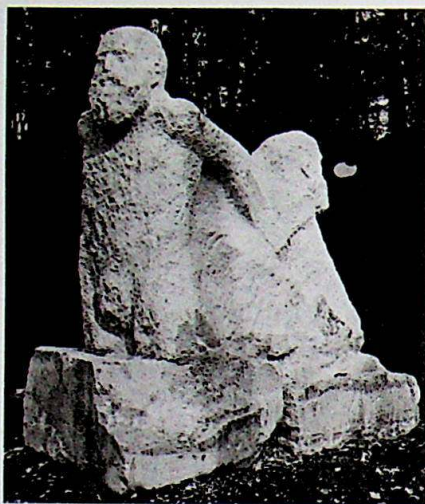
Narcis Teodoreanu, *Omul cu scut*
(1982)

66. Carmen Teșan, sculptor, n. 1956, IAP București, 1983.

Arta imaginată de *Carmen Teșan*, bogată în metafore, este realizată pe înlănțuirea unor complexe stări sufletești extrase din marile mituri ale umanității.

A 66. Oglindirea, VI / 1984, Viștea, 100/240/210.

În mentalul unor culturi străvechi s-a format ideea că prin oglindire nu se prezintă chipul adevărat al personajului ci dublura sa încărcată cu însușiri malefice. Această trăsătură a oglinzii a fost

Carmen Tepeșan, Oglindirea (1984)

prelucrată de Carmen Tepeșan, ca o dedublare a personalității, manifestată prin iluzii deformate asupra propriului corp, temă tratată obsesiv în literatură. Sculptura surprinde două personaje, poziționate, una în spatele celeilalte, într-un efort disperat de a-și fura unul celuilalt identitatea. Ele sunt surprinse într-o atitudine de efort disperat, tema fiind tratată dinamic mișcarea fiind sugerată prin brațele supuse unei nefirești sforțări de eliberare.

67. Ioan Tolan, sculptor, n. 1927, Arad, IAP București, Institutul Ilia Repin, Leningrad, 1955.

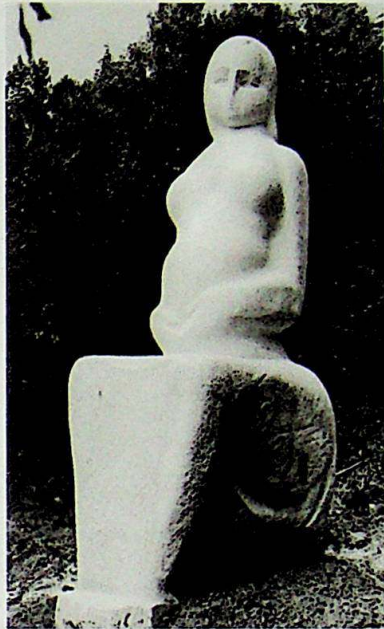
Urmându-și vocația de artist, Ioan Tolan a călătorit și lucrat mult, bucurându-se de succese meritate. Prezență activă în viața culturală arădeană, membru fondator al Filialei locale a Uniunii Artiștilor Plastici și cel dintâi director al Liceului de Artă, Ioan Tolan a traversat deceniile, înscriindu-și numele în tot ce este durabil. În întreaga operă artistică, idealul său de frumos, cuprinde claritatea ideii, simplitatea formei și vibrația luminii, într-o permanentă întoarcere la valorile clasice. Redarea omului, încadrarea sa în istorie, alături de folosirea largă a simbolurilor, au fost pasiunile sale de o viață.

E 67. Maternitate, II / 1980, Viștea, 350/100/130.

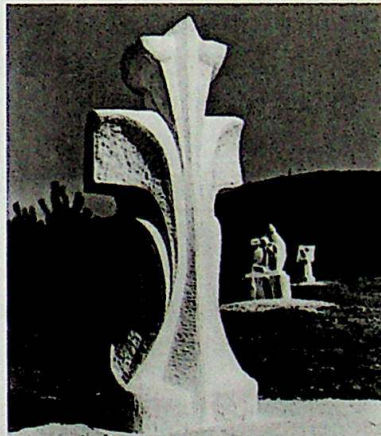
Figura mamei umple copilăria și însoțește viața fiecărui om. Este și personificarea maternității la care în jurul abdomenului apar semnele incipiente ale sarcinii. Personajul feminin, creat fără veșminte de Ioan Tolan în Căsoaia este alcătuit din trei secțiuni anatomiche distincte: capul cu fața inexpressivă, trunchiul vertical, fără veșminte și picioarele, care împreună cu șoldul, sunt pierdute în masa pietrei ținând loc de soclu. Senzualitatea degajată de trupul nud este inocentă, iar în atitudinea rigidă impusă personajului, se descoperă demnitatea și răspunderea viitoarei mame. De fapt, maternitatea, ca temă este o încercare de a introduce un plus de expresivitate și emoție într-o sculptură precumpănitor orientată spre configurarea formei armonioase.

68 – 69. Emil Vitroel, sculptor, n. 1929, Cermei, Arad - m. Arad, 2001, IAP Cluj-Napoca, IAP București, 1955.

În anii Taberelor de la Căsoaia, Emil Vitroel era deja un

Ioan Tolan, *Maternitate* (1980)

Emil Vitroel, *Germinație* (1981)

Emil Vitroel, *Elegie* (1983)

nume de referință în sculptura românească. Era cunoscut ca autor principal al Monumentului Eroilor de la Păuliș dar și prin numărul impresionant de sculpturi, care constituiau o carte de vizită demnă de invidiat. În construcția operei sale, Emil Vitroel, a introdus treptat exagerările expresioniste. Sculpturile au fost realizate mai ales prin tehnica cioplirii directe și mai puțin prin modelaj, fiind supuse ulterior unui finisaj perfect. Privită în ansamblu, arta lui *Emil Vitroel*, se descoperă azi, ca o alternanță de suprafețe și linii convexe și concave, un joc de curbe desfășurate amplu, care închid

formele într-un tot armonios (Medeleanu, 1996, p. 148).

F 68. Germinație, III / 1981, Viștea, 300/135/110.

Transferând din lemn, materia sa predilectă, Emil Vitroel a realizat în piatră o formă suplă, ce sugerează sămânța, cu puterea ei de reîncepere perenă a vieții, miracol ridicat la nivelul sacralității. Tema este tratată cu gingășie, cu muchii trasate geometric, iar liniile reliefate puternic arcuite și evazate ușor în partea superioară, asemenea unui lujer sau corp uman, ca formă decorativă. Ordinea ritmică se regăsește în echilibru și simetrie, elemente care se folosesc mai mult în prelucrarea artistică a lemnului.

Aurel Vlad, *Urcă spre soare răsare* (1985)

H 69. Elegie, V / 1983, Viștea, 390/120/80.

Personajul feminin creat de *Emil Vitroel*, este aproape ireal, dar expresiv degajând multă senzualitate și eleganță. Viața formei este dată de ritmicitatea suprafețelor curbate în adâncime sau în relief, peste care se simte un intens suflu umanist. Această alternanță de planuri convexe și concave, articulate succesiv, delimitate de muchii ferme, este de fapt esența muncii în lemn a lui Emil Vitroel. Finisajul pietrei este însă uluitor, fiind în măsură să cultive și simțurile tactile alături de cele vizuale. Și peste toate se simte același suflu umanist care i-a condus lui Emil Vitroel destinul și opera.

70. Aurel Vlad, sculptor, n. 1954 Galați, IAP București, 1984.

În sculptura lui *Aurel Vlad*, se regăsește într-o intensă atmosferă de căutare și neliniște, o dantescă trecere prin nebuloase târâmuri ale spaimei și căutărilor. A creat o lume ficțională, cu personaje

monumentale, din lemn, gips, ori embleme tribale grupate în atitudini și stări distincte, martore parcă la atrocități imense cu un dramatism răscolitor. Toate acestea te trimit, la imaginarul medieval bizantin și apusean

B 70. Urcă spre soare răsare, VII / 1985, Viștea, 50/160/500.

Deși lucrarea este organizată pe orizontală prezintă o imagine a scării. Asemănătoare funiei sau chiar al stâlpului, ea este destinată ascensiunii sau coborârii făcând legătura dintre pământ și cer, sau între lumea de aici și cea de dincolo. Scara lui Aurel Vlad se reazămă în totalitate direct pe sol care o susține și-i dă soliditate. Ea nu țâșnește spre înalțuri pentru a crea sculptural jocul umbrelor. Organizarea ritmată a sculpturii, nu obosește, fiind întreruptă elegant, printr-o evitare a simetriei, care-i dă forță și echilibru.

Până nu e prea târziu

Ocrotirea Parcului de Sculptură constituit în perioada 1979-1985, se realizează astăzi în baza a două acte normative cu un caracter local¹⁵ fără ca această colecție să fie clasificată cu bunuri de mare valoare, aparținând Patrimoniului Cultural Național. Sculpturile, nici în prezent nu au fost decât parțial¹⁶ inventariate, ele nefiind supuse unui regim de administrare operativă, care presupune conservare, restaurare și valorificare cultural - turistică. Încercări de reglementare a acestei situații de neorânduială au avut loc abia după anul 2005, prin solicitarea concesiunii parcului de

¹⁵ Hotărârea Consiliului Local Târnova, nr. 40 / 1999 și Hotărârea Consiliului Județean nr. 53 / 2001, anexa 4 poz. 76, în Monitorul Oficial al Județului Arad, X, 2 / 2001, p. 51.

¹⁶ Un număr de 40 de lucrări de artă monumentală, conform anexelor, au fost preluate de Consiliul local Târnova, în urma Hotărârii nr. 40 / 9 august 1999, în temeiul art. 20, alin 2 litera g, din Legea nr. 69 / 1991, privind Administrația publică locală.

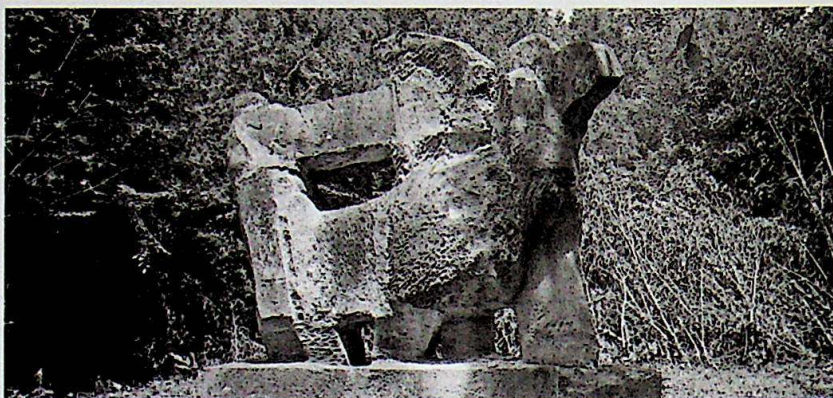

Parcul de sculptură, invadat de vegetație

către Universitatea de Vest Vasile Goldiș din Arad, inițiativă eșuată datorită rigidității și nepăsării Uniunii Artiștilor Plastici, care, prin motivații lipsite de fond, s-a opus proiectului (Ambruș, 2005, p.1,5).

În toți acești ani, întreținerea acestei suprafețe, înghițite de natură, părăsitate și supuse degradării s-a făcut doar prin munca voluntară a elevilor Școlilor Generale din Târnova, Chier și Agrișu Mare. Activitatea lor s-a constituit de fiecare dată, din nefericire fără izbândă, într-un semnal de alarmă, un strigăt de sensibilizare a celor responsabili să păstreze și să fructifice valorile culturale constituite aici cu mari eforturi. Urmele nepăsării se observă din plin, iar spectacolul promis *pentru o mie de ani*¹⁷ a fost înfrânt după nici trei decenii, într-un ocean de tristețe, zâmbete amare și revoltă sufletească. Sculpturile, năpădite de vegetație, au încetat să mai respire, iar rădăcinile plantelor s-au înfipt viguros în rocă, din care, au dislocat fragmente.

¹⁷ Titlul unui volum cu interviuri luate artiștilor de către ziaristul Emil Șimăndan, tipărit în anul 1982.

Arta și vegetație

Diferențele anotimpurale prin schimbarea stării de agregare a apei au contribuit la sfărâmarea pietrei. De aceea, evaluarea *sănătății sculpturilor* este necesară cu prioritate, pentru ca ele să nu se transforme într-o masă amorfă asemănătoare grohotișului. Calcarul de Podeni și Viștea este foarte bun pentru cioplit iar timpul pare să-l întărească. Sculpturile au fost gândite și așezate în spațiu, în funcție de mersul astrului zilei, pentru a fi scăldate într-o lungă baie de lumină. Duritatea acestei pietre crește odată cu traversarea anilor, dar într-un mediu însorit și uscat. Dovadă, crucile de sute de ani din cimitirele satelor respective, care stau neclintite de vreme. Desigur, șansa de a descoperi, în timpul lucrului, un sâmbure nisipos, o pungă nepietrificată suficient, există și asemenea întâmplări nefericite s-au resimțit și aici. Cert este faptul că remedierea daunelor produse de indiferența acestor ani este posibilă și necesară. De aceea, considerăm că reabilitarea acestei colecții constituite în anii 1979-1985 într-un *Parc de Sculptură*¹⁸, cu un potențial turistic inestimabil, este de mare ac-

¹⁸ Experiința Căsoaiei a determinat inițierea unor manifestări culturale similare finalizate cu sculpturi monumentale, la: Arad (Malul Mureșului, 1981, 1982), Macea, Moneasa, Ineu, Buteni 1980-1985.

tualitate¹⁹. Poiana înnobilită *cu icoane*, invită în tăcere spectatorii, care uitând să mai vină, a fost cuprinsă de vegetația care-și cerea drepturile sale firești. Și odată cu plantele care îmbrățișau statuile, într-o capcană vie, peste Dealul Dubilor s-a așternut tăcerea. Mutilat de nepăsarea celor chemați să-l fructifice, spectacolul promis pentru o mie de ani, a fost înfrânt, după nici trei decenii. Sculpturile schilodite de nepăsare și sufocate de natură, au încetat să mai trăiască. Pentru cât timp, nu se știe. Semnalul a fost dat de patru organizații arădene: Rotary Club Arad, Rotary Club Cetate, Lions Club Arad și Lions Club 2007, care au contribuit în anul 2009 cu fonduri folosite la reabilitarea Parcului

Tot atunci, la Galeriile Turnul de Apă din Arad a fost organizată o expoziție retrospectivă, marcându-se astfel împlinirea a trei decenii de la Prima ediție a Taberei de sculptură. Gestul acestor organizații și instituții, nu este doar unul civic ci și de înțelegere profundă a mării valori pe care o reprezintă acest spațiu (Truță, 2009, p. 80). Redarea parcului în folos public, este necesară și poate deveni un fapt cultural de primă mărime.

¹⁹ Primele lucrări de reabilitare a spațiului, pentru o viitoare valorificare culturală a colecției, au fost realizate în vara anului 2009, prin contribuția financiară a organizațiilor: Rotary Club Arad, președinte, Delia Podea; Rotary Club Cetate, președinte Alexandra Braica; Lions Club Arad, președinte Dan Cioca și Lions Club Arad, 2007, președinte Rodica Tălmăciu.

ANEXE

CONSPECTUL

speciilor lemnoase din colecția de sculptură¹

Anexa 1.

A. Plante lemnoase spontane (inclusiv cele adventive)

- Juniperus communis* L. – ienupăr comun
Acer campestre L. – jugastru
Acer platanoides L. – artar, paltin de câmp
Acer pseudoplatanus L. – paltin, paltin de munte
Acer tataricum L. – arțar tătarăsc
Amorpha fruticosa L. – amorfă
Betula pendula Roth – mestecăc
Carpinus betulus L. – carpen
Clematis vitalba L. – curpen de pădure
Cornus mas L. – corn
Cornus sanguinea L. – sânger
Corylus avellana L. – alun
Crataegus monogyna Jacq. – păducel
Euonymus europaeus L. – salbă moale

¹ Speciile au fost identificate, în anul 2009, de către dr. ing. Ioan Don, directorul Grădinii Botanice Universitare „Pavel Covaci” din Macea

- Fagus sylvatica* L. – fag
Fraxinus excelsior L. – frasin
Fraxinus ornus L. – mojdrean
Hedera helix L. – iederă
Ligustrum vulgare L. – lemn câinesc
Malus sylvestris (L.) Mill. – măr pădureț
Populus tremula L. – plop tremurător
Prunus avium (L.) L. – cireș pășăresc
Prunus spinosa L. – porumbar
Quercus cerris L. – cer
Quercus frainetto Ten. – gârniță
Quercus petraea (Matt.) Liebl. – gorun
Quercus robur L. – stejar
Rosa canina L. – măceș
Rubus sp. – mur
Salix caprea L. – salcie căprescă
Sorbus torminalis (L.) Crantz – sorb
Staphylea pinnata L. – clocotiș
Tilia cordata Mill. – tei pucios
Viburnum lantana L. – dârmox
Viburnum opulus L. – călin

Anexa 2.

B. Plante lemnoase cultivate (majoritatea introduse în anul 1982)

- Cedrus* sp. – cedru
Chamaecyparis lawsoniana (A.Murray bis) Parl. – chiparos de California
Chamaecyparis nootkatensis (D.Don) Spach – chiparos de Nutka

Chamaecyparis pisifera (Siebold et Zucc.) Endl. – chiparos de Sawara

Chamaecyparis pisifera (Siebold et Zucc.) Endl. ‘**Boulevard**’ – chiparos

Juniperus communis L. ‘**Hibernica**’ – ienupăr comun columnar

Juniperus sabina L. – cetină de negi

Juniperus virginiana L. – ienupăr de Virginia

Picea abies (L.) H.Karst. – molid

Picea omorika (Pančić) Purk. – molid sărbesc

Pinus nigra Arnold – pin negru

Pinus pinaster Aiton – pin maritim

Pinus sylvestris L. – pin silvestru

Pseudotsuga menziesii (Mirb.) Franco var. *menziesii* – duglas verde

Taxus baccata L. – tisă

Thuja occidentalis L. ‘**Columnaris**’ – tuia columnară

Acer negundo L. – arțar american

Acer pseudoplatanus L. ‘**Atropurpureum**’ – paltin de munte roșu

Amorpha herbacea Walter – amorfă

Berberis gagnepainii Schneid. – dracilă

Berberis thunbergii DC. ‘**Atropurpurea**’ – dracilă japoneză cu frunza roșie

Catalpa fargesii Bureau f. *duclouxii* (Dode) Gilmour – catalpă

Chaenomeles japonica (Thunb.) Lindl. ex Spach – gutui japonez

Cornus alba L. – corn tătărăsc

Cornus poliophylla Schneid. et Wangerin – corn

Cotoneaster ellipticus (Lindl.) Loudon – bârcoace

Cotoneaster henryanus (C.K.Schneid.) Rehder et E.H.Wilson

– bărcoace

Cotoneaster lucidus Schltld. – bărcoace

Elaeagnus angustifolia L. – sălcioară

Forsythia × *intermedia* Zabel – forsiție, ploaie de aur

Fraxinus pubinervis Blume – frasin

Gleditsia triacanthos L. – glădiță

Gleditsia triacanthos L. f. *inermis* Willd. – glădiță fără spini

Hibiscus syriacus L. – zămoșiță

Hypericum androsaemum L. – sunătoare

Juglans cinerea L. – nuc cenușiu

Juglans nigra L. – nuc negru

Juglans regia L. – nuc comun

Ligustrum ovalifolium Hassk. – lemn câinesc

Ligustrum ovalifolium Hassk. 'Variegatum' – lemn câinesc

auriu

Lonicera alpigena L. – caprifoi

Lonicera gibbiflora (Rupr.) Dippel – caprifoi

Lonicera gynochlamydea Hemsl. – caprifoi

Lonicera heteroloba Batalin – caprifoi

Magnolia kobus DC. – magnolie

Mahonia aquifolium (Pursh) Nutt. – mahonie

Malus floribunda Siebold ex Van Houte – măr florifer

Philadelphus coronarius L. – lămâiță, iasomie

Prunus cerasifera Ehrh. – corcoduș

Prunus padus L. – mălin

Ptelea trifoliata L. – ptelea

Quercus imbricaria Michx. – stejar imbricat

Rhus typhina L. – oțetar, cenușar fals

Ribes leptanthum A.Gray

Rhodotypos scandens (Thunb.) Makino

- Robinia pseudoacacia* L. – salcâm
Rosa rugosa Thunb. – măceș japonez
Salix babylonica L. – salcie plângătoare
Salix matsudana Koidz. ‘**Tortuosa**’ – salcie creață, salcie
răsucită
Sorbus × hybrida L. – scoruș hibrid
Spiraea × bumalda Burv. – spirea
Spiraea salicifolia L. – spirea
Spiraea trichocarpa Nakai – spirea
Spiraea × vanhouttei (Briot) Zabel – cununiță
Syringa josikaea J.Jacq. ex Rchb. – liliac transilvănean
Syringa vulgaris L. – liliac
Viburnum lantana L. ‘**Variegata**’ – dârmox variegat
Viburnum phlebotrichum Siebold et Zucc. – călin exotic

Anexa 3.

PUIEȚI PLANTAȚI LA CĂSOAIA ÎN 2017

- Acer platanoides* L. – Paltin de munte
Buddleja lindleyana **Fortune** – Liliac de vară
Celastrus rosthornianus Loes. – Celastrus
Deutzia scabra Thunb. – Deuția
Euonymus japonicus Thunb. – Salbă japoneză
Forsythia suspensa (Thunb.) Vahl – Forsiția, Ploaie de aur
Ginkgo biloba L. – Gincó, Arborele pagodelor
Juniperus horizontalis Moench – Ienupăr
Lonicera fragrantissima Lindl. et Paxton – Caprifoi
mirositor
Magnolia × soulangeana Soul.-Bod. – Magnolia

Magnolia stellata (Siebold & Zucc.) Maxim. – Magnolia
stelată

Phyllostachys viridiglaucescens (Carriere) Riviere &
C.Riviere – Bambus

Picea abies (L.) Karst. – Molid

Rosa spp. – Trandafiri

Spiraea × vanhouttei (Briot) Zabel– Cununiță

Syringa josikaea J.Jacq. ex Rchb.f. – Liliac transilvănean

Thuja occidentalis L. '*Smaragd*' – Tuia columnară

Wisteria sinensis (Sims) Sweet – Glicină

Bibliografie

***Aradart, Arad, 2001, 2007.

*** *Aradul – permanență în istoria patriei*, Arad, 1978.

Ardelean Aurel, *Condițiile fizico-geografice*

****Arhivele Naționale Arad, Fond Prefectura Județului Arad, Acte administrative, 1924; Fond Legiunea de Jandarmi al Județului Arad, 1939-1949, Fond Camera de Comerț și Industrie, 1945*

Barbosa Octavian, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, București, 1976

Barbosa Octavian, *George Apostu*, București, 1968.

Barbosa Octavian, *Căsoaia*, în revista *Arta*, an XXXIII, nr. 3, București, 1986

Benoist Luc, *Semne, simboluri, mituri*, București, 1995.

Biedermann Hans, *Dicționar de simboluri*, București, 2002.

Brana Viorel, *Zăcămintele metalifere ale subsolului românesc*, București, 1958

Brana Viorel, *Observații asupra formațiunilor și metamorfismului de contact al granitelor din masivul Highiș*, în *Studii și cercetări de geologie* 7/2, 1962

Breazu Marcel, *Dicționar de estetică generală*, București, 1972

Brion Marcel, *Arta abstractă*, București, 1972

Bujor Doina, *George Apostu, Expoziție de sculptură și desen*, Bacău, 1978

Buşneag Olga, *Tabere, pionierii*, în revista *Arta*, anul, XXIX, nr. 1-2, Bucureşti, 1981.

Buşneag Olga, *Ion Deac-Bistriţa*, în revista *Arta*, XXVI, nr. 10, Bucureşti, 1979.

Cârnecki Magda, *Mihai Borodi*, în revista *Arta*, anul, XXX, nr.9, Bucureşti, 1983.

Căsoaia, în revista *Arta*, an. XXXII, nr.2, Bucureşti, 1985.

Cebuc Alexandru, Florea Vasile, Lăptoiu Negoită, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, vol. I, II, III, IV, V, Bucureşti, 1996, 1998, 2000, 2001, 2003.

Chevalier J., Gheerbrant A., *Dicționar de simboluri*, Bucureşti, 1994, 1995

Cocagnac Maurice, *Simbolurile biblice, Lexic teologic*, Bucureşti, 1993

***Colocviu, Acțiunea tabere, în revista *Arta*, anul XXIX, nr. 1 – 2, Bucureşti, 1981.

Colta Onisim, *Traian Moldovan – idee și întrupare*, în revista *Arca*, nr. 1,2,3, Arad, 2009

Constantinescu C.R., *Căsoaia*, în revista *Arta* an XXVIII, nr. 3, Bucureşti, 1980.

Constantinescu C.R., *Gheorghe Iliescu Călinești*, monografie, Bucureşti, 1986

Coteș P., *Depresiunea Zărandului, observații geomorfologice*, în revista *Probleme de geografie*, vol IV, Bucureşti, 1957.

Covrig A.M., *Căsoaia, spațiu pentru sculptură*, în revista *Arta*, an XXX, nr. 1, Bucureşti, 1983.

Dan Călin, *Căsoaia*, în revista *Arta*, anul, XXIX, nr. 2, Bucureşti, 1982.

Dan Călin, *Căsoaia'83*, în revista *Arta*, anul XXXII, nr. 2, Bucureşti, 1985.

Dan Călin, *Căsoaia'84*, în revista *Arta*, anul XXXII, nr. 2, București, 1985.

****Dicționar biblic*, Oradea, 1995.

Don Ioan, Ardelean Aurel, *Istoricul cercetărilor și stadiul actual al cunoștințelor privind flora lemnoasă spontană și cultivată din județul Arad*, în *Analele Grădinii Botanice Universitare*, Macea, 2/2008, Arad, 2008.

Drăguț Vasile, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, 1976.

Drăguț Vasile, *Gheorghe Iliescu-Călinești*, în revista *Arta*, anul XXX, nr. 7, București, 1983.

Drîșcu Mihai, *Conținut și formă în sculptura românească. Desenele sculptorilor*, în revista *Arta*, XXVI, nr. 10 București, 1979.

Drîșcu Mihai, *Elena Hariga*, în revista *Arta*, anul XXX, nr. 11 București, 1983.

Drîșcu Mihai, *Georgia Lavric, Tatian Rogovschi-Slătineanu, Rodica Leucă, Constantin Șevțov*, în revista *Arta*, anul XXX, nr. 8, București, 1983.

Evseev Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, 1994, p.173.

Florea V., *Arta românească, vol. II*, București, 1982.

Ghișa E., Kovacs A., *Cercetări fitocenologice în Munții Zărandului*, Acta Bot. Horti Bucurestiensis, 1961-1962, II 1963.

Giurescu C. Constantin, *Istoria pădurii românești, din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București, 1975.

Giușcă Dan, *Observații asupra mineralizațiilor cuprifere din masivul Highiș (Regiunea Arad) în Analele Universității C.I.Parhon, seria Științele Naturii*, nr.16, București, 1957.

Grozdea Mircea, *Sculptori români contemporani*, București, 1984.

Gureanu Dorel, coord. *Monografia turistică montană a județului Arad*, ed. II-a, Arad, 2005

Guță Adrian, *Nicolae Drăgușin*, în *Arta*, anul XXXIX, nr.3, București, 1982.

Hăulică Dan, *Sculptura și sensul primordialului*, în revista *Secolul 20*, București, 225/10/1979.

Horșia Horia, *Buculei și tema "fereastra"* în revista *Arta*, anul XXIX, nr.1-2, București, 1981.

***Ion Iancuț, *Catalog de expoziție*, Simeza, București, 1987.

***Ion Rusu, *Catalog*, Cluj-Napoca, 1979.

Ispir Mihai, *Delia Șerban-Brândușescu, Ioan Gnant*, în revista *Arta*, anul XXXV, nr. 8, București, 1988.

Iovan I., *Dicționar al artiștilor contemporani din Banat*, Timișoara, 2003.

Jianou Ionel, *George Apostu*, Paris, 1985.

****Les artistes roumains en Occident*, Los Angeles, 1986.

Loczy von L., *Bericht uber geologische detailaufnahme wahrend des Sommers 1883 im Gebirge Zwischen de Maros (Muras) und der Feher Koros (Crișul Alb) und der Arader Hegylja (Podgoria Aradului)*, în *Foldtani Kozlony*, 1844.

Lucaci Florea, *Catalogul Taberei de sculptură Căsoaia'80*, Arad, 1980.

Lutzeler Heinrich, *Drumuri spre artă*, București, 1986.

Medeleanu Horia, *Profiluri plastice*, Timișoara 1979.

Medeleanu Horia, *Culoare și formă*, Arad, 1996.

Medeleanu Horia, *Emil Vitroel, monografie*, Arad, 2003.

***Monitorul Oficial 1935, 1938.

***Monitorul Oficial al Județului Arad, X /12/ 2001, XIX/2010.

***Ocolul Silvic Târnova, *Amenajamentul, U.P.IV Căsoaia*, 1987.

Pădurean Eugen, Berzovan Alexandru, *Prehistoric Vestiges on Highiş Peak in Zarandului Mountains (Municipality of Tîrnova, Arad County)*,

Museum Arad, *Ziridava*, Studia archaeologica, 30, 2016

Pârv Alexandru, *Trezeci și cinci de ani de administrație silvică arădeană*, în Museum Arad, *Armonii naturale*, Arad, 2005.

Sachelarescu D., *Coloniile școlare, în vol. Lui Spiru Haret, Ale Tale dintru ale Tale, la împlinirea celor șasezeci ani*, București, 1911.

Spornic Liviu, *Podgoria*, în *Anuarul Touring-Clubului României, secția Arad, pe anul 1936*, Arad, 1938.

Șerban Dumitru, *Sculptură*, Timișoara, 2004

Șimăndan Emil, *Un spectacol pentru o mie de ani*, Arad, 1981

Șimăndan Emil, *Tabăra de sculptură, Căsoaia – o dimensiune inconfundabilă a culturii arădene contemporane*, în ziarul *Flacăra Roșie*, Arad, 8 sept. 1985.

Emil Șimăndan, *O ediție jubiliară a simpozionului republican de sculptură de la Căsoaia*, în *Flacăra roșie*, Arad, 8 septembrie, 1985, p. 2.

Truță Horia, *Căsoaia, Parcul de sculptură monumentală*, Arad, 2009.

Truță Horia, Ardelean Aurel, Don Ioan, *Căsoaia și împrejurimile, însemnări monografice*, Arad, 2014

Tudoran Petru, *Țara Zărandului, studiu geoecologic*, București, 1983.

Ungureanu Horia, *Ochiul zilei de ieri*, București, 1976.

Ungureanu Horia, *Podul de piatră*, București, 2009.

Valyi Andraș, *Magyar Orszagnak leirasa*, II, Buda 1797.

Vărzaru Simona, *Taberele de creație, un fenomen artistic al zilelor noastre*, în ziarul *Suplimentul Scânteii Tineretului*, 30, București, 25 iunie, 1987.

***Ziarele: *Flacăra Roșie*, Arad, 1950 – 1985; *Glasul Aradului*, Arad 2008;

Observator, Arad 2007; *Patriotul* 1944-1949; *Știrea*, 1935.

CUPRINS

Prefață	5
I. Cadrul Natural	9
ii. Activitatea turistică și de agrement	28
III. Arta monumentală	59
Anexe	140
Bibliografie	146

ISBN 978-606-675-136-0